

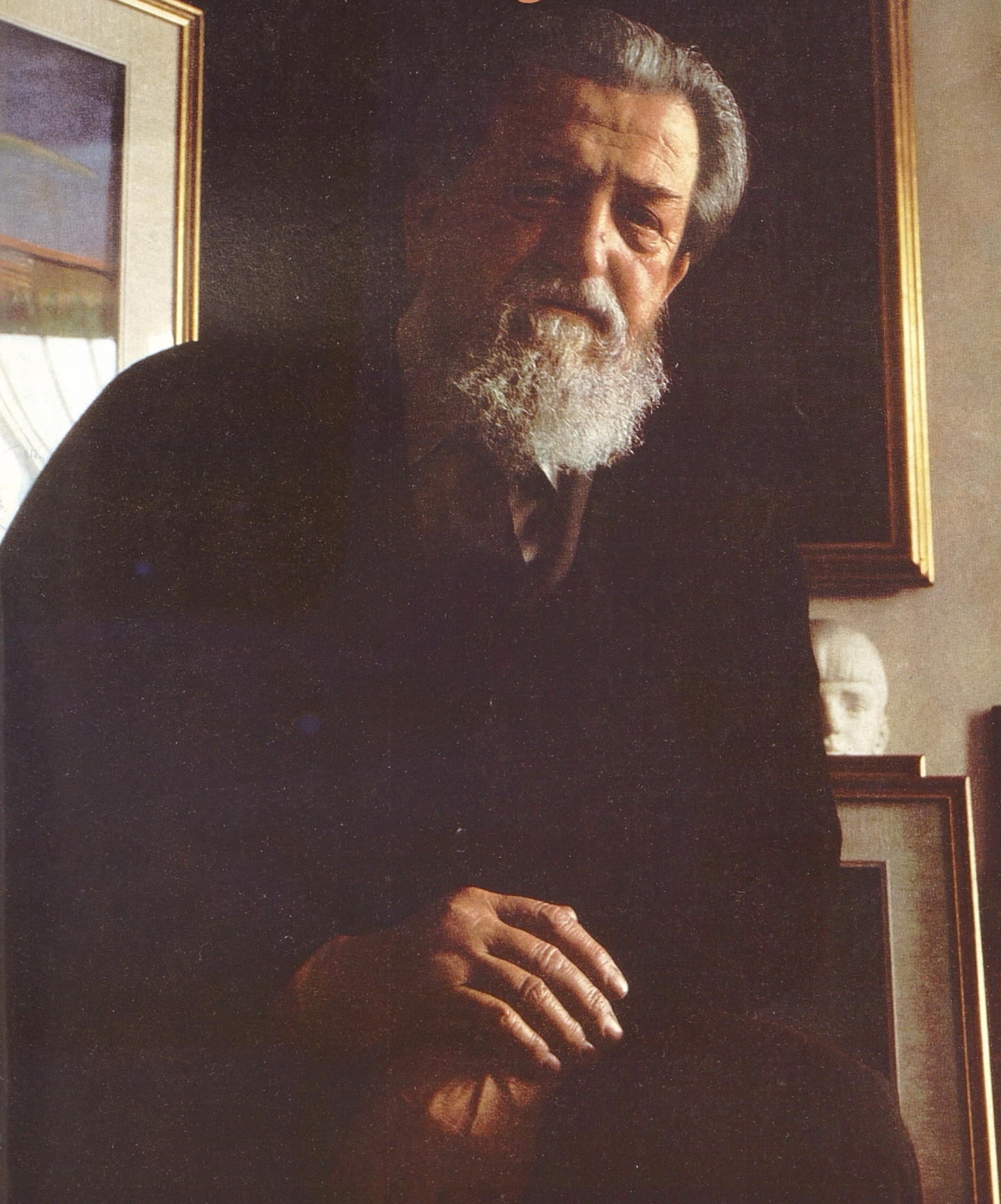
rodna gruda

4

april
1976
letnik 23

slovenija

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

Slika na Božidar Jakac, slikar in grafik
naslovni strani: (Foto: Egon Kaše)

Aljažev dom v Vratih, zadaj Romanska rotunda v Selu
Triglav (Foto: Ivan Tušek) na Goričkem (Foto: Niko Paulič)

Stran 9

Slikar in grafik, akademik
Božidar Jakac je ena
izmed največjih oseb-
nosti sodobne slovenske
likovne umetnosti. Po-
seben odnos si je izobli-
koval zlasti do slovenske
pokrajine, ob številnih
popotovanjih po svetu pa
tudi do izseljencev.

Stran 12

Ali resnično umira slovenska ljudska
umetnost? Naša sodelavca, novinarka in
fotoreporter, sta se napotila v Belo krajino,
kjer sta se pogovarjala z vaščankami
Adlešičev o tem, kako oblikujejo svoje
značilne pisanice in vezenine. Za vse
njihove izdelke je doma in po svetu veliko
zanimanje.

Stran 14

Goričko, najsevernejši del
Slovenije in Jugoslavije, je
dežela, od koder je morda v
poprečju največ ljudi na tujem.
Pa vendar je to svet, ki je kljub
revščini lep in bogat...

Stran 34

Cankarjevo leto bo imelo svoj višek v maju,
ko bodo velike in manjše proslave po vsej
Sloveniji. Več o Ivanu Cankarju in njegovem
delu bomo objavili v prihodnji številki,
tokrat pa vam opisujemo pomembno
podrobnost njegovega življenja — sežig
njegove pesniške zbirke Erotika.

Narodne vezenine

Redno berem Rodno grudo in zelo bi bila vesela, če bi kdaj tudi v njej objavili kake vzorce ročnih del, zlasti vzorce narodnih vezenin. Imam veliko veselje do ročnega dela, obiskujem tudi tečaj, kljub temu pa me zanimajo vedno nove stvari. Zdaj bi mi tudi učiteljica lahko pokazala česar ne bi znala. Rada bi tudi kako slovensko knjigo o vezeninah.

Marija Čeh, Altag, Vorarlberg, Avstrija

Poslali smo vam knjigo Narodne vezenine na Slovenskem, iz katere boste prav gotovo našli tudi kaj zase. Želimo vam veliko uspeha pri vezenju. Ob priliki bomo kaj primerne objavili tudi v naši reviji.

Pričakujemo

Dovžanov ansambel

Posiljam naročnino za Rodno grudo in koledar, ki sem ga prejel iz Clevelanda. Rodno grudo dobivam redno in hitro, seveda z letalsko pošto. Opazil sem, da je januarška številka Rodne grude nekoliko manjša. Upam, da s tem ne bomo prikrajšani za branje. Bral sem tudi, da nas kmalu obiše ansambel Mihe Dovžana. Zavedni Slovenci smo Matici hvaležni za tako prizadevanje. Mesece in mesece se že vnaprej veselimo, kadar pride med nas kak ansambel iz Slovenije. To je za nas vedno veselo in kulturno doživetje, ki si ga želimo čim večkrat. Zatorej lepa hvala Kanadsko-slovenski skupini za kulturne izmenjave in Matici. Želeli pa bi in to tudi pričakujemo od naših ansamblov, kadar pridejo k nam, da nam prinesejo lepe slovenske pesmi in melodij. Slovenci imamo sami toliko lepih in razgibanih melodij, da res ne rabimo italijanskega ali angleškega vpitja. To je tako, kakor Slovincu najbolj pristojna ime Janez — Italijani naj imajo svoje Giovanne, Nemci Johane, mi pa imejmo svoje kranjske Janeze.

Gustl Fujs, Hamilton, Kanada

Nepozabni Brajkov ansambel

V Kanadi smo bili zelo veseli obiska ansambla Ottavia Brajka. Ne morem vam popisati, kako veseli in prijeten večer je bil to za nas. Vsi muzikanti in pevka Nadja so nam bili zelo pri sre. Človek jih vzljubi kar na prvi pogled. Pa še nekaj vam moram povedati: mi Prekmurci smo bili zelo ponosni na Mikija Baranjo, najbrž zato, ker je bil to prvi Prekmurec, ki je s kakim ansambлом prišel na to stran oceana. Za vse, kar ste imeli opraviti pri turneji, se vam v imenu tukajšnjih Slovencev iskreno zahvaljujem. Upamo, da bo v prihodnje takih turnej še več. Vsaj dvakrat na leto bi bile potrebne.

Cecilia Radasič, Edmonton, Alberta, Kanada

Še o spomeniku

»goriškemu slavčku«

Spet je prišel čas, da se oglasim in poravnam naročnino, da mi ne bi prenehali pošiljati te lepe Rodne grude, ki jo težko pričakujemo vsak mesec. Oba z ženo najdeva v njej vedno kaj zanimivega z vsega sveta. Tudi jaz naročam Rodno grudo avionsko.

Balinarji in balinarke iz Toronta

Leta 1974 smo bili pri vas v uredništvu z ženo Marto in hčerkama Sonjo in Nancy. Takrat smo se pogovarjali tudi o postavitvi spomenika Simonu Gregorčiču. Povedali ste mi vse potrebno in mi pomagali, pozneje pa ste kip poslali v Kanado. Ob odkritju tega kipa je bilo neverjetno lepo. Vse se je lepo izteklo, in tega dogodka se bomo še dolgo spominjali. Ob obletnici postavitve spomenika bomo imeli velik piknik.

Naša družina je doma s Primorske, iz vasi Tominje pri Ilirski bistrici. V Kanadi živim že 18 let, žena pa 15. Pri društvu Simon Gregorčič delam vse od ustanovitve, letos sem tudi v odboru, kjer skrbim za šport. Jeseni smo organizirali prvenstvo v balincanju za ženske in moške. Prilagam vam sliko naših letošnjih prvakov v balincanju.

Ivan Jagodnik, Toronto, Ont. Kanada

Zakaj se je osušila?

Posiljam vam naročnino za eno leto, kar je več, pa naj bo za tiskovni sklad. V naši družini komaj čakamo, da pride Rodna gruda, ki nam prinese dosti novic. Preberemo jo tudi po trikrat, da jo znamo že na pamet. Letošnje leto pa se je precej osušila, kaj je temu krivo? Ena, dve, tri in že nimamo kaj brati. Vam je lahko v domovini, ko vsak dan slišite domačo besedo, nam pa je veliko bolj dragocena. Upam, da me boste razumeli.

Franc Prevolnik, Landskrona, Švedska

V uredništvu ne menimo, da bi se naša revija »osušila«. Nekoliko manjša je res, strani pa ima ravno toliko kot prej. Notranje urejanje pa je takšno, da je v njej le malenkost manj branja. No, upamo pa, bomo kmalu spet prišli na staro in da bomo lahko objavljali tudi več barvnih fotografij.

Med Prekmurci v Betlehemu

Rodno grudo redno prejemam že drugo leto. Zame in za mojo družino je ta revija neizmerno bogastvo, saj nam prinaša košček domovine. Prej nisem vedela za to revijo, vseh pa mi je bila takoj, ko sem jo videla pri prijateljici.

V Betlehem, Pennsylvania, sem prišla obiskat mojo teto. Tu živi veliko Slovencev, v glavnem iz Prekmurja in so prišli sem pred 50 in več leti. Tudi jaz sem Prekmurka,

doma iz vasi Fikšinci, več let pa sem bila v službi v Ljubljani. Dvakrat sem že obiskala domovino.

Vera Mencigar, Betlehem, Pa. ZDA

Kuzma v Prekmurju

Rodno grudo bi želela sprejemati z letalsko pošto, zato prosim, da mi sporočite, koliko moram doplačati, da vam bom poslala denar. Rodna gruda mi je zelo všeč in jo z veseljem preberem od začetka do konca. Če boste imeli priliko, bi rada videla, da bi objavili fotografijo vasi Kuzma v Prekmurju.

Maria Zohar, Edmonton, Kanada

Jugoslavija ni več državica

Spet je leto naokoli in spet je prišel čas, da se vam na kratko oglasim. Rodna gruda mi je zelo všeč, preberem vse od prve do zadnje strani. Tudi slike na stenskem koledarju so enkratne, nekaj posebnega. To je dokaz, da Jugoslavija ni več državica, kot je bila pred vojno, temveč močna in bogata država. Res je, da te slike lahko s ponosom pokažemo vsakomur, češ, to je Jugoslavija. Tudi branje v koledarju je zelo zanimivo. »Živio Slovenci!« je rekel naš župan, ki je češkega porekla.

Louisa Močnik, Cleveland, O. ZDA

Iz Lipa parka

Obnavljam naročnino za Rodno grudo, ker je res lepo in zanimivo branje. Tudi tukaj rojeni jo radi prebirajo, posebno English Section. Mladi in stari se radi zbiramo v tukajšnjem Lipa Parku, kjer je tudi slovenska šola.

Ker sem ravno pri pisanju, vam sporočam, da je bila lanske letina pri nas zelo dobra, lepo je obrodilo sadje in tudi grozdje je bilo zelo sladko. Grozdje se tukaj obira s strojem.

John Gerden, St. Catharines, Kanada

Dopust v Sloveniji

Počitnic se vsako leto veselimo, posebno pa smo se jih še letos, ker smo bili doma v Sloveniji pri mami in sorodnikih. Živimo v Venezueli. Moj ata in mama sta doma s Kozjanskega. Oba imata tam še mame, očeta pa sta umrla. Jaz sem rojena v Ameriki in tam se tudi šolam. Tudi meni je Slovenija zelo všeč, samo slovensko znam prav malo. Hodila sem v špansko šolo, starši pa imajo veliko dela, da me nista mogla učiti. Nekaj let mi še manjka, da bom končala fakulteto. Moj ata je predsednik slovenskega kluba v Venezueli in ima naročeno Rodno grudo.

Kristina Amon, Caracas, Venezuela

Hvala za gostoljubje

Lepo pozdravljam vse rojake v Avstraliji, ki ste me tako lepo sprejeli, posebno pa še mojo družino Groznikove iz Darta. Hvala za vaš trud in požrtvovalnost. Dnevi, ki sem jih preživela med vami v daljni Avstraliji, mi bodo za vedno ostali v spominu. Vaša ljubeča mama

Jožefa Čoh, Loče pri Poljčanah

Eno izmed največjih zadovoljstev Slovencev, ki živijo po svetu, je v tem, da obiskujejo kraje, od koder so prišli ali od koder je izšel njihov rod. Mnogim ljudem, ki živijo na oddaljenih celinah, je morda to moč storiti le enkrat v življenju. Odpravijo se na svoje romanje v stari kraj, kot rečejo temu. Mnogi so ponosni, da so bili v starem kraju po večkrat in ponosni so malo manj, kot da bi bilo to potrebno zapisati na njihov nagrobnik. In zagrenjen umrje marsikdo, ki mu ni bilo dano, da bi se povrnil v svoje gnezdo.

Peščica naših ljudi, ki živijo skupaj z drugimi izseljenci v tujih deželah, pa se ne more in ne sme vrniti v domovino. To so tisti, ki so si v bližnji ali danes že nekoliko oddaljeni preteklosti umazali roke z dejanji proti domovini. Brez dvoma so zagrenjeni tudi ti. Ostajajo zunaj vsega, kar rojakom na tujem pomeni pojem domovine. Izgubljajo se v praznem filozofiranju, iščejo sebi enake, poskušajo vplivati tudi na druge. Ne morejo razumeti veselja, ki preveva naše ljudi ob odhodu v domači kraj. O tem kraju so si z leti izoblikovali mnenje, ki je v popolnem nasprotju s tistim, ki si ga oblikujejo obiskovalci potem, ko so si na lastne oči ogledali vse, kar jih je zanimalo. Njihove besede lahko zavedejo le nepoučene.

Nekaj posameznikov med tistimi, ki so jim zaprta vrata v domovino, pa si ne more kaj, da bi ne škodovala vsem tistim naprednim gibanjem, ki v tujini delujejo za to, da bi izseljenci ohranjali stike z domačim krajem, s slovensko sodobno kulturo, z živim materinim jezikom. Izseljenci pa taka prizadevanja kmalu zatrejo. Domovina jim je nekaj preveč svetega, da bi si jo pustili umazati od nekoga umazanih rok.

Še nekaj tednov in že vas bomo spet v večjem številu pozdravili na domačih tleh. Katero po vrsti bo to vaše romanje? Vsekakor vam jih želim čim več, želim vam čim več prijetnih dni v domačih krajih.

Jože Prešeren

Plodni obiski

Predsednik jugoslovanske zvezne vlade Džemal Bijedić s sodelavci je bil v februarju na večdnevem obisku v Franciji, Belgiji in Luksemburgu. V vseh državah se je naša delegacija pogovarjala o gospodarsko-finančnem sodelovanju ter o mednarodnih odnosih. Med obiskom v Franciji je naša delegacija obiskala tudi sedež organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), med obiskom Belgiji pa sedež Evropske gospodarske skupnosti. Med pogovori v vseh treh državah so izmenjali tudi mnenja o položaju naših delavcev, ki so tam začasno zaposleni, srečali pa so se tudi s predstavniki izseljencev.

Kršitev državne pogodbe

Dogovor treh v parlamentu zastopanih strank o izvedbi posebnega popisa v Avstriji, s katerim hočejo ugotoviti številčno stanje slovenske in hrvaške manjšine, je po mnenju predsednika Zveze slovenskih organizacij na Koroškem dr. Zwittera ponovno potrdil »popolno nerazumevanje in nepripravljenost odgovornih v Avstriji za zadovoljivo rešitev neurejenih vprašanj iz 7. člena državne pogodbe. S tem so zavrnilo vse pozitivne predloge obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev.« Po mnenju dr. Zwittera bi bil to začetek narodnostnega boja na Koroškem.

Umrl Boris Zihlerl

Na ljubljanskih Žalah so 13. februarja pokopali Borisa Zihlerla, revolucionarja, misleca, teoretika in učitelja, ki je vzgojil cele rodove jugoslovanskih marksistov. Boris Zihlerl je bil član centralnega komiteja zveze komunistov Jugoslavije, član sveta federacije, podpredsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, redni profesor fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani. Rojen je bil 25. oktobra 1910 v Trstu. Osnovno šolo je obiskoval v Škofji Loki, gimnazijo pa v Ljubljani. Leta 1941 je diplomiral na pravni fakulteti. Bil je tudi med ustanovitelji Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Umor konzula Edvina Zdovca

V soboto 7. februarja zjutraj je doslej še neznan zločinec zahrbtno ubil kon-

zula generalnega konzulata SFRJ v Frankfurtu, ZRN, Edvina Zdovca. V dneh, ko to pišemo (konec februarja), zahodnonemška policija ni odkrila še nobene sledi za morilcem, ki brez dvoma pripada emigrantskemu fašističnemu podzemlju. Novica o tem zločinu je sprožila v vsej Jugoslaviji plaz ogorčenja, boleče pa je odjeknila zlasti v Sloveniji, od koder je bil pokojni konzul doma.

Edvin Zdovec je bil rojen 1. decembra 1931 v Črnomlju, leta 1961 pa je diplomiral na germanističnem oddelku ljubljanske filozofske fakultete. Nekaj časa je bil profesor nemščine v Ajdovščini, sodelavec zavoda za mednarodno tehnično sodelovanje in svetnik v protokolu slovenske vlade. Konzul na generalnem konzulatu SFR Jugoslavije v Frankfurtu je bil od avgusta leta 1971.

V Ljubljani se je od konzula Edvina Zdovca poslovila množica občanov, med katerimi so bili najvidnejši predstavniki družbenopolitičnega življenja. Tu so se od njega zadnjikrat poslovili tudi predstavniki Slovenskega kulturnega društva »Sava« iz Frankfurta, ki jim je bil pokojni konzul velik pomočnik in svetovalec, in predstavniki drugih društev v tem mestu. Jugoslovanski klub v Frankfurtu, ki deluje v okviru tamkajšnjega Jugoslovanskega centra, se bo v prihodnje imenoval Jugoslovanski klub »Edvin Zdovec«.

Večji izvoz

Jugoslovanski izvoz je bil v januarju za 8 odstotkov večji kakor v istem mesecu lani, uvoz pa za 1 odstotek nižji. Zanimivo je, da je bil izvoz iz Slovenije v tem obdobju za 5 odstotkov nižji, narasel pa je največ na Hrvaškem — za 25 odstotkov.

Nagrajena bolnišnica v Šempetru

Bolnišnica v Šempetru pri Novi Gorici je bila razglašena za najboljšo arhitektonsko stvaritev v Jugoslaviji v letu 1975. Po mnenju žirije je ta bolnišnica velik dosežek za kulturni in socialni razvoj tega dela Slovenije. Odlikujejo jo funkcionalnost, zagotavlja ustrezne razmere za zdravljenje bolnikov in delo zdravstvenega osebja. Zelo dobro se ujema tudi z okoljem. Projekt za to bolnišnico je delo arhitektov Štefana Kacina, Jurija Princeasa, Bogdana Spindlerja in Marjana Uršiča iz Domžal.

Pet novih tovarn sladkorja

Uvoz sladkorja predstavlja pomembno postavko v celotnem jugoslovanskem uvozu. Očitno pa je, da se želi Jugoslavija čim prej ostreiti te skrbi, saj načrtujejo, da bodo samo v Vojvodini začeli letos graditi kar pet novih tovarn sladkorja, nekatere pa bodo razširili. Poročali smo že, da bo svojo prvo tovarno sladkorja gradila tudi Slovenija in to v Ormožu, kjer so v okolici tudi že začeli pridelovati sladkorno peso.

Jeklarna odpira vrata

Ljubljansko poslovno združenje Smelt, organizacija za inženiring investicijske graditve, je skupno s 50 jugoslovanskimi delovnimi organizacijami zgradilo v Libiji železarno, s katero je libijski investitor po poskusnem obratovanju zelo zadovoljen. Dogovarjajo se že o tem, da bi Smelt poleg te zgradil še valjarno.

Razveseljiv dvig rojstev

V letu 1975 se je v Sloveniji rodilo 30.331 otrok, največ v zadnjih dvajsetih letih. Statistiki so že govorili, da je številka 30.000 za Slovence »magična meja«, saj je nismo prestopili že vse od leta 1956. V Sloveniji se je v zadnjih letih tudi občutno zmanjšala smrtnost dojenčkov, ki je med najmanjšimi na svetu. Tolikšen porast natalitete na Slovenskem je brez dvoma tudi rezultat podaljšanja porodniških dopustov in dviga splošne življenjske ravni.

Priznanje Miroslavu Krleži

Avstrijski veleposlanik dr. Alexander Otto je izročil znanemu hrvaškemu književniku Miroslavu Krleži avstrijsko državno nagrado za evropsko literaturo za leto 1975. Nagrada je v znesku 100.000 šilingov.

Sojenje v odsotnosti

Pred tržaškim porotnim sodiščem se je v februarju začel proces zoper nacistične zločince, odgovorne za smrt najmanj 4.000 ljudi v tržaškem koncentracijskem taborišču Rižarna. Nacisti in italijanski fašisti so v Rižarni v letih 1944 do 1945 pobili tudi prek 1000 slovenskih in hrvaških pripadni-

Letošnji Prešernovi nagrajenci: (od leve proti desni) Rado Simoniti, Milan Mihelič, Miško Kranjec, Karel Grabeljšek, Avgust Černigoj (Foto: Sveto Busič)

kov narodnoosvobodilnega gibanja, Po obtožnici sta živa še dva izmed 14 obtoženih nacistov, ki so neposredno odgovorni za zločine, vendar tudi tema dvema sodijo v odsotnosti. Na procesu je pričalo 151 prič, večinoma sorodnikov pobitih taboriščnikov.

Dvakrat na teden v ZRN

Letala ljubljanskega letalskega podjetja Inex-Adriaaviopromet bodo po novem voznem redu dvakrat na teden letela v Zvezno republiko Nemčijo. Progi sta predvsem namenjeni našim ljudem, ki so tam začasno zaposleni. Vozovnice pa bodo cenejše kakor v rednem letalskem prometu. Letala DC-9 bodo ob sredah in sobotah letela iz Beograda, Zagreba in Splita v Düsseldorf, Frankfurt, Stuttgart, Hannover in Hamburg.

Rekorden izvoz filmov

Jugoslavija je lansko leto prodala v tujino za dva milijona dolarjev igranih in dokumentarnih filmov, kar je največ doslej. Polovico te vsote je prinesel film »Sutjeska«, ki ga je tujina sprejela predvsem kot poročilo o našem revolucionarnem boju.

Prešernove nagrade 1976

Na prigodni svečanosti ob slovenskem kulturnem prazniku, kjer je govoril predsednik republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Janez Barborič, so podelili tudi letošnje Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada. Prejeli so jih: Avgust Černigoj za življenjsko delo na področju likovne umetnosti, Karel Grabeljšek za izbrano leposlovno delo, Miško Kranjec za življenjsko delo na področju literarne umetnosti, Milan Mihelič za ustvarjalne dosežke na področju arhitekture in Rado Simoniti za življenjsko delo na področju glasbene umetnosti. Nagrade Prešernovega sklada pa so prejeli: Jože Babič za režijo drame Dva bregova, Vojko Duletič za režijo filma Med strahom in dolžnostjo, Jože Javoršek za igro Dežela gasilcev, Svetlana Makarovič za pesmi Pelin žena, Niko Matul za scene filmov Strah, Povest o dobrih ljudeh ter Med strahom in dolžnostjo, Janez Mejač za vlogo razuzdanca v baletu Razuzdančeva usoda, mladinski pevski zbor iz Maribora za umetniške dosežke, Milena Muhičeva za igralske dosežke v zadnjih dveh letih, Marko Mušič za projekt spominskega doma v Kolašinu, Borut Pečar za karikature, Frane Puntar za mladinske radijske igre, Judita in Peter Skalar za grafično oblikovanje v zadnjih dveh letih, Tinca Stegovec za grafično razstavo v letu 1975, Ciril Škerjanec za izjemne koncertne dosežke in Milena Zupančič za igralske dosežke.

Razširjeno zdravilišče v Laškem

Povabljenim obiskovalcem so pred dnevi razkazali nove prostore zdravilišča v Laškem. Ob stari zgradbi so postavili prizidek, v katerem so v dveh nadstropjih prostori za terapijo in ambulante, v treh pa okoli 120 novih postelj. V prizidku je tudi pokrito termalno kopališče. V novih prostorih bodo sprejemali tako domače kakor tuje paciente in seveda tudi zdrave ljudi, ki se bodo želeli okopati v zdraviliškem bazenu. Z modernizacijo laškega zdravilišča bodo še nadaljevali v prihodnjih letih, zgradili pa bodo tudi nov hotel.

40 milijonov ljudi čez mejo

Jugoslovansko-italijanske mejne prehode samo v okolici Trsta je v letu 1975 prečkalo več kot 40 milijonov oseb, kar je za dobrih 12 milijonov več kot v prejšnjem letu.

Osmi marec — mednarodni ženski dan,

smo letos v naši deželi proslavljali v glavnem precej drugače kakor v zadnjih letih. Približali smo ga tistim praznovanjem, kakršna so si zamislile njegove pobudnice leta 1910 na mednarodnem kongresu socialistk v Kjöbenhavnu na Danskem, ki so se zavedale, da je njihova dolžnost in pravica, da ženske aktivno posežejo v družbeno življenje. Na vse to smo pri nas kakor marsikje drugod v zadnjih letih vse bolj pozabljali. V podjetjih in ustanovah so počastili za ta praznik ženske z darili, pogostitvami in marsikje tudi s precej dragimi izleti in podobno, ob strani pa so pustili mnoge živo pereče probleme, povezane z njihovim delom in življenjem. Tudi ob letošnjem praznovanju so bile ženske v delovnih organizacijah primerno počaščene. Mnogokje so na ta dan organizirali tudi razna srečanja proizvajalk in samoupravljavk, na katerih so se pogovorile o svojih problemih, o varstvu za otroke in podobno. V Ljubljani je mestni svet Zveze sindikatov Slovenije skupaj s konferenco Socialistične zveze in kulturno skupnostjo 5. marca priredil v hali Tivoli slovesno prireditev ob osmem marcu. Mnoge delovne organizacije so del sredstev, ki so ga namenile za praznovanje, prispevale v splošno koristne namene, na primer za nakup aparatur za preventivno odkrivanje rakastih obolenj pri ženskah, za razširitev ustanov za dnevno varstvo in delovno usposabljanje duševno prizadete mladine in podobno.

V Pleterjah pod Gorjanci

je nad vhomom v starodavni pleterski samostan na marmornati plošči napis, ki bo pripovedoval še zanamcem, kako je kartuzija Pleterje med narodnoosvobodilno borbo pomagala partizanom, pri čemer gre največje priznanje takratnemu priorju dr. Josipu Edgarju Leopoldu-Lavovu, ki je za svojo pomoč partizanom moral prestajati celo ječo, najprej v Brestanici, zatem v Mariboru in v Ljubljani, končno pa je bil interniran v Italiji. Prior Leopold Edgar je letos 17. januarja praznoval visok življenjski jubilej, 95-letnico. Leta 1953 je prior Edgar izdal svoje spomine na velike in težke dni med zadnjo vojno v knjigi pod naslovom »Kartuzija Pleterje in partizani«. Ob svojem visokem jubileju je bil v bolnišnici dr. Petra Der-

Mengeš (Foto: Ančka Tomšič)

žaja v Ljubljani, kjer je bil na zdravniških pregledih. Tam ga je obiskal predsednik skupščine SR Slovenije Marjan Breclj z drugimi predstavniki našega javnega življenja. Ob tej priliki so mu poklonili grafiko slikarja Božidarja Jakca, na kateri je upodobljen ranjeni partizan, kar simbolično ponazarja plemenito in humano vlogo pleterskega samostana in njegovega takratnega priorja med zadnjo vojno.

Ljubljanska tovarna Lek,

ki izdeluje zdravila in razne druge kemične izdelke, se dogovarja z vladnimi predstavniki Centralnoafriške republike za gradnjo manjše tovarne zdravil v njenem glavnem mestu Banguiju. Nova tovarna, za katero bi tehnično znanje in surovine prispevala tovarna Lek, naj bi proizvedla na leto 20 milijonov tablet, veljala pa bi 25 milijonov dinarjev. Pri naložbi bosta oba partnerja prispevala vsak polovico.

V koprskem naselju Semeleli je več kot sedemsto otrok, ki nimajo organiziranega varstva. Iz samoprispevka, ki ga občani zbirajo že nekaj let, so v začetku marca začeli graditi otroški vrtec. Ta bo imel petnajst prostornih igralnic, ki bodo lahko sprejele 250 otrok iz Semelele in Žusterne. Vrtec bo lahko sprejel svoje prve male varovance že letos v septembru.

podatke in drobec življenja pesnikovega rodu in pesnikove mladosti. V drugi knjigi pod naslovom »Mlado brezje v mesečini« je zbral belokranjski rojak Janez Mušič Župančičeve prozne tekste in pesmi z belokranjskimi motivi. Knjiga je opremljena s številnimi fotografijami iz Bele krajine, katere je praspel prav tako belokranjski rojak, ki je tudi

Umrla je najstarejša povratnica

V Ajdovščini je 5. februarja umrla Marija Slemič, stara 91 let, ki je veljala za najstarejšo povratnico iz ZDA. Vrsto let je živela v ZDA, večidel v New Yorku, v domovino pa se je vrnila leta 1953. Z izseljenstvom se je najprej seznanila kot stewardesa na ladjah tržaške plovne družbe Cosulich, ki so prevažale izseljence v prekmorske dežele, pozneje pa se je zaposlila kot kuharica v Ameriki. Ves čas je bila zavedna Slovenka in je že med bivanjem v Trstu sodelovala v kulturnih skupinah, med zadnjo vojno pa je pomagala tudi pri zbiranju pomoči za rojake v domovini.

Do smrti je živela pri svojem nečaku Francu Slemiču v Ajdovščini. Sorodniki so ji pripravili lep pogreb, na njeni zadnji poti pa so jo pospremili tudi številni prijatelji.

A. K.

Milijarde dinarjev za nove naložbe

Slovenija

Kolikšne so zmogljivosti slovenskega gospodarstva? Ali natančneje: kolikšen je letni gospodarski potencial naše republike?

Celovit odgovor na to bi zahteval veliko papirja, na katerega bi morali zapisati vse, kar naredimo v Sloveniji v letu dni: v industriji, kmetijstvu, gradbeništvu, obrti, turizmu . . . Na tem mestu se bomo zadovoljili z najkrajšim odgovorom, s podatkom o letnem družbenem proizvodu Slovenije. Ta je lani znašal nekaj več kot 83,7 milijarde dinarjev.

Skopi podatek o gospodarskem potencialu naše republike smo si zapisali samo zato, da bi si lahko nazorneje predstavljali številke, ki govore o naložbah. Tako tistih, ki jih namenjamo za gospodarstvo, kot onih, ki krepijo negospodarske dejavnosti.

S prehodom iz 1975. v 1976. leto se je končalo srednjeročno obdobje, ki se je začelo z novim letom 1971. Hkrati se je začelo novo, ki bo trajalo do konca 1980. leta. Zdaj se torej ponuja lepa priložnost tudi za to, da lahko ocenjujemo uspešnost naložb v minulih petih letih ter ob tem hkrati razmišljamo o tistih naložbah, ki smo jih predvideli za naslednjih pet let.

Za osnovna sredstva je šlo 62,5 milijarde dinarjev

Vse naložbe v osnovna sredstva so v minulih petih letih znašale 62,5 milijarde dinarjev. Dobri dve tretjini tega skupnega zneska, nekaj več kot 42 milijarde, je dobilo gospodarstvo (v okviru tega je bila industrija deležna 21,6 milijarde dinarjev). Slaba tretjina vseh naložb v osnovna sredstva pa je šla v negospodarske dejavnosti — nekaj več kot 20 milijard. S tem denarjem smo gradili bolnišnice, šole, vrtnice itd. — predvsem pa stanovanja: za le-ta je v petih letih šlo skoraj deset milijard dinarjev.

Še zlasti veliko denarja smo za naložbe namenili v 1974. letu ter lani. V teh dveh letih so naložbe celo predstavljale eno najpomembnejših gonilnih moči gospodarskega razvoja v Sloveniji. Tudi če upoštevamo inflacijo, spričo katere je denar iz leta v leto zgubljal del svoje vrednosti, lahko ugotovimo nenehno rast stvarne vrednosti naložb.

Za kaj so šle milijarde dinarjev, ki smo jih vložili v gospodarstvo? Nekaj manj kot tretjino skupnega zneska, ki ga je bilo v petih letih deležno gospodarstvo, 29,8 odstotka (od 42,2 milijarde dinarjev) smo namenili za naložbe v tako imenovano gospodarsko infrastrukturo. Nekaj več od petine tega zneska (21,2 odstotka) je šlo za povečanje proizvodnje surovin, hrane in reprodukcijskega materiala. Preostanek, ki je znašal okrog 21 milijard, pa smo namenili za povečanje zmogljivosti ter modernizacijo vseh drugih gospodarskih dejavnosti.

Načrti za obdobje do leta 1980

Letos bomo za naložbe v osnovna sredstva slovenskega gospodarstva namenili za sedem odstotkov več denarja kot lani (lani so ta sredstva nanese 14,4 milijarde dinarjev). Odstotek letošnje rasti vrednosti naložb pa je preračunan na stalne cene, tako da bodo te naložbe po svoji stvarni vrednosti večje za toliko odstotkov, ob čemer bodo nominalni zneski v primerjavi z lanskimi porasli močnejše.

V vsem petletnem srednjeročnem obdobju pa bomo za naložbe v osnovna sredstva — tako gospodarstva kot negospodarskih dejavnosti — namenili skoraj 73 milijard (računano prav tako po stalnih cenah, torej brez upoštevanja inflacije). Koliko denarja je to, zlasti v merilih Slovenije, si lahko nazorneje predstavljamo ob podatku, ki smo ga navedli v prvih vrsticah: celotni družbeni proizvod Slovenije je lani znašal 83,7 milijarde dinarjev.

Od skupnih 73 milijard dinarjev bomo za naložbe v gospodarsko infrastrukturo namenili v naslednjih petih letih 18,5 milijarde ter za energetiko 21,7 milijarde dinarjev. Za naložbe v osnovna sredstva negospodarstva pa bo šlo okrog 32 milijard.

Toda investicijsko dejavnost, kakršno si začitujemo za naslednjih pet let, si velja ogledati tudi podrobneje, ne le v globalnih številkah.

Ob tem velja v prvi vrsti zapisati, da bomo letos največ denarja, namenjenega za naložbe, porabili za to, da bomo dogradili tiste investicijske objekte, ki smo jih začeli postavljati že pred začetkom sedanjega srednjeročnega obdobja. Poleg njih pa bomo gradili tudi nekatere nove — nekatere bomo končali prej, druge šele v naslednjih nekaj letih.

Energetika, ceste, železnice, tovarne . . .

Največji energetski objekt, kar jih gradimo in kar jih je sploh kdaj bilo v Sloveniji, nastaja v Krškem: to je atomska elektrarna, prva v vsej Jugoslaviji. Gradnja jo skupaj Hrvaška in Slovenija. Premogla bo 732 megavatov ter bo dajala po štiri milijarde kilovatnih ur električne energije na leto. Pri gradnji te centralne sodeluje firma Westinghouse iz Združenih držav Amerike.

Na kratko naj omenimo še nekatere druge energetske naložbe. V Šoštanju gradimo termoelektrarno Šoštanj IV, pod Pohorjem hidrocentralo Drava II v Trbovljah pa plinsko elektrarno. K naložbam na področju energetike je šteti tudi gradnja rudnika urana na Žirovskem vrhu, gradnjo primarne mreže plinovoda, gradnjo mreže 360 kilovoltnih daljnovidov ter sodelovanje Slovenije pri naložbi v termoelektrarno v Tuzli v SR Bosni in Hercegovini. To je eden od načinov, da si naša republika zagotovi električno

energijo, pri kateri čutijo zdaj velikokrat pomanjkanje.

Poleg energetike bodo velike pozornosti pri naložbah v naslednjih petih letih deležne tudi prometne povezave. Zato bomo nadaljevali z gradnjo »Slovenike«, avtomobilske ceste med Šentiljem in Novo Gorico ter Koprom (pa Trstom). Tu imamo že odsek sodobne štiripasovnice med Vrhniko in Razdrtim, na štajerski strani pa odsek dvopasovnice, ki bo od Hoč prihodnje leto prispel do Celja. Od letošnje pomladi dalje pa bodo gradbeni stroji brneli tudi na odseku med Dolgim mostom pri Ljubljani in Vrhniko. Tukajšnja štiripasovnica bo dolga 12 kilometrov, njena »zmogljivost« pa bo 66.400 vozil na dan.

Seveda nismo našeli vsega, za kar bodo v naslednjih letih šle naložbe, namenjene za cestni promet, marveč le naložbe v »Sloveniko«. Poleg nje pa bomo zgradili, obnovili in modernizirali številne kilometre drugih cest. Hkrati se najavlja tudi možnost, da bi s tujimi krediti gradili avtomobilsko cesto med Jesenicami in Dobovo — cesto, ki bi povezovala srednjo in zahodno Evropo z Vzhodom ter bi tekla čez vso Jugoslavijo. Hkrati dozorjajo načrti o gradnji predora pod Karavankami — pri Jesenicah.

In kar zadeva naložbe v promet, še nekaj o železnicah. Tu bomo zlasti najprej do konca modernizirali železniški prog Koper—Šentilj ter Jesenice—Dobova, torej magistralni železniški liniji, z drugimi besedami osnovni železniški prometni križ. Dela pri tem se že bližajo koncu: elektrificiran ni samo še del proge med Mariborom in Šentiljem. Sicer pa se bodo železnice okrepile s številnimi novimi vagoni, lokomotivami idr.

Razvoj industrije

Največ investicijskih sredstev, namenjenih za osnovna sredstva gospodarstva, bo šlo za energetiko. Del preostalih milijard pa bo okrepil industrijo.

V načrtu imamo gradnjo številnih tovarn, pa tudi razširitev zmogljivosti pa modernizacijo mnogih tistih, ki že obratujejo. Velika investicijska sredstva so v sedanjem srednjeročnem obdobju namenjena zlasti za hladno valjarno na Jesenicah, za modernizacijo tovarne avtomobilov v Mariboru, za proizvodnjo celuloze v Krškem ter papirja v Medvodah in Količevem, za tovarno farmacevtskih in kozmetičnih proizvodov v Ljubljani, za tovarno avtomobilske pnevmatike v Kranju, za sodobno cementarno v Anhovem, za tovarni iverk v Novi Gorici ter Cerknici itd. Dograditi nameravamo tudi veliko turistično naselje Bernardin pri Portorožu, center radiotelevizije v Ljubljani, številne šole, dijaške domove, bolnišnice in varstvene ustanove za predšolske otroke, pa tudi mnoga nova stanovanjska naselja.

Jože Olaj

Ljubljana predstavlja dosežke Slovenije

Razgovor s predsednikom skupščine mesta Ljubljana ing. Tonetom Kovičem

V maju letos bo v Clevelandu, Ohio, svetovna gospodarska razstava, na kateri bo prvokrat sodelovala tudi Slovenija in še posebej Ljubljana. Tega se zlasti vesele številni naši rojaki, ki živijo v tem mestu, ki samo Ljubljano in našo državo dobro poznajo z obiskov pri nas, marsikdaj pa ne utegnejo spoznati tudi njene gospodarske moči. Razstavo pripravlja skupaj s skupščino mesta Ljubljana Gospodarska zbornica Slovenije. Z željo, da bi naše bralce podrobneje seznanili s pripravami na to razstavo, smo naprosili predsednika skupščine mesta, ljubljanskega župana, ing. Toneta Koviča, da bi nam povedal nekaj podrobnosti, kako je prišlo do tega sodelovanja.

»Ob obisku predsednika slovenske vlade Andreja Marinca v Clevelandu,« je dejal ing. Tone Kovič, »je bilo izraženo tudi stališče, da bi bilo potrebno tesnejše sodelovanje med Slovenci v Clevelandu in Slovenci v domovini, na tej osnovi pa še posebej sodelovanje med Clevelandom in Ljubljano. Ob mojem lanskem obisku pri clevelandskem županu Ralphu Perku pa mi je bila izročena posebna listina, ki govori o namenih sodelovanja med Clevelandom in Ljubljano.

Ob tej priložnosti pa je bilo s strani predstavnikov mesta Cleveland predlagano tudi sodelovanje Ljubljane in s tem vse Slovenije na svetovni gospodarski razstavi, ki bo v maju letos v Clevelandu. Za sodelovanje je dobila Ljubljana tudi poziv organizatorjev razstave.

Ljubljanske gospodarske organizacije in kulturne ustanove so z razumevanjem sprejele te predloge, še posebej zaradi tega, ker ZDA v letošnjem letu praznujejo 200-letnico svoje revolucije, in ker tudi Američani drugih narodnosti žele poudariti svoj razvoj in v določeni meri povezanost s svojim matičnim narodom. V okviru svetovne razstave v Clevelandu je poseben paviljon namenjen prijateljskim in pobratanim mestom. Prav zato, ker tam živi tudi veliko naših rojakov, ki prav tako sodelujejo pri oblikovanju razvoja mesta Cleveland, želimo prikazati

na naši razstavi del gospodarskih in kulturnih dosežkov slovenskega naroda, ki jih je ta narod, in tudi njegovo kulturno središče Ljubljana, dosegel zlasti v povojnem obdobju.«

»V čem bo poseben poudarek slovenske razstave?«

»V gospodarskem delu razstave bomo predstavili dosežke nekaterih podjetij lesne, tekstilne, predelovalne in živilske industrije, tu pa bo tudi prikaz športnih in turističnih možnosti, ki jih nudi Ljubljana, Slovenija in vsa Jugoslavija. V kulturnem delu razstave pa želimo prikazati delo ljubljanske gra-

Karl-Marx-Stadt v Nemški demokratični republiki, Valkenburg v Holandiji, Tbilisi v Gruziji v Sovjetski zvezi, Nottingham v Veliki Britaniji ter z mesti sosednih dežel — Celovec in Beljak v Avstriji ter Gorica, Videm in Trst v Italiji. Doslej je Ljubljana navezala prijateljske vezi tudi z mestom Grand Rapids, Michigan, prav tako pa je mesto Kansas City, Kansas, proglasilo Ljubljano za pobrateno mesto.

»Ljubljana bo na razstavi v Clevelandu«, je zaključil ljubljanski župan ing. Tone Kovič, »Američanom, zlasti pa še vsem tam živečim Slovincem in

Ljubljanski župan
ing. Tone Kovič
(Foto: Zrnec)

fične šole, ki si je pridobila že svetovni sloves, želimo prikazati tudi bogato slovensko založniško dejavnost ter nekatere dosežke slovenske sodobne arhitekture in designa. Slovenski gospodarstveniki bi na razstavi prikazali tudi vrsto uspehov, ki jih dosega naša proizvodnja v sodelovanju z ZDA.«

Ljubljana je doslej pobratena s štirimi mesti — z Bratislavo na Češkoslovaškem, s Parmo in Pesarom v Italiji ter z mestom Sousse v Tuniziji. Prijateljske vezi pa vežejo Ljubljano na zelo plodno sodelovanje z mesti: Leverkusen in Wiesbaden v ZR Nemčiji,

vsem njihovim prijateljem podala prikaz razvoja matičnega naroda, v pripravljenosti na sodelovanje pa bo pokazala odprtost mesta vsem, ki si želijo prijateljsko sodelovanje, mir in napredek v svetu. Ob tej razstavi želimo navezati stike s čim večjim številom tam živečih Slovencev. Želimo tudi, da se proklamirano sodelovanje med Clevelandom in Ljubljano še nadaljuje, kar smo izrazili tudi v vabilu delegaciji mesta Cleveland z županom Ralphom Perkom na čelu, naj obiše Ljubljano.«

J. P.

Molk in krik rdeče zemlje

Portret akademika Božidarja Jakca

Božidar Jakac se je rodil 16. julija 1899 v Novem mestu. V letih 1917/18 je bil v avstroogrski vojski, nato pa je leta 1918 maturiral. Leta 1918 je v Ljubljani tudi prvič samostojno razstavljal, v letih 1919 do 1923 pa je študiral v Pragi in grafični specialki pri prof. Avgustu Brömseju. V letih 1925 do 1928 je bil profesor risanja na gimnaziji. Do druge svetovne vojne je deloval kot svobodni umetnik in veliko potoval. Dvakrat je bil tudi v Ameriki.

Aktivno je sodeloval tudi v narodno-osvobodilni vojni in je bil tudi član slovenske delegacije na zasedanju AVNOJ. V partizanih je ustvaril obsežen opus likovnih del neprecenljive dokumentarne in umetniške vrednosti.

Božidar Jakac je bil po vojni pobudnik za ustanovitev Akademije za likovne umetnosti v Ljubljani in dolga leta je bil tudi njen rektor. Velike zasluge ima tudi pri razvoju »ljubljan-ske grafične šole«. Njegova je tudi zamisel grafičnega bienala v Ljubljani, ki ima svetovni sloves.

Božidar Jakac je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, dopisni član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu in Srbske akademije znanosti in umetnosti v Beogradu, častni akademik Accademia Fiorentina delle Arti del Disegno, dopisni član Akademije znanosti in umetnosti v Sarajevu, nosilec številnih odlikovanj.

Umetnik je imel doslej že več kot sedemdeset samostojnih razstav. Prejel je mnogo nagrad doma in v tujini, o njegovem delu je izšlo več monografij, več tisoč kritik in drugih zapisov. Posvečeni so mu bili tudi filmi in televizijske oddaje.

Njegova dela hranijo številni muzeji in galerije v Evropi, Severni Ameriki in zasebni zbiralci po vsem svetu. Njegov opus obsega na tisoče oljnih slik in pastelov, grafičnih listov, risb v najrazličnejših tehnikah, ilustracij, znamk in ekslibrisov. Božidar Jakac je tudi nosilec največje jugoslovanske nagrade AVNOJ.

Božidar Jakac, slovenski slikar in grafik, je eden tistih romarjev, ki se spuščajo v globine duha z modrino svoje elementarne nežnosti, in ves tak, medvedji in nergav, v svojih sivih uporniških letih ustvarja še zmerom subtilne cvetove, podobe umirajočih barv in trenutke obrazov, ki so človeški labirint.

Sedela sva v njegovem stanovanju, ki je delavnica, muzej, umetniška galerija in ladja velikih popotovanj. Saj pravi mojster, da mu pogled skozi okno pove, kakšno bo vreme in v katero smer naj kreneta jutri s Tatjano (umetnikovo ženo) z barvami in s skircirko, ki je Jakčeva usoda.

Potem se zatrese stari dobri mercedes in mesto s svojim smogom se počasi oddaljuje. Pokrajina Dolenjske pa je polna sonca, valovitih gričev in holmov, pisanih njivic in naselij in kozolcev, teh vetrnjakov večnosti, ki jih pozna samo Slovenija.

Božidar Jakac v puščavi Moyave (Južna Kalifornija) v decembru 1929, pod »joshua trees«. Fotografiral ga je slovenski fotograf Joe Znidarski

»S pokrajino, starimi stavbami in še posebej kozolci sem zaznamovan že od nekdaj. To je bilo že v krvi moje matere in dedov pod Gorjanci v Kostanjevici na Krki in temu izročilo bom ostal zvest do konca življenja.« Jakčevi kozolci v vseh mogočih tehnikah, od pastela (teh je največ), jedkanic in lesorezov, da o skicah in ris-

bah ne govorimo, niso samo zapisi etnografske vrednosti (čas je neizprosna potegavščina in tudi stare stavbe nezadržno izginjajo), temveč predvsem globoko doživete in občutene komponente nekega časa ali kot pravi mojster sam: Kozolec je za slikarja samo ideja. Ampak kot je ideja orožje, je v globljem smislu umetnikovo delo prebujajoče, saj ohranja lepoto in rojeva protest proti brezbrizju in uničevanju narodne kulture, tistih čudežnih vrelcev, brez katerih je narod anonimni in odžagana veja.

Kulturno dediščino moramo čuvati. To bi moralo biti zlato pravilo. Skoraj vsa slovenska zemlja je posejana s kozolci. Posebno zanimivi pa so v okolici Martuljka in Škofje Loke. Dolenjski kozolci so poglavje zase. Zame je kozolec nekaj živega. Rad ga rišem s tistimi skrivenčenimi oporniki, ki mu dajejo še poseben življenjski ritem in slikovitost.

Ustavi se v bližini kakšnega nenavadnega drevesa. Drevesa so Božidarju Jakcu druga velika ljubezen, neizprosnost in molčeca, grenka in radostna.

Skoro vse njegove slike so zaznamovane s temi drevesi. V svetlobi in temi, prinašal jih je z vseh popotovanj. Pred leti je na Grmu v svojem Novem mestu stal ure in ure in risal drevesa. Risal je tudi veter, ki je majal veje, in mislim, da je porabil vso skicirko, potem pa je, ko ni mogel zadržati življenja, umirjeno odšel. Umetnik se nikoli do konca ne izpove, mi je razlagal nekega večera. Stara Ljubljana, kjer stanuje že dolga leta, pa je bila zastrta s kopreno meglo. Ta konec stare Ljubljane z Robbovim vodnjakom in baročnimi portali je nekakšen slikarski privid. Drsi kot nemo domotožje proti bivšemu stišskemu dvorcu in se razgubi v vijugavi kači Gornjega trga in še naprej po grajski poti, kjer je nekoč živel in delal slovenski slikar Matija Jama.

Drevesa dajejo naravi življenje. Vrbe žalujke ob Ljubljani in Plečnikovo tromostovje. Kostanji na tržnici... predvsem pa drevesa kot neminljivi bratje v samotnih pokrajinah Amerike, dežele, ki je previharila tudi Jakčevo domišljijo.

Ko je že doživel Evropo in še posebej Prago, kamor je odšel leta 1919 na umetniško akademijo in bil sprejet na podlagi svojih del brez sprejemnega izpita kar v drugi letnik pri prof. J. Obrowskem, in že naslednje leto na specialko prof. Thieleja, in je doživel velik uspeh s prvimi samouškimi grafikami, da ga je prof. August Brömse sprejel v svojo grafično specialko in odbral lesorez »Delavska mati« za pomembno mapo nemških grafikov, ki je izšla leta 1921 v Leipzigu. Po končani praški akademiji (1923) je leta 1925 slikal na Montparnassu in namesto da bi obiskoval predavanja iz umetnostne zgodovine na Sorbonni, je opazoval in risal Pariz. Zatem si je ogledal Benetke, Firence in Rim — nesmrtna dela velikih mojstrov. Dvakrat je potoval po Tuniziji, po mnogih uspehih razstavah doma in v tujini tvegaval in se sedemnajstega aprila 1929. leta vkrcal na ladjo Vulcania in se bližal Rdeči zemlji.

Temno vijolično morje... je zapisano v prvi knjigi »Odmevov rdeče zemlje«, ki je izšla v dveh delih pri Jugoslovanski knjigarni in ki jo je po Jakčevih pismih in zapisih iz Amerike pripravil njegov mladostni prijatelj pesnik Miran Jarc.

V članku »Pot slovenskega romarja v Ameriki«, 17. aprila 1930 v listu Enakopravnost, pa beremo: »Pozno ponoči sem zagledal prve luči na ameri-

škem kontinentu in ob Long Islandu smo se ustavili. — Dolge vrste luči na obrežju, žarometi aeroplanske postaje in črne sence malih parnikov obrežne straže, so dajale slutiti v bližini vele-mesto. Dolgo sem stal na krovu in gledal v oddaljene luči v nemirnem pričakovanju, da ugledam Novi svet. Drugo jutro, ko je dan obilil zemljo, sem ugledal v jutranjem soncu, ki je prodiralo skozi dim in meglo — New York. Čudno, veličastno, a mrko in kot brez življenja so se grmadili nebotačniki pred mojimi očmi v nenavadno podobo, beli in črni oblaki dima so jih prepletali, preletavali so galebi in golobje v sončnih pramenih, oživela je luka in nešteto črnih parnikov, najstarejših in najnovjših tipov, je naglo brodiralo po rjavi skaljeni vodi. Čudno nenavadni glasovi parniških siren so votlo odjekali v čisto novo harmonijo, ki je postala zame nekakšen akord

nova doživetja: »Kot v najbolj fantastičnih sanjah svojega življenja sem stopal dalje po ogromnem Broadwayu, ki mi bo ostal za zmeraj globoko v spominu. V velikanskem Paramount theatru sem prvič videl in slišal zvočni film. Nenavaden vtis je name naredila tudi tajinstvena modrina, s katero je bilo razsvetljeno gledališče. Imel sem vtis kot bi bil ukraden mističnim gotskim katedralam oni tajinstveni mrak, ki spravi človeka v neko transcendentalno razpoloženje. In ko sem pozno v noč taval po Broadwayu, sem zagledal človeka, ki je ležal na cesti — žrtev »visoko spoštovane prohibicije«.

Odmevi Rdeče zemlje, zapisi in pa predvsem slike, risbe, skice so socialna podoba Amerike izpred petdesetih let. Jeklarne v Newburghu, Signal Hill, obrazi naših ljudi, Indijancev — teh tragičnih odmevov Rdeče zemlje in pa

*Božidar Jakac z ženo
Tatjano (Foto: Egon Kaše)*

novega sveta. Le prenašlo pa je zakrilo to veselo, novo doživljanje zidovje in železno omrežje proslulega Ellis Islanda z vsem svojim strašnim jetniškim miljejem. Tudi med vojno v jarkih se nisem počutil slabše in tako nesvobodnega kot tam (Božidar Jakac se je kot mlad fant z drugim gorskim strelskim polkom udeležil velike ofenzive na fronti ob Piavi v prvi svetovni vojni). In tako sem gledal, pravi naprej, prvi maj skozi železje in videl le bronasto Svobodo.«

Toda uporni mož s srcem umetnika in željo popotnika je mrzlično grebel v

kaos velemest in pokrajine: Veliki Canyon v Yellowstone parku, Slapovi Niagare, Great Falls v Virginiji, Grand Canyon Arizona, Palmsprings v južni Kaliforniji in pa pustinja s soncem, osamljenimi drevesi — stiska velikega svobodnega življenja.

»Ko sem prvič stal sredi največje nasebine v Clevelandu,« pripoveduje, »je bilo moje spoštovanje pred to ogromno energijo globoko. In nena-

vadno toplo občutje je rastle v meni, ko sem zagledal napise: slovenska imena in veliki narodni dom, ki je pričal o trdoživosti naših ljudi.

Posebno doživetje pa je bilo, ko sem srečal v Seattlu Križaja iz Luže v Beli krajini. Trideset let je preživel na Aljaski v Fairbanksu in je ravno prodal svoj zlati rudnik. Čudno mi je bilo pri srcu, ko sem tu na skrajnem severu, daleč ob Pacifiku srečal domače ljudi — zdrave slovenske fante, ki jih večina med njimi ni nikoli videla domače grude. Mnogo je teh romarjev in mnogo od njih si želi nazaj — tudi za ceno zlatega rudnika.

V San Franciscu, najlepšem ameriškem mestu, imajo naši ljudje cel hrib. Belokranjci so tu ob »zlatih vratih« in tudi Dalmatinci. Mesec dni sem slikal v bližnjem Montereyu, samo 60 milj oddaljenem čudovitem polotoku ob Pacifiku. Tu sem v absolutni samoti delal ob skalni obali z razviharjenimi svojevrstnimi cipresami ob

teh mrtvih rdečih skalah najfantastičnejših oblik in barv. Z mladim Indijcem iz Madrasa sva doživljala to smrtno lepoto. Spremljala jo je pravadna divja indijanska pesem, ki je kot nekak krik teh skal, in plesi Indijancev Hopi. Žalostno je bilo srečanje s temi pregnanci na lastni zemlji.

Čudno rdeča je ta zemlja dalje v Novi Mehiki. Kakšne barve srečuješ med dirjanjem in tuljenjem železne črne kače. Bele ornamentirane posodice iz gline dvigajo neštete rdeče roke Indijank do oken vlakov na postajah. Pot skozi zimski popoldan v Kansasu je oblila kri starca samomorilca. Moč, mladost, življenje je dal železu — njemu ni ostalo nič.

Da, to je Amerika čudna in ogromna, in pošastno hladna.

»Moja ,ahasverska' pot je bila vračanje in je bila iskanje korenin. Delaj,

niških del, posebno dokumenti obrazov — nosilcev te revolucije, in brezimnih borcev.

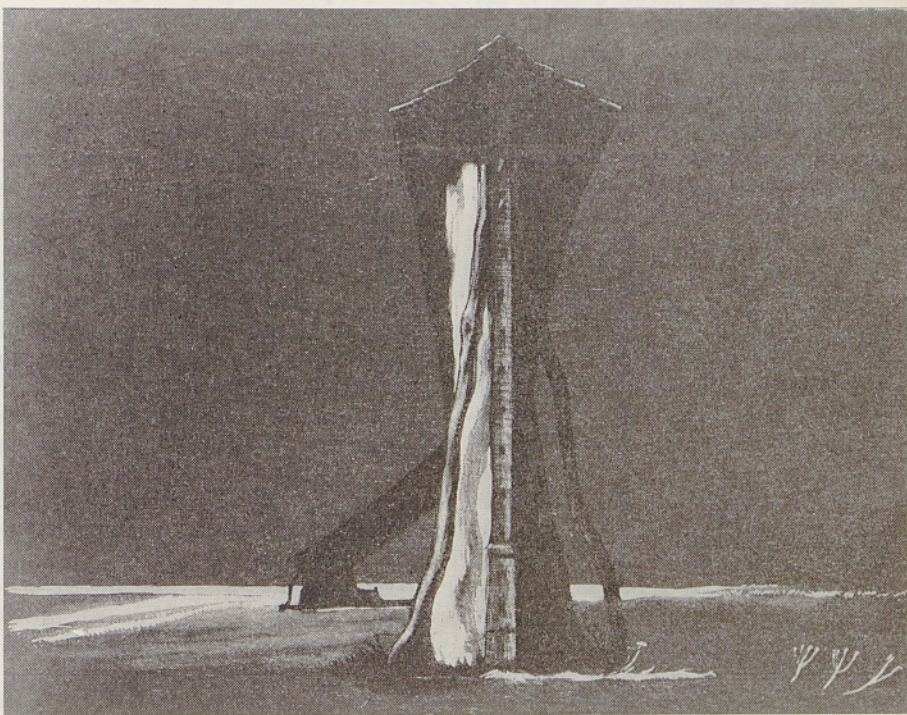
Poleg tega je s fotografskim aparatom in kino-kamero beležil, kolikor je bilo mogoče, in ohranila se je zbirka prek tri tisoč fotografij in nekaj filmov. Sam pa pravi o tem takole: »Ko sem prišel v partizane, se mi je tudi kot slikarju odprl tako nov in bogat svet, da sem bil vse do konca vojne neugnano pozoren na zgodovinske dogodke in velike človeške pojave okoli sebe. Ves tisti čas se mi je nabralo številno in mnogovrstno likovno gradivo, ki dobiva danes nehote tudi vedno večji dokumentarni pomen.«

Med najmočnejša in najlepša doživetja med vojno šteje portretiranje maršala Tita. To je obraz plemenitega človeka s tisoč neznankami, se spominja Božidar Jakac. Maršala Tita je

Božidar Jakac: »Montereyske ciprese«, ksilografura iz triptihona »Dance macabre«, 1963

grozljivem grmenju valov Tihega oceana. Predirjal sem del južne Kalifornije in Mojavsko puščavo — mrtvo, strahovito mrtvo, in Palmsprings. To je strašna, demonska samota, ki pa jo vzljubiš. Santa Fé, pacifiška železna kača, me je pripeljala do Grand kanjona v Arizoni. Tu sem srečal najmočnejšo pokrajino, kar sem jih kdaj videl. Nepopisno je žarenje v

Božidar Jakac: »Kozolec«, barvni lesorez, 1973

oblikuj iz sebe, to je edina zapoved, ki drži za vse čase. In če mi je Amerika samo ta spoznanja odkrila, poglobila in utrdila, mislim, da sem izpolnil skriti namen potovanja po rdeči zemlji,« pravi Jakac.

Med narodnoosvobodilno vojno je bil Božidar Jakac aktivni udeleženec revolucije. Bil je član slovenske Avnojske delegacije. V teh časih so nastale risbe in skice in še vrsta drugih umet-

risal še leta 1947 — zadnjič na Briornih 1966.

Priljubljenost in nesporna umetniška vrednost trga in odnaša »očeta slovenske grafike« na vse konce sveta. Samo v lanskem letu je imel prek deset samostojnih razstav, skupno z drugimi avtorji pa še sedemnajst. Še zmerom dela. Pri šestinsedemdesetih letih pa se odpravlja že tretjič čez veliko lužo. Potovanje je njegovo veselje. Potovanje in delo je življenje in nezaključen krog.

Ladislav Lesar

Umirajoče domače obrti

Bela krajina

Gručasta vas na kamniti vrtačasti planjavi so Adlešiči. Kraj, ki mu rdeče vino zori na Veliki in Mali Plešivici, ilovnata in kamnita zemlja pa rojeva po ukazu človeka le še krompir in koruzo. Starejši Belokranjci še niso pozabili: včasih je bilo tu lepše. Včasih sta tu poganjala konoplja in lan. Kar naprej jim spomin uhaja v davno minule avguste, tja pod večer, ko je čez prazne njive zaplavala deklinška pesem: »Vse ptičice lepo pojo, da v goru zveni...« Srca domačih fantov so močnejše zabila ob tem prastarem pozivu v tučnjo. Mlade noge so pohitele v smeri enakomernih udarcev lesa ob lan in konopljo, tja na pode, kjer so jih že čakala dekleta, tukače, mošt. žganje in potica. Do polnoči je potem trajalo izdelovanje oblek — brez strojev in dimnikov. Po prelu so štrene belili s pepelom in vročo vodo in če so še zmrznile povrhu, so postale bele kot sneg. Potem so nastopile večše ženske roke. Štrene so nasnavale na lesene vitlene, postavile statve, navile nanje osnutke, ga vdele v ničalnico in brdo, nakar so zaplesali čolnički. Tako je nastajalo platno, v katerega se je nekoč oblačila vsa vas.

»To je bila res Bela krajina,« se spominja svoje mladosti in z njo umirajoče domače obrti Marica Cvitkovič iz Adlešič, ki v vasi edina še tke platno.

»Ni več hiše pri nas, ki bi poznala klop ob peči. Tisto z luknjami, kamor smo žene in dekleta vtikale preslice, kadar smo prele. Kar starega ni romalo do takrat na ogenj, je pa uničilo bombardiranje 45. leta. Takrat so ostale cele le tri hiše. Statve, vretena, preslice, trlice, to pa, kot da se je vdrlo v zemljo!«

Vse to ona še ima. »Za spomin! Naj pokažem!« Ne le s preslico in vretenom, nazaj se je prikazala v opleču, zastru, rubači, s tračico. Vse na njej je bilo belo, kot je bil bel nekoč ves ta slovenski predel.

»Predlanskim sem imela tudi statve postavljene v hiši. Tkala sem. Se je kadilo, da so domači vsi po vrsti stekali. Do julija sem jih poslušala, potem pa vse skupaj pospravila. Dobro prejo sem imela. Takšno, ki se ne strga. Na dan sem zato lahko stkala pet do šest metrov platna.«

Z vezenjem se v današnjih Adlešičih ukvarja še nekaj žensk. Lani jih je bilo vsaj še deset. Vse proste ure so se sklanjale nad platnom, ki so ga mnoge raje kupile, kot same stkale. Vanj so vezle tkaničenje. Tisti značilni belo-

kranjski vez v rdeči in modri barvi, vez, ki ne pozna vozla.

»Pravega tkaničenja se ne sme štukati,« rada pouči Cvitkovičeva. »Veze se z eno nitko. Če je platno tri metre dolgo, je treba skozenj zveliči tri metre dolgo nit,« opisuje delo, ki je bilo pred kratkim plačano 50 par na uro in ki ga mlade prodajalke spominkov v Ljubljani kaj rade zamenjajo z bostanskimi izdelki.

»Dobre volje ti zares ne sme zmanjkati,« prizna Marica. Vseeno pa noče zamenjati s tistimi, ki so se 74. leta raje zaposlile v bližnjem konfekcijskem obratu Roga. Okrog 40 jih je, ki v nekdanji šolski učilnici sešijejo 2000 kosov perila na dan.

Menda se bo po Marici vrgla tudi njena hči. Čez zimo je pomagala materi tkati tkanje na kocke. Ena sama tkalka takšnega tkanja ne zmore. Za prte ga bosta porabili. Kaj drugega v Adlešičih tudi ne delajo več. Včasih pa je bilo platneno in tkaničeno vse: narodne noše, ki so jih nosili Belokranjci bolj ob svečanostih kot vsak dan, pa koperte, brisače, zavese. »Pridna Belokranjčanka se brez tega ne more poročiti in ne more živeti!« Tako je še lahko trdila Maričina mati, Marica pa že ne več.

Razen jurjevanja, kresovanja, pustoovanja, svatbenih običajev — bolj za turiste — in pa godbe s petjem pod oknom, kadar ima god, jo na svojo mladost spominjajo le še pisanice.

»Mislim, da sem ostala edina, ki jih še pišem,« se ne moti dosti Marica Jakljič, ki je tudi doma iz Adlešičev. Razen nje znajo pisati jajca le še Veseličeve tri: Stanka in Marija iz Vrhovcev, pa Ana iz Purge.

Jakljičevo so že zdavnaj srečale tresočje roke, utrudile so se ji oči, povrh ima pa še velike težave pri nabavi voska.

»Čebelarji ga zelo neradi dajo. Čist mora biti, drugače ni dober, ker paca.« Sama ga reže na kosce, velike kot pšenično zrno.

»Takšen košček voska vtaknem potem v pisač. Mož mi jih dela,« je poklonila nasmeh svojemu dolgoletnemu življenjskemu prijatelju, s katerim komajda zmore delo na kmetiji in prašiče. Prileten možak je ponosen na žene risarske sposobnosti.

»Je dobila veliko priznanje za svoja jajca,« rad pove in pokaže na uokvirjeno diplomu, ki jo je Marici Jakljičevi podelil leta 1950 za najlepše pisanice komite vlade LRS za lokalno industrijo.

Marica Jakljevič pri slikanju pisanic

Za izvirno pisanico je treba veliko ročne spretnosti

Marica Cvitkovič z belokranjsko
vezenino

Jakljičeva vsak dan piše. Vsako leto se vedno počasneje nabirajo popisana in spihana jajca v veliki škatli na peči.

»Po pet dinarjev mi jih je odkupoval Dom pred kratkim,« je pobredla z zgarano roko po svojih pisanicah, ki jo poleg čudnih odkupov spominjajo tudi na rano mladost.

»Ob nedeljah smo jih dekleta iz vasi pisale skupaj. Ko smo jih popisale in dale nazadnje kuhat, so jih prišli fantje pokrast. Eden nam je prav lepo na orglice igral in nas zamotil, drugi so pa z jajci ušli. Tako, za šalo, po stari navadi...«

Njen zadnji писаč je spet ves zasmojen. Kar naprej ga žge nad petrolejem, da se zmehta vosek v njem. Z njim riše po jajčnih lupinah že od svojega 14. leta. Jajca da najprej v rdečo barvo, »tisto iz pakeljčkov«. Ko so rdeča kot kri, in z nekaj belimi okraski, kjer se zaradi nanesenega voska ni prijela barva, spet popiše rdečo lupino, nakar da jajca v črno, bramsovo barvo. Ko se prime jajc še črna barva, so pisanke gotove: črne z belimi in rdečimi okraski, ki se jih je Jakljičeva naučila od svoje mame, ta pa od svoje.

»Najstarejši okras na pisanicah so re-sice. Najbolj enostavna in najbolj za-želena pri poznavalcih mojih jajc. Enkrat sem jajca barvala tudi zeleno, pa so se takoj oglasili, da to niso prave pisanke. Prave so tiste, ki poznajo le belo, rdečo in črno barvo. Okraske si pa lahko zmišljujem sama.«

Kmalu ji bo mož moral narediti nov писаč. Takšnega, ki bo kar se da tanko pisal. Pa 75-letna Marica zato ni dobre volje. Njene pisanice nekako nočejo več med ljudi.

»Včasih pridejo ponje iz Beograda, pa iz Toronta, iz Kalifornije! So mi dopovedovali, da so Belokranjci, pa se še za račun nismo mogli sporazumeti,« se spominja tistih, ki jim je bila usoda izseljenstva namenjena že leta 1900. Že takrat namreč v Adlešičih ni bilo družine, ki ne bi imela sorodnika v Ameriki. Zemlja je dajala preroven izkupiček.

Danes se Jakljičeva večkrat zastrne na novo asfaltirano cesto, ki so jo potegnili iz Črnomlja prav do Adlešičev.

»Zdaj jih bo nemara več prišlo ponje,« se ji drami up. »Pohite naj, zakaj z menoj bodo prešle tudi pisanice.«

Naš ameriški slovenski rojak Anton Šeme, ki zdaj živi v Koprju, velja za najstarejšega šoferja v Sloveniji in tudi v Jugoslaviji, saj je 58 let krmaril avtomobil, to je do konca leta 1975. Tedaj pa je »izpregel« in dal slovo šofiranju, češ, enkrat je treba izpreči in če jih imaš 82 nas grbi in če si skoraj šest desetletij opravljal ta posel, se tudi lahko postaviš, da si veljal za najstarejšega šoferja v naši ožji in širši domovini. Pa nam naj sam na kratko pove zgodovino glede svojega »avtomobilizma«: »V letu 1913 sem se podal — kot mnogi drugi — kot mlad dečko s trebuhom za kruhom v Ameriko. Nastanil sem se v Ely v Minnesoti, to je tam, kjer je dosti železnih rudnikov. Še zdaj tam živi dosti Slovencev. V letu 1917 sem si nabavil prvi avtomobil znamke ford, ki nosi ime po očetu in začetniku avtomobilizma Henryju Fordu. To je bil takrat petsedežnik s premakljivo platneno streho. Seveda je bila takrat avtomobilska tehnika še v povojih in avtomobili so bili še na magnet (če je kje v bližini udarila strela, se je avto ustavil). Seveda je magnet pozneje zamenjala baterija. V tistih časih je imel avtomobil le redkokateri. Milje in milje daleč si vozil, ne da bi srečal kako drugo motorno vozilo. Res zlati časi v primeri z današnjim vratolomnim prometom. Hitrost avtomobila pa je bila takrat okoli 40 do 50 milj, to je 60 do 70 km na uro.

Seveda je tudi avtomobilska tehnika z leti močno napredovala in jaz sem potlej menjal še več drugih znamk avtomobilov. Tako sem imel prvič in drugič ford, potlej studebaker, buick, chrysler, dodge in druge, največkrat pa chevrolet, ki se mi je zdel najbolj praktičen. V letu 1963, ko sem se po 50 letih bivanja v Ameriki preselil v našo staro domovino (v Koper), sem si nabavil volkswagen, ki mi je doslej pridno služil polnih 13 let in sem bil zelo zadovoljen z njim. V vsem svojem šoferskem stažu nisem imel nikoli kakega resnejšega karambola razen manjših prask, ki jih seveda doživi vsak šofer in sem se zmeraj držal pravila: predvsem glej, da drugemu ne povzročiš škode — previdnost je varnost na cesti. Tisti, ki iz objestnosti brezglavo drviyo po cestah, največkrat povzročijo nesreče. V Ameriki sem bil enkrat celo nagrajen, ker v gotovem razdobju nisem imel nikake nesreče na cesti.

Sicer se počutim še kar zdrav in za svoj leta se nimam kaj pritoževati — vendar pa v današnjem gostem, burnem in prenapetem cestnem vrvežu prepuščam ta »šport« mlajšim, ker se mi dandanašnji šofiranje ne zdi nič več romantično in nič kaj hvaležen posel, saj terja mnogo živčne napetosti.«

Značilen vzorec belokranjske vezenine

Tujina srka moči Goričancev

Goričko je najsevernejši del Jugoslavije, vkljenjen med avstrijsko in madžarsko mejo. Ime je slovensko prebivalstvo že od nekdanj uporabljalo za ves gričevnati svet med Muro in Rabo. Velešile so po prvi svetovni vojni razdelile Goričko po razvodnici in prisodile trianonski Madžarski severni del, ki se nagiba k Rabi. Odtlej se je uveljavilo za ta predel, poseljen s slovenskimi rojaki tudi novo ime — Slovensko Porabje.

Po uradnih podatkih živi na Goričkem okrog 30.000 ljudi. Toliko so jih našli pred dobrimi sto leti, toliko jih je še ostalo po zadnjem popisu. Kadarkoli so uvedli posebne rubrike za začasno odsotne, so ugotovili, da jih manjka v posameznih naseljih vsaj desetina, petina ali celo tretjina. Naravni prirastek vsaj v preteklosti ni bil nič manjši kakor drugod na Slovenskem, vse odvečne moči je vsrkala tujina, v zadnjih desetletjih tudi mesta in industrijska središča doma. Že v avstro-ogrskih krajevnih leksikonih iz prejšnjega stoletja je pri dejavnosti goričkega prebivalstva v mnogih krajih pripisano, da se vsi ukvarjajo s sezonskim delom. Po popisu leta 1971 je bila uradno med zdomci osmina Goričancev, čeprav ni nihče prišel tistih tisočev, ki dnevno ali tedensko uhajajo za zaslužkom čez mejo.

Vsakdanje zgodbe

Najbrž nikjer na Slovenskem ni življenje tako tesno povezano z zaposlovanjem v tujini kot prav na Goričkem. Nihče doslej tudi ni zanesljivo ugotovil, do kod segajo korenine izseljevanja. Nekateri postavljajo začetke v dobo protireformacije, drugi v zvezo z razpadom fevdalizma in prenehanjem odvisnosti kmetov od fevdalne gospode.

Goričanci še danes pravijo, da si je nekdo naprtil toliko stvari, kot bi šel »v gôre«, kakor so včasih rekli tistim, ki so se odpravili za več dni na delo v vinograde na drugo stran Mure. Najstarejši Goričanci se še spominjajo, kako so se enajst ali dvanajstletni odločali leto za letom na madžarske puste, od zore do mraka okopavali sladkorno peso, želi rž in pšenico, mlatili s cepci, na jesen pobirali peso in si s prvim mrazom in snegom poiskali topel kotiček med svojci do naslednje sezone. Zadnje desetletje preteklega stoletja so Goričanci odkrili Ameriko: v avstrijski Radgoni so se množično poslavljali, tako da jih je

v slabih tridesetih letih za vedno zapustilo domače kraje okrog 6000, iz najrevnejših vasi tudi več kot četrtnina vsega prebivalstva. Nekaterim je bila pot čez veliko lužo prva in zadnja, drugi so jo premerili nekajkrat. Skrbni in uspešni, ki jih je mučilo domotožje, z denarjem na Goričkem niso imeli kaj početi. Še za domačine je bilo premalo zemlje. Kupovali so posestva v Apaški dolini in celo v Avstriji.

Po prvi svetovni vojni so za dela voljne preostala Vojvodinska polja, delo v »Slavoniji« je bilo že dolgo tradicionalni pojem za dobro zaposlitev. Pred veliko gospodarsko krizo je mnogim uspelo najti zaposlitev v Franciji in Nemčiji, po zapori pa so se množično in največkrat za vedno usmerili v Argentino in Urugvaj.

V povojnih letih je veliko povpraševanje po delovni sili pripeljalo Gori-

čanci predmestjih sestavljajo pretežno Goričanci.

Dolgoletni društveni delavec iz Urugvaja je po štiridesetih letih obiskal rojstni kraj Andrejce. Središče vasi se je medtem povsem spremenilo, njegova rojstna domačija pa je bila prav taka, kakor se je je spominjal. Urugvajski rojaki so mu stisnili v roko zajeten sveženj pisem za sorodnike, tako da je moral nehote spoznati malone vse goričke kraje. Sprva je s težavo iskal prave naslovnike, pozneje pa spoznal, da se mora ustavljati v najrevnejših domačinah.

Z izselitvami v tujino so propadle številne goričke domačije. Nekateri se samevajo in se sčasoma podirajo same od sebe. Na poseljenost včasih spominja le propadajoče sadno drevje, ki nima pravega gospodarja.

Gorička pokrajina v Kuštanovcih (Foto: Niko Paulič)

čance v kočevske in gorenjske gozdove, med ribiče na slovenski obali, največ pa jih je našlo delo pri gradbenih podjetjih v večjih mestih. Kljub zaprtim mejam so mnogi izkoristili nebudnost stražarjev in se zgubljali v svet: iz avstrijskih taborišč so jih delili za Avstralijo in Kanado, malokaterim je po sorodniških zvezah uspelo izbrati novo domovino po lastni želji. Po letu 1960 so se začeli sezonsko zaposlovati v Avstriji, kasneje jih je zvalil boljši zaslužek v Nemčijo in na Švedsko. Nove slovenske kolonije v Ingolstadt in v dunajskih

Izleti čez veliko lužo

Na Goričkem so že od nekdanj reševali prostorsko stisko številčnih družin z izselitvami v tujino. Ljudje so se umikali družinskimi preprirom okrog hiše in zemlje, pomanjkanju in boleznim.

Faričeva družina v Vidoncih se je dolga leta prebijala s priložnostnimi zaslužki v Nemčiji, na madžarskih in vojvodinskih posestvih. Sinu Jožetu je uspelo, da si je s prigaranim denarjem kupil novo posestvo s hišo na Vaneči v bližini Murske Sobote. Sestri sta ko-

maj prihranili za dolgo pot v Kanado, kjer sta se po nekajletnem tavanju ustavili v Montrealu. Starejša je po dvajsetih letih zvalila k sebi še Jožetovega sina Marjana, ki bo letos opravil svečano prisego ob sprejemu med kanadske državljane.

Novoletne praznike je oče Jože tokrat preživel pri svojem sinu in sestrah v Montrealu. Ker doma ni imel predstave o daljnem Edmontonu, je ženini sestri sporočil pozdrave le po telefonu. Vrnil se je poln vtisov iz velemestnega življenja, s pisano srajco za najstnike in pikčasto kravato, ki si jo svečano zaveže ob praznikih.

Letalski poleti Goričancev čez veliko lužo so vsakdanja stvar. Številnejše družine na Goričkem imajo v Kanadi vsaj toliko sorodstva kot doma. Menda se je samo v povojnih letih naselilo v tej deželi več kot pet tisoč Goričancev.

418 m, Srebrni breg 404 m). Navidezno nudi Goričko ugodne pogoje za življenje, saj ni nikjer prestrmo za poselitev, celo vsako strmino je moč spremeniti v njivo ali vinograd. V resnici pa je zemlja skopa, v dolinah deloma zamočvirjena, na slemenih pa se pogosto pojavljajo debeli prodniki, ali pa so ilovna tla tako zbita, da že krajša odsotnost padavin in preobilna moča uniči letino.

Vodo bodo zbirali v naslednjih letih v velikih zbiralnikih. V Domajincih je v gradnji na potoku Ledavi sedem metrov visoka pregrada, ki bo zadrževala vodo na površini stošestdeset hektarjev, torej več kot Blejsko jezero. Tako bo izostala stalna bojazen od visokih voda, pod jezom se bodo povečali pridelki, tovarne bodo lahko računale na stalno vodo, morda se bo razvila tudi turistična dejavnost. Manjše umetno jezero je zasnovano

imeli doslej premalo srečno roko. Manjša obrata pletilstva v Prosenjakovcih in Križevcih zaposlujeta le nekaj več kot sto ljudi. Če dodamo še gradbeno podjetje na Cankovi, mline in žage, gojitveno lovišče Kompas v Peskovcih in zaposlitve v družbenih kmetijskih obratih, smo s tem izčrpali domala vse možnosti za zaposlitve doma.

Asfaltni cesti po dolini Ledave od Cankove do mejnega prehoda Kuzma in po dolini Mačkovskega potoka in Velike Krke do Hodoša sta Goričko približali Soboti. Tudi cesti Martjanci—Prosenjakovci in Černelavci—Grad sta se že globoko zajedli v goričke bregače. S sodobnimi prometnimi zvezami je Sobotna lažje dosegljiva in se zaposlitve navezujejo na mesto, kjer se naseli letno okrog dvesto Goričancev.

*Pokrajina
na osrednjem
Goričkem*

Goričko menja podobo

Tisočletna meja se je usidrila na neznatnem potoku Kučnici, ki so jo Goričanci vedno prebredli, kadar so se znašli v stiski. Vode s severne meje zbira Ledava, kamor se stekajo Graški, Bodonski, Mačkovski in Martjanski potok, na vzhodu pa se gričevnati svet odmaka v Veliko in Malo Krko ter Kobiljski potok. Potočki se v sušnem razdobju skrivajo v širokih dolinah, med njimi pa se vzpenjajo položni slemenasti griči, ki dosegajo višine okrog štiristo metrov (Serdiški breg

na Martjanskem potoku, na Krki in Peskovskem potoku pa se obetajo številni ribniki.

Celovitega načrta za razvoj Goričkega še ni nihče izdelal, obstajajo pa delne rešitve za usmeritev v sadjarstvo in živinorejo. Velika razdrobljenost kmetij je največja ovira za večje spremembe v goričkem kmetijstvu. Začasno zaposleni v tujini so si sicer uredili hiše, gospodarska poslopja ter nakupili toliko traktorjev, da presegajo potrebe goriških kmetij.

Goričanci si tudi močno prizadevajo, da bi pokrajino industrializirali, so pa

Pred dobrim mesecem so se Goričanci kot tudi vse prebivalstvo ob Muri množično odločili za samoprispevek za gradnjo bolnišnice in šol. Z zbranim denarjem bodo zgradili novo šolo za šolska okoliša Puconci in Mačkovci ter na dvojezičnem območju ob madžarski meji. Tako bodo posodobili skoraj vse šole na Goričkem in mlademu rodu omogočili, da se bo bolj izobražen odločal za pot v svet, če bi tudi v prihodnje ne našel dela doma.

Bela Sever

Prelom stoletne tradicije

Zaokroževanje kmetij

Kadarkoli pripoveduje kmet o svoji zemlji, mu besede pogosto poromajo k dedom, pradedom, k vsem, ki so s svojim znojem in naporom črpali iz njenih nederij življenjsko moč. Naj bo zemljišče, ki ga obdelujejo, veliko ali majhno, prst dobra ali slaba, le težko se bo ločil od njega. Tudi dolge ure, ki jih izgublja za odhode in povratke na koščke domače zemlje, po katerih je pričel racati bosonog pred desetletji in h katerim se vrača teden za tednom, da bi jih zoral, pobranal, posejal, oplel in če je sreča mila, pobral tudi pridelek z njih, ga ne ovirajo pri njegovem delu. Šele takrat, ko je zaropotal na dvorišču traktor in ko so zamenjali roke vitli, ročice in druga pomagala na kmetijskih strojih, je pričel razmišljati, ali le niso koščki zemlje, ki jih obdeluje, premajhni in zaradi tega ne dobe od stroja tistega, kar jim lahko nudi.

Na desetine gospodarjev na slovenskih kmetijah je že spoznalo to neljubo dejstvo, a le redki imajo toliko moči, da pretrgajo stoletno tradicijo in prično na novo. Tak primer vam bomo opisali v tej reportaži.

Leto 1969, katastrska občina Žeje, kmetijska zadruga Naklo, občina Kranj.

Obdelovalne površine Na krajih in Za mejo, ki merijo skupaj okrog 33 ha, so razdeljene na 76 parcel. Le v treh primerih se po dve parceli istega lastnika držita skupaj. Peter Košir ima edini skupaj tri parcele, sedem pa jih ima raztresenih od parcele številka 52 Na krajih do one s številko 117 Za mejo. Skupaj merijo 3 ha 79 arov in 52m², poprečno torej okrog 38 arov ali 1,5 ara več, kot je poprečna velikost parcel.

Napredni žejški kmetje se specializirajo in pridelujejo na eni parceli le po eno kulturo. Nekaj časa so zadovoljni z rezultati svojega dela, potem pa traktorji in kmetijski stroji, ki so jih začeli nabavljati in uporabljati, spet obudijo že precej let staro idejo o združbi — komasaciji zemljišč.

Zo zmagala sla po napredku, ali stoletna tradicija dedov in pradedov?

V 37. številki Kmečkega glasa tistega leta lahko preberemo reportažo o obisku pri naprednih kmetih iz Žej in referentki kranjske občine, dipl. inž. Zlati Urh. Kmetje in Zlata, kakor jo danes imenujejo iz hvaležnosti, so pričeli orati slovensko ledino. Na pristopni izjavi o komasaciji je bilo tedaj zapisanih precej imen in priimkov. Ti podpisi tedaj še niso pregnali dvomov

o koristnosti komasacije. Nasprotno, nekaj časa se je tehničar javnega mnenja nagibala na stran z oznako ZA, včasih pa se je prevesila na ono, na kateri je pisalo PROTI.

»Res je, da se je komasacijski postopek vlekel kar tri leta,« je pričel pripovedovati kmet Slavko Gros, »toda prav zato, ker smo vse temeljito pretresli in upoštevali vse prednosti in slabosti novo nastalega položaja, danes ne bi bil nihče pripravljen iti na prejšnje stanje. Prej sva imela z ženo pet parcel, velikih od 30 — 40 arov, in temu primerno število mejašev. Sedaj,

Prej smo imeli vse zemljišče v III. kakovostnem razredu, sedaj pa je del zemlje tudi v četrtem kakovostnem razredu, je torej slabše. Z umnim gospodarjenjem, gnojenjem, pobiranjem odvečnega kamenja in morda tudi navozom prsti, ga bomo v nekaj letih prav gotovo izboljšali.«

»Pazim, kako orjem,« je razlagal Andrej Svetic. »Ker je naša parcela nepravilno oblikovana, smo lani zorali vzporedno z desno stranico za peso, peso, zelje, pšenico in ječmen, vzporedno z levo stranico pa za krompir in koruzo. Med koruzo in ječmenom

ko imamo vso zemljo v enem kosu, pravim, da grem na »ranč« in šele sedaj vem, kaj zmorejo kmetijski stroji.« Kmetijo Elizabete in Antona Svetice, Žeje 16, na kateri delata poleg lastnikov še sin Andrej z ženo, sem skušal vzeti pod drobnogled in ugotoviti prednosti v gospodarjenju na združenem zemljišču.

Do združbe so imeli Sveticevi tri parcele na področju, imenovanem Za mejo, dve Na krajih, med enim in drugim ozemljem pa še tri ločene parcele. Velike so bile od 39 arov do 1,5 ha.

Po komasaciji imajo vse parcele v enem kosu Na krajih. Skupaj merijo 3 ha 86 arov. Polja in travniki leže ob cesti Naklo-Duplje. To zemljišče je okrog 100 metrov oddaljeno od Sveticeve kmetije.

»Jeseni 1973. leta smo prvič skupaj zorali polje,« sta pričela pripovedovati Anton in Andrej Svetic, »spomladi 1974. leta pa prvič sejali. Lani smo posadili krompir in zelje ter posejali silažno koruzo, pšenico, ječmen in travo. To so osnovne kulture, ki jih obvezno potrebujemo za krmo, lastno preskrbo ter prodajo.

»Na združenem zemljišču je užitek kmetovati,« je dejal Andrej Svetic (Foto: Stane Jesenovc)

je na trikotno oblikovanem ozemlju travnik. Tako oblikovane in obdelane površine omogočajo hiter in kakovosten potek del.«

»Sedaj, ko imamo zemljišče združeno in še v neposredni bližini doma,« ugotavlja Anton Svetic, »potrebujemo za prihode na polja in travnike ter povratke nad 80 odstotkov manj časa kot prej. Poudariti je treba predvsem manjšo porabo goriva, manjše kvarjenje strojev, manj v prazno opravljenih kilometrov.«

O načrtih: Sveticevi so napredni kmetje. Kmetija ima sodoben hlev, kmetijske stroje, lepo urejene bivalne prostore.

Lani so povečali zmogljivosti silosa za 40 kubičnih metrov. V prihodnje ne nameravajo večati števila živine, temveč bodo vso skrb posvetili prehrani živine ter z boljšo prehrano in izborom skušali povečati mlečnost krav od okrog 3000 na 4000 litrov.

V Žejah so vsi kmetje skupaj nabavili cisterno za gnojeko in štirivrstno sejnalnico za koruzo, štirje kmetje pa so

Njegovo delo je spoštovano

Stoletnica rojstva Dragotina Ketteja

kupili skupaj trosilnika za umetna gnojila in hlevski gnoj. Z nabavo, uporabo in popravilom strojev nimajo težav.

»Leta 1969 je predlagala KZ (sedaj v sestavu Gorenjske kmetijske zadruga) naši občinski skupščini, da bi uresničila idejo o komasaciji zemljišč v vasi Žeje,« se spominja dipl. inž. Zlata Urh. »Po tedanjem zakonu tega ni mogla izvesti zadruga. Takoj po uvedbi postopka smo dobili pristanke o pristopu h komasaciji in izdali odločbo o komasacijski masi.

Pri tem sva z občinske strani sodelo-

»Upamo, da nam bo kmalu sledilo čim več slovenskih kmetov,« je izrazil željo Slavko Gros (Foto: Stane Jesenovec)

vala načelnik našega oddelka in jaz, vendar ne bi uspela, če ne bi bilo nekaj mladih kmetov, katerim ni bila poglavitna kakovost oddane in dobljene zemlje, ampak želja, da s kmetijskimi stroji delajo na združenih zemljiščih. Edino vodilo pri izvedbi te združbe zemljišč je bil zakon. Veliko smo morali prilagajati, ob tem pa nenehno upoštevati sedanjo in prihodnjo namembnost zemljišča. Zato smo vse, pri katerih obstaja verjetnost, da bi v prihodnje opustili kmetijsko dejavnost oziroma bi morali zemljo zaradi objektivnih vzrokov uporabiti za nekmetijske namene, umaknili na rob kompleksov.

Tako nikakor ne bodo prizadeta polja in travniki kmetov.

Vsi se oglašajo pri meni in zelo so zadovoljni. Tudi tisti so med njimi, ki so imeli prej sto izgovorov, sedaj pravijo, da ne gredo nazaj.«

Stane Jesenovec

Tretji teden v januarju so v ilirsko-bistriški občini praznovali 100-letnico rojstva premskega rojaka, Dragotina Ketteja. Ta pesnik slovenske moderne, se je rodil 19. januarja 1876. leta učitelju ljudske šole na Premu.

Po obisku krajev v tej notranjski občini in slovenskih mest, v katerih je Kette živel in delal, lahko ugotovimo, da je njegovo ime na Slovenskem primerno zastopano in njegovo delo spoštovano. Prav v tednu, ko so Premci in Bistričani praznovali 100-letnico rojstva svojega rojaka, so na slavnosti seji skupščine kulturne skupnosti

V Ilirski Bistrici se imenuje po Dragotinu Ketteju osnovna šola, ki jo obiskuje nad 1000 učencev in učenk

občine Ilirska Bistrica sprejeli tudi tri pomembne sklepe.

Iz kronike odbora za ureditev Kettejeve spominske sobe v ljudski šoli na Premu spoznamo, da je v 10 letih delovanja storil mnogo za popularizacijo svojega rojaka. Z akcijo »Kettejev dinar« in s pomočjo Zavoda za spomeniško varstvo iz Ljubljane jim je uspelo zbrati toliko denarja, da je 9. junija 1968. leta pokojni pisatelj France Bevk odprl v *premski ljudski šoli Kettejev spominski muzej*. V osmih letih ga je obiskalo nad 10 tisoč ljudi.

Nad 15 tisoč osnovnošolcev postojnske in bistriške občine, si je s poznavanjem določenih literarnih del, prislužilo v preteklih desetih letih pohvalo, *Kettejevo bralno značko*.

Po Ketteju so se *poimenovala* osnovne šole v Ilirski Bistrici, slovenska šola v Trstu in šoli v Ljubljani ter Novem mestu; že 30 let nosi njegovo ime moški pevski zbor iz Ilirske Bistrice,

v ljubljanskem Trnovem pa imajo Kettejevo ulico.

Z vsem tem Bistričani in Premci še niso zadovoljni. Želijo, da bi v zbirki vodnikov »Kulturni in naravni spomeniki Slovenije« izšla knjižica »Kette — Prem« in da bi z raznimi oblikami obveščanja privabili v to, slovenskim prometnim tokovom nekoliko odmaknjeno občino, še več obiskovalcev.

Kulturni dan, nagrade, knjižnica

Verjetno vas zanima, katere sklepe je sprejela skupščina kulturne skupnosti

Park z doprsnim kipom Dragotina Ketteja (1876—1899) v Ilirski Bistrici (Foto: Stane Jesenovec)

občine Ilirska Bistrica, da ne bi bila proslavitev 100-letnice rojstva Dragotina Ketteja le enkratni dogodek, ampak da bi dala občinskim in slovenskim kulturnim prizadevanjem trajnejše obeležje.

Rojstni dan Dragotina Ketteja, 19. januar, so razglasili za *občinski kulturni praznik*. Ustanovili so *Kettejeve nagrade*, ki jih bodo vsako leto podeljevali organizacijam in posameznikom za delo na kulturnem področju. Ustanovili so *Kettejevo knjižnico slovenske poezije* s sedežem v prenavljajočem gradu na Premu. V njej bodo zbirali izvode knjig izvirne slovenske poezije, dokumentacije o njih in njene prevode v tuje jezike. Knjižnica bo ob pomoči vseh, ki jim je pri srcu slovenska beseda, postala delovno zbirališče tistih od brkinskih kmetov do doktorjev znanosti, ki žele spoznati in delati na tem področju kulturnega delovanja.

Stane Jesenovec

Srečanje mladih književnikov samorastnikov

Za prebivalce Gradišča v Slovenskih Goricah nedelja, 8. februarja, ni bila čisto navadna nedelja. Pa ne le zato, ker je 8. februar slovenski kulturni praznik, ki ga kar se da slovesno praznujemo vsi Slovenci, ampak tudi zato, ker so se na ta dan pri njih že četrtič zaporedoma zbrali pesniki in pisatelji začetniki iz vse Slovenije. Seveda niso prišli vsi, pač pa le tisti, katerih dela je strokovna žirija »v postavi« Evgen Jurič, Janez Švajncer in Tone Kuntner proglasila za najboljše. Na razpis se je namreč odzvalo vsega skupaj 117 avtorjev s 306 prispevki. Iz te množice pesmi in zgodb je žirija izbrala 20 prispevkov, od katerih je bilo najboljših 10 predstavljenih na zaključni prireditvi, ostalih 10 pa bo skupaj z najboljšimi objavljenih v posebnem zborniku, ki bo predvidoma izšel še v letošnjem letu.

Za najboljši prispevek je bila izbrana pesem Štefana Remica iz Kranja z naslovom Okno in tudi drugo mesto je pripadlo istemu avtorju. Na tretje mesto se je uvrstila pretresljiva pesem Nežke Dularjeve iz Novega mesta. Ne bi smela videti njenih oči. Omeniti velja tudi to, da je bila podeljena posebna nagrada za najboljši tekst s kmečko motiviko. Dobila jo je Jožica Petrič za tekst z naslovom Odločitev (objavljen je v tej številki Rodne grude). Posebno nagrado za najbolj angažiran tekst pa je dobil Bogomil Šefic iz Ljubljane. Prispevku je dal naslov Krogle.

Škoda le, da se na razpis, ki je bil objavljen tudi v naši reviji, niso odzvali naši izseljenci in delavci na časnem delu v tujini. Pač pa so nekaj prispevkov poslali zamejski Slovenci, od katerih je bil eden uvrščen med deset najboljših (Ester Sferko: Tržaške slike). Sicer pa ni nič zamujenega, saj bodo imeli tisti z literarno žilico še letos priliko poslati svoje prispevke za peto srečanje. Gradiščani so trdno odločeni, da tudi prihodnje leto organizirajo srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov, ker vedo, da tako najlepše počastijo spomin na velikega pesnika Franceta Prešerna. Pri tem jim bodo seveda pomagali tudi ostali soorganizatorji srečanja, predvsem Zveza kulturno-prosvetnih organizacij in pa reviji Antena in Mladina.

Mlade, a ne samo mlade, pesnike in pisatelje, pa bodo imeli najbrž priliko pozdraviti v svoji sredi že v prvi polovici oktobra, saj je zelo verjetno, da jim bo uspelo dobiti sredstva za organizacijo posebne kolonije piscev za-

Nagrado krajevne skupnosti Gradišče v Slovenskih Goricah je prejela Jožica Petrič, komercialistka iz Ljubljane, za prozno delo »Odločitev« (Foto: Stane Jesenovec)

četnikov, na kateri pa bodo sodelovali tudi že uveljavljeni literarni ustvarjalci. Ideja o koloniji se ni porodila povsem slučajno. Do nje je prišlo na pobudo piscev samih, ki še niso povsem prepričani o vrednosti svojih del.

Prav tako bi hoteli več zvedeti o tem, kaj je dobra literatura in kaj ni, o tem kako pojmovati angažiranost v literarnem ustvarjanju itd.

Pravzaprav je ta potreba tista, ki jih vsako leto privede v Gradišče, ne pa nagrade in priznanja, ki jih čakajo. To je pokazal tudi letošnji posvet pred zaključno prireditvijo. Poleg že naštetih vprašanj jih je zanimalo tudi to, kakšne kriterije je žirija pri svojem ocenjevanju upoštevala in še marsikaj drugega.

Odgovori, ki so jih dajali člani žirije in drugi, žal niso mogli biti tako popolni, kot bi lahko bili, če bi imeli na voljo več časa. Kljub temu so zvedeli,

da je žirija upoštevala poleg estetske vrednosti še domiselnost in izvirnost ter človeško in družbeno zasidranost posameznega prispevka.

Kar zadeva dobro in slabo literaturo, jim je bilo dovolj jasno povedano, da suhoparno naštevanje dejstev in dogodkov ni in ne more biti dobra literatura, če s seboj ne prinaša nobene nove interpretacije dogodkov oziroma dejstev. To pa je mogoče doseči samo skozi intenzivno doživljanje in opisovanje sveta okoli sebe in seveda tudi samega sebe.

Prav tako angažiranosti v literaturi še ne zagotavlja sam izbor snovi. Nekateri namreč mislijo, da so z obravnavanjem aktualnih tem že tudi angažirani, čeprav je bolj ali manj jasno, da je angažiranost moč doseči samo z besedno umetniškimi sredstvi. Tako se je pravzaprav pokazalo, da je dobra literatura že tudi angažirana oziroma, da je le angažirana literatura lahko dobra.

T. Š.

München 1976

5. srečanje slovenskih kulturno-prosvetnih društev in klubov

Peto srečanje slovenskih kulturnoprosvetnih društev in klubov iz zahodnoevropskih držav bo 8. maja 1976 v Münchnu. Gostitelj in organizator te velike, sedaj že tradicionalne prireditve Slovencev, ki živijo in delajo v zahodni Evropi, bo tokrat Slovensko kulturno in športno društvo »TRIGLAV« v Münchnu.

Pričakujejo, da bo v gosteh pri »Triglavanih« več tisoč izseljencev in naših delavcev iz ZR Nemčije, Avstrije, Belgije, Francije, Švice in Nizozemske, verjetno pa tudi predstavniki iz Švedske. V Münchnu se bodo udeležencem predstavili s svojimi pevskimimi zbori, folklornimi skupinami in narodno-zabavnimi ansambli. Vabilu »Triglava« pa so se rade odzvale tudi družbenopolitične organizacije, kulturne ustanove in organizacije združenega dela iz SR Slovenije, ki bodo prireditelju pomagale, prav tako pa tudi naša diplomatsko-konzularna predstavništva, da bo srečanje kar najbolj uspelo. Odborniki tega mladega, v letu 1975 obnovljenega slovenskega društva — čigar obstoj je nujen, saj dela na Bavarskem okrog 13.500 naših rojakov, od tega samo v Münchnu in okolici približno 7000 — so izredno delavni in so se tudi pripravili na 5. srečanje lotili z vso resnostjo.

Osrednja prireditve bo v veliki dvorani Olimpia v Münchnu, kjer bodo nastopili pevski zbori, narodnozabavni ansambli in folklorne skupine. Otroški ansambli naših izseljencev in delavcev bodo nastopili dopoldne

v okviru mladinskega tobogana Radiotelevizije Ljubljana. Naši najmlajši iz oddelkov slovenskega dopolnilnega pouka bodo lahko v prostorih Olimpia Halle razstavili svoja likovna dela.

Iz SR Slovenije bo popestril kulturni program nastop znanega narodnozabavnega ansambla bratov Vilka in Slavka Avsenika in predvidoma tudi rudarska godba iz Trbovelj — dobitnica I. nagrade na svetovnem prvenstvu v letu 1974.

Ob tej priložnosti bo v dvorani Olimpia tudi razstava knjižnih izdaj slovenskih založb in časopisnih hiš, na lepote Jugoslavije in njene gospodarske dosežke pa bo obiskovalce opozorila razstava turističnega in gospodarskega gradiva.

Prireditelj bo izdal tudi spominske značke in brošuro »München 1976«, v kateri bo krajši pregled delovanja slovenskih društev v preteklem letu ter sestavki organizacij, društev in ustanov iz SR Slovenije, ki delujejo za pomoč kulturnoprosvetni, turistični in športni dejavnosti slovenskih društev v tujini. Nekaj besedila in tudi oprema brošure bo posvečena stoletnici rojstva Ivana Cankarja. Tudi večji del kulturnega programa na celotni prireditvi 5. srečanja slovenskih društev v Münchnu bo v znamenju jubileja Ivana Cankarja.

M. Š.

Edvinu Zdovcu v spomin

Še do včeraj si bil med nami, dragi Edvin, med Slovenci, peščico nas, ki živimo in delamo v Nemčiji, v Frankfurtu. Še Tvoj zadnji dan življenja si preživel z nami in se poklonil spominu našega največjega pesnika Franceta Prešerna, in Tvoji hčerki sta s ponosom recitirali njegove stihe.

Danes se poklanjamo mi tvojemu spominu.

Konzul Edvin Zdovec pozdravlja lanski občni zbor slovenskega društva Sava v Frankfurtu

Tako nenadoma je prišlo, in še vedno nismo čisto dojeli, da Te nič več ne bo, ko bomo prestopali prag našega konzulata in iskali pomoči v tej ali oni obliki. K Tebi smo se lahko zatekali. Vedel si, kaj lahko in kaj ne, vedel si kdaj smeš, kdaj moraš in kako lahko pomagaš.

O tem, kako so Te ljudje cenili in spoštovali, dragi Edvin, priča nešteto rok, ki so zapisale zadnje poslovilne besede v knjigo žalosti. Pričajo némi obrazi, ki Te danes tukaj spremljajo na Tvoji zadnji poti, pričajo od dela zgarana lica, ki so se ustavljala pred Tvojo podobno te zadnje dni Tvojega mrtvega bivanja v Frankfurtu; priča cvetje, ki so ga nezane roke polagale na mizo, ob kateri si poslušal bolečine drugih, jezo, srd nad tujino, žalost, težave, razočaranje in obup. Tvojih težav, Tvoje bolečine in vsega tistega, kar si nosil v sebi — drugi niso poznali. Kadar si bil med nami, si bil vesel, nasmejan, poln prešernosti

in rad si pokramljal s svojimi rojaki, Slovenci.

Takrat, ko se je zbrala peščica njih, ki so gojili lju-bezen do svoje ožje domovine, do lepe slovenske besede, si bil tudi Ti med njimi. Spodbujal si jih, jih bodril in s Tvojo pomočjo so bili storjeni prvi koraki, da je v Frankfurtu zaživelo, zadihalo slovensko društvo. »SAVA« ste mu dali ime, češ, naj nas povezuje vse, vse Slovence od Triglava do hrvaške meje. Kadar smo gostili naše slovenske narodne ansamble ali gledališke skupine, ali naše priznane pevce, vedno si bil med nami in nam dal vedeti, da na svojo mater, na svojo domovino ne smemo pozabiti. Na vsaki naši prireditvi si bil prisoten, doživljal si jo z nami in ponosno so se Ti zaiskrile oči, kadar smo imeli uspeh.

Nekdo Te je iztrgal iz naše sredine, dragi tovariš Edvin. Nekdo, ki mu bo življenje slej ko prej sodilo. Toda Tebe ni več. Saj si še ne znamo predstavljati, da Te ne bo več na naših prireditvah, saj še sploh nismo popolnoma dojeli tega.

Vedi in ponesi te moje besede s seboj v Tvojo prera-

no rušo: spoštovali smo Tvoja dela, cenili smo Te! Hvala Ti, Edvin, za vso pomoč nam, včasih tako neboljnim v tisti tujini, ki naj bi nam dajala kruh, da bi pozneje nekoč, ko se vrne-mo domov, tukaj drugače zaživali. V tej veri smo odhajali od doma, mi gastar-beiterji, z drugačno mislijo se bomo vrnil v ta naš svet, v to našo lepo deželico! In tukaj bo tudi naš zadnji dom. Ti si nam pomagal, da smo začeli misliti drugače. Ti si nam pomagal, da smo spoznali, da je domovina le ena, nam vsem dodeljena... Hvala Ti za to!

Tvoji rojaki iz Frankfurta in okolice, članice in člani društva »SAVA«, posebno pa še upravni odbor društva, Ti polagajo grudo prsti, domače zemlje, grudo tiste domače zemlje, ki si jo tako ljubil, kot jo ljubimo mi vsi, tujci v tujini, na Tvoj prerani grob.

P. S.

Poslovljni govor je v celoti prenašala RTV Ljubljana v oddaji za naše izseljence na dan pogreba tov. Zdovca v Ljubljani, dne 12. 2. 1976 ob 22.15 na I. programu. Govor je prebrala tajnica

društva »SAVA« — Danijela Žula, ki ga je tudi sestavila.

Novi prostori »Slovenije« v Landskroni

V novembru lani je imelo naše društvo svojo letno sejo, na kateri sta bila poleg delegatov jugoslovanskega društva iz Landskrone prisotna tudi naš konzul v Malmöju in tovarišica Lojzka Virtičeva iz Ljubljane. Po precej kritični razpravi sta govorila tudi oba predstavnika naše oblasti. Tovarišica Virtičeva je apelirala na društvo, naj se v čim večji meri zavzame za slovenski dopolnilni pouk med tukaj živečimi otroki naših ljudi. Konzul pa se je zavzel za sodelovanje s sosednimi jugoslovanskimi društvi. Novi odbor pod predsedstvom Slavka Turka je kot prvo akcijo izvedel otroško novoletno praznovanje v naših prostorih. Za obdaritev naših otrok sta enak delež prispevali naše društvo in društvo Skane. Dan republike smo dostojno proslavili s kulturnim programom, za tem pa je za

razvedrilo poskrbel Tomi-jev ansambel. Fantje, in eno dekle, so si sami preskrbeli precej drage narodne noše in škornje. Silvestrovanje je bila naša zadnja prireditel v dvorani, ki smo jo imeli v najemu ves čas obstoja društva.

Slovenski kulturni praznik, Prešernov dan, smo člani Kulturno-prosvetnega društva »Slovenija« v Landskroni

Kvintet Toma Vitanca

*Nov upravni odbor
»Slovenije« v Landskroni*

*Na proslavi 29. novembra
1975 društva »Slovenija«
iz Landskrone*

proslavili že v novih prostorih na Kuskahusgränden 1. Opreмили in priredili smo jih za potrebe društva sami člani. Novi društveni lokal je približno iste velikosti kot prejšnji, vendar pa je občutno cenejši za društveno blagajno. Z delom sta pričeli tudi folklorna in dramska sekcija društva, katerih nastope člani že nestrno pričakujejo. V februarju je društvo priredilo tudi predavanje o raku pri ženskah,

ki ga je pripravil član društva, slovenski zdravnik Jaro Ankerst.

Skupina članov društva »Slovenija« iz Landskrone je pred nekaj tedni obiskala rojake na Danskem, ki sicer

nimajo samostojnega slovenskega društva, se pa vendarle družijo med seboj in se občasno udeležujejo tudi prireditve »Slovenije« v Landskroni. Nekateri izmed naših rojakov na Danskem žive v tej deželi že po tri-deset let.

Tudi v prihodnje si želimo še več trdnih vezi z drugimi slovenskimi društvi in domovino.

J. K., Landskrona

Stuttgartski zapisi

Stuttgart je zgrajen na klan-cih. Celo Königstrasse, pa-radna in promenadna cesta württemberške prestolnice, se mimo nekdanjega kralje-vega dvorca spušča. Filderstrasse pa z odcepa proti Degerlochu kar strmoglavlja v dolino. Hišna številka 1 je veliko stanovanjsko poslop-je. Štiri nadstropja. Spodaj pri pločniku na desnem vog-lu, so v visoke temelje vse-kana vrata z oknom, ki si ga arhitekt ni zamislil. Včasih je bila tu majhna kemična čistilnica. Zdaj je ob vratih vzdana velika medeninasta plošča, vanjo pa vrezana sil-hueta Triglava in ob njej napis »SKUD Triglav«.

Tu se je pred petimi leti na-selilo društvo slovenskih ro-jakov, ki žive in delajo v Stutgartu in okolici. V treh svetlo pobeljenih prostorih je vsak večer živahno. »Tu se vedno nekaj dogaja«, pravi nova predsednica društva Metka Vrhunc, si-cer pa predstavnica Ljub-ljanske banke v Stuttgartu. Pod Prešernovo sliko so mi-ze s stoli, tu delajo, pogo-sto pozno v noč, društvene sekcije. Dramska sekcija ima vaje vsak torek in ne-deljo, počitničarji se pogo-varjajo, kam bodo krenili v letošnjem poletju, en večer je rezerviran za šahiste, ob sobotah vadi pod vodstvom učiteljic otroška folklorna skupina. Vodstvo društva ima redne sestanke upravnega odbora in vsak večer je nekdo dežurni.

Dramska skupina stuttgart-skih Triglavov je naštudira-la priljubljeno celovečerno komedijo Toneta Partljiča Tolmun in kamen, redno vsako leto pa pripravi član-om društva tudi veseli več-er, sestavljen iz preprostih skečev, ki jih razvesele.

V zadnjem času smo opazi-li nekaj pomembnega: ljud-je hočejo nekaj narediti, ho-čejo pomagati, ogrevajo se za solidarnostne akcije. V dramski skupini je zrasla zamisel, da bi ob letošnjem gostovanju v Kamniku od-potovali še v Beltince v Prekmurju, od koder je bil doma delavni triglavčan Franc Horvat. Pred letom dni je izgubil življenje v av-tomobilski nesreči. Trigla-vani bi radi počastili njegov spomin s kulturnim več-erom, posvečenim domači-nom v Beltincih. Radi bi jim s tem tudi pokazali, ka-ko so imeli radi njihovega ožjega rojaka.

Vladislav Kiderič

Uspešno društveno delo

Že četrto leto zapored smo se Slovenci v Göteborgu na Švedskem zbrali in počastili obletnico našega največje-ga pesnika Franceta Prešer-na. Kakor vsako leto smo imeli obenem tudi občni zbor našega Slovenskega kulturnega društva France Prešeren.

V treh letih obstoja je naše društvo šlo skozi več raz-vojnih stopenj, dokler ni našlo zaslombe pri ABF, ki nam je dala svoje prostore na razpolago za vsako sobo-to in nedeljo. Tako smo le-tos prvikrat imeli občni zbor v teh prostorih.

V preteklem letu je društvo res uspešno delalo. Ponudb za nastope je prejelo toliko, da smo zato, ker bi ovirali razvoj dela na kulturnem področju, morali nekatere zavrniti, čeprav bi bilo po finančni plati prav, da bi jih sprejeli. Vsekakor pa so te ponudbe dokaz in merilo o

popularnosti našega društva in kvaliteti naših ansamblov. Naš pevski zbor je lani na-stopil štirinajstkrat, enako tudi naša folklorna skupina, otroška plesna skupina pa je imela pred tujo publiko enajst nastopov. Najbolj uspešen je bil nastop v Skan-dinaviumu na festivalu prisel-jencev, kjer je sodelova-lo prek sto izvajalcev, ki so nastopali pred sedem tisoč petsto gledalci. Festival, ka-tereja je organiziral kulturni center priseljenecv, ki mu predseduje slovenski rojak, je dosegel veliko priznanje in ugodne kritike v švedskih časopisih. Nastop pevskega zbora društva France Prešer-en je bil na višini, pa tudi folklorna skupina je bila de-ležna priznanja občinstva.

V zadnjem letu je društvo poseglo na nova področja kulture in izobrazbe. Bilo je tudi glavni pobudnik in or-ganizator pouka slovenščine. Razveseljivo je tudi, da je zaživelo delo knjižnice, kar je v sodelovanju s slovensko šolo utrdilo in povečalo krog bralcev med slovensko mladino na švedskem. V novem upravnem odboru društva imamo zdaj prvikrat tudi referenta za slovensko šolo in referenta za socialno skrbstvo. Društvo si prizade-va tudi za razvedrilo članov in zblíževanje Slovencev v tujini. Tako smo organizirali srečanje Slovencev s šved-ske v Jönköpingu. Priredili smo tudi pet zabav, na ka-terih so igrali slovenski an-sambli. Vse so bile dobro obiskane.

Naš pevski zbor je lani iz-gubil svojo prizadevno član-ico Marijo Koren, ki je od ustanovitve pela pri njem. Z veliko požrtvovalnostjo je sodelovala pri društvu vse do svoje prezgodnje smrti. S slovensko pesmijo smo jo pospremili na njeni zadnji poti. Kot zavedna Slovenka nam bo ostala za vzor pri našem delu v pri-hodnosti.

Stanislav Slak

Bogat program v Winterthuru

Slovenski klub Triglav v Winterthuru, ki deluje kot podružnica Slovenskega pla-ninskega društva Triglav v Švici, je na zadnjem občnem zboru ugotovil, da se je delo društva tako razširilo, da se-danji naziv kluba ne pred-stavlja več celotne dejavno-sti. V okviru kluba delujejo zdaj poleg kegljaške še smu-čarska, pevska, glasbena in folklorna sekcija. Zato so nekateri člani na občnem zboru predlagali, da bi se klub preimenoval v »Kul-turno-športni klub sloven-skega planinskega društva Triglav Winterthur«. Spre-membe naziva kluba zaradi nesklepčnosti občnega zbo-ra niso mogli izvesti, odlo-čili pa so se, da bodo izvedli o tem referendum.

Za letošnje leto je upravni odbor izdelal pisan program dejavnosti, ki mu je bila osnova predvsem izredno uspeli lanski program. Že v februarju so začeli s klub-skim prvenstvom v keglja-nju, udeležili so se 5. slo-venskega veleslaloma v Un-teribergu, v začetku so ime-li društveno pustno zabavo, za tem pa proslavo dneva žena in zimski športni dan. V aprilu bodo nadaljevali s prvenstvom v kegljanju, prav tako v maju, ko bodo priredili tudi športni dan in za tem predavanje dr. M. Kovača o zdravju in negi zob. V juniju bodo imeli tradicionalni piknik, po po-letnem premoru pa bodo or-ganizirali v oktobru vinski trg-atev in zaključek keg-ljaškega prvenstva.

Večji del dejavnosti winter-thurskega Triglava bo torej na športnem in družabnem polju, brez dvoma pa bodo novoustanovljene klubske sekcije dale nekaterim pri-reditvam večji poudarek tu-di v kulturnem pogledu.

Pojdite z nami v Zlatorogovo kraljestvo

Po svetu so raztresena številna slovenska izseljenska društva, ki nosijo ime naše najvišje gore. Kaj neki jih je vodilo k temu, da so si naredla ime Triglav? Je bilo to domotožje, ali izraz pripadnosti svojemu narodu...?!

Toda planinsko, ki nosi ime po njem, pa je verjetno v tujini le eno društvo, to je naše — »švicarski« Triglav.

Dolgo smo razmišljali, kako bi navezali stike s slovenskimi društvi po svetu. In rodila se je ideja — povabimo jih na Triglav. V našo zamisel je »ugriznilo« tudi uredništvo revije Rodna gruda. »V slogi je moč«, so rekli. »Pomagali vam bomo pri organizaciji pohoda.« Torej:

SPD »TRIGLAV« IZ ŠVICE IN UREDNIŠTVO REVIJ »RODNA GRUDA« VABITA VSE SLOVENSKE ROJAKE ŠIROM PO SVETU, DA SE UDELEŽIJO SKUPNEGA POHODA NA TRIGLAV!

KDAJ:
30.—31. julija in 1. avgusta 1976.

KAKO:
V četrtek, 29. julija proti večeru se bomo zbrali v hotelu Jezero v Bohinju, se poslovili od prijateljev in kmalu legli k počitku. Naslednji dan se bo začel zgodaj.

Petek, 30. julija: odhod ob 5.30 uri z avtobusom na Rudno polje. Zajtrk. Od tu čez planino Konjščico, skozi osrčje Draških vrhov in po bočje Tošca do Vodnikove kočice. Počitek. Pot nadaljujemo čez Konjsko sedlo in Velo polje proti domu Planika. Prenočišče. Za to pot bomo porabili 4—6 ur hoda.

Sobota, 31. julija: ob 6.00 uri, po zajtrku vzpon preko Malega Triglava, po dobro zavarovani poti (klini, vrvi)

na Triglav (1.5—2 uri). Prvič v življenju, ali morda po daljšem času, boste stali na naši najvišji gori. Po vpisu v spominsko knjigo in obveznem slikanju, se bomo odločili. Tu se lahko formirata dve skupini. Prva bi se vrnila po isti poti nazaj do Vodnikove kočice, kjer bi prenočila. Naslednji dan bi nadaljevala do Rudnega polja in od tu nazaj v Bohinj. Druga skupina pa bi nadaljevala pot preko zahodne triglavske stene na Dolič (2—3 ure). Počitek. Pot nadaljujemo čez Hribarice do kočice pri Triglavskih jezerih (4—5 ur).

Nedelja, 1. avgusta: ob 7.00 uri odhod proti Komni (2—3ure). Tu bomo lahko oddali nahrbtnike na tovarno žičnico, sami pa nadaljevali pot v dolino do slapa Savice (2 uri) in v Bohinj, kjer nas bo že čakala prva skupina. Naš pohod bomo zaključili z družabnim večerom v Bohinju, v hotelu Jezero.

Hrana: V glavnem se bomo hranili po planinskih kočah, kjer bomo prenočevali (zajtrk, večerja). Tudi čez dan vam svetujemo, da se hranite po kočah, ker s tem občutno zmanjšate težo nahrbtnika. Vsekakor pa je dobro imeti malo prigrizka tudi s seboj. Le-ta naj bo kaloričen in izbran po lastnem okusu. Svetujemo: črni kruh, suhe klobase, slanino, čokolado, rozine, sladkor v kockah, limone, pijača v tetrapaku.

Obleka in obutev: visoki čevlji z gumijastimi podplati, dokolenke, pumparice, pulover, nepremočljivo vetrovko s kapuco ali pelarino, pokrivalo za čez ušesa, rokavice, rezervno perilo in nogavice, elastični in prvi povoj, krema za zaščito kože proti soncu ter pribor za osebno higieno.

Oprema: nahrbtnik, aluminijasta posoda za hrano, čutarica ali plastična posoda za pijačo, žepna svetilka, planinska izkaznica, osebna

izkaznica ali neki drugi osebni dokument.

Poskrbljeno bo za varnost vseh udeležencev. Na vsakih deset planincev pride en izkušen gorski vodnik — reševalec. Ob zadostni udeležbi bo z nami tudi zdravnik. Kljub temu pa se vzpona udeleži vsak na lastno odgovornost. Važno je, da bodo udeleženci tudi vsaj malo fizično pripravljeni. Priporočamo predhodne vzpone na nižje hribe, tek, kondicijski trening, Vitaparcours in podobno.

Cena vzpona: Po približnih podatkih, ki so nam na voljo, boste za tridnevni pohod na Triglav morali odšteti okrog 500.—ND (prenočišča, zajtrki, večerje, vožnja iz Bohinja na Rudno polje). V tej vsoti ni računana hrana za čez dan, prihod v Bohinj, povratek iz Bohinja ter stroški za vodiče, katere nam plača domovina (SZDLS).

Prijave: Prijavite se lahko najkasneje do 1. 7. 1976 na Slovensko planinsko društvo TRIGLAV

Seestr. 358, 8706 Meilen (CH tel. 01-923 48 28)

ali: Jelovčan Jože, Eierbachstr. 9

8155 Niederhasli, Schweiz, tel. 01/850 02 18

ali: Slovenska izseljenska matica, Cankarjeva 1/II p. p. 169, 61001 Ljubljana, tel. 061/21 234

Na gornje naslove se lahko obrnete tudi za vse informacije v zvezi z vzponom. DRAGI ROJAKI, PLANIRAJTE SVOJ DOPUST TAKO, DA SE BOSTE OB OBISKU DOMOVINE UDELEŽILI TUDI VZPONA NA TRIGLAV. IZKORISTITE TO EDINSTVENO PRILOŽNOST!

*O, zlatih dni spomin,
me vleče na planine,
po njih srce mi gine,
saj jaz planin sem sin!*
Simon Gregorčič

Srečanje mladih varčevalcev v Stuttgartu

Konec januarja je bilo v Stuttgartu srečanje jugoslovanskih pionirjev in mladih varčevalcev iz ZR Nemčije, Francije in Jugoslavije, ki se ga je udeležilo nad 320 učencev jugoslovanskih dopolnilnih šol, prisostvovalo

Ples pikapolonic so izvedli najmlajši člani IŠKUD »Mladost« pod vodstvom učitelja Ismeta Tatareviča

»Vesela mladina« pleše na proslavi dneva republike v Eisdnu, Belgija
(Foto: Huber Frans)

pa mu je tudi več predstavnikov iz domovine in diplomatsko-konzularnih predstavništev Jugoslavije v ZR Nemčiji. To je bilo prvo tovrstno srečanje, zbor mladih vlagateljev Ljubljanske banke, ki jim nudi vso materialno in moralno pomoč. Že pred nekaj leti je bila v Stuttgartu ustanovljena prva

Pogled v polno dvorano med srečanjem pionirjev-varčevalcev

pionirska hranilnica, za tem pa so bile podobne hranilnice ustanovljene še v okviru številnih jugoslovanskih dopolnilnih šol.

Po bogati razpravi na tem srečanju je bil izvoljen tudi nov organ upravljanja, za novega direktorja pionirske hranilnice »Mladost« v Stuttgartu pa je bil izvoljen Miljenko Bartolac in za direktorja pionirske hranilnice »Triglav« Maja Rabuza, učenka sedmega razreda. Šolsko hranilnico »Triglav«

pa bodo v prihodnje upravljali pionirji: Marjetka Tutič, Irena Furdi, Marija Kolarič, Vlasta Cerovič, Brigita Kraševac, Maja Rabuza in Duško Ježevnik.

Pismo iz Belgije

»Škoda, da bi njeno življenje in delo strohnelo v grobu...«

Iz Belgije je prispelo pismo. Pisala nam je naša naročnica Katarina Čargo iz Serainga, ki prebira Rodno grudo vse od tistih dni, ko je začela izhajati. Pismo je napisano z okorno roko, z zlato roko, ki je v življenju veliko in pridno delala in malo počivala. Pa se je naša draga Katarina ob robu opravičila: »Oprostite pisavi, slabo vidim. Imam 76 let in 45 let Belgije.« Tega opravičila res ne bi bilo prav nič treba. In kaj pravi pismo?

»V januarju so se zopet otožno/oglasili ročinjski zvonovi in tako naznanjali po vsej kanalski dolini, vsem nekdanjim partizanom, so-rodnikom in prijateljem, da je prenehalo biti ljubeče slovensko srce naše drage Zofije Malničeve. Tudi tukaj daleč v Belgiji nas je

žalostna vest hudo prizadela in izrekamo iskreno sožalje vsem njenim — družine Čargo, Križnič in Strgar.

Nemogoče mi je sami napisati članek za Rodno grudo o naši dragi Zofiji, zato prosim vas, da to storite zame. Škoda bi bilo, da bi življenje in delo pokojne Zofije tako rekoč strohnelo v grobu. Naši mladini je treba zgledov. Ostati mora spomin na vse, kar so storili in pretrpeli njihovi očetje in matere. Lani poleti, ko sem bila na obisku v domovini, sem bila mesec dni pri dragi Zofiji. Hudo je že bila bolna in ni mogla več hoditi. Ob novem letu so mi sporočili, da se ji je stanje poslabšalo, a žal, nisem mogla domov, ker sem sama težko bolna. Prilagam poslovljni govor, s katerim se je od pokojne v imenu Zvezde borcev poslovil eden od odbornikov. Objavite ta govor, v njem je življenje in trpljenje pokojne Zofije. Govor pa mi prosim vrnite, ker ga želi hčerka shraniti, da ga bodo prebrali njeni vnuki, ko bodo dorasli in bodo videli in zvedeli, kako se mora ljubiti domovino.«

Draga Katarina! Prebrali smo ta govor in ganil nas

je. Prav gotovo pa nam ne boste zamerili, ker ga bomo zaradi pomanjkanja prostora objavili le v kratkem povzetku, pri čemer pa ne bo prav nič prizadeta življenjska zgodba pokojne Zofije Malničeve.

»Tvoje življenje, draga Zofija, se je začelo 15. maja leta 1899. Brezskrbno otroštvo so ti kmalu skalile težave. Komaj odrasel otrok si med prvo svetovno vojno morala v begunstvo. Po končani prvi svetovni vojni si se vrnila domov, spoznala prijatelja in se leta 1919 poročila. Bila sta brez strehe nad glavo, brez vsega, kar je nujno potrebno družini. Naselila sta se v takrat porušenem Ročinju v zasilni baraki. Rodila si prvega in zatem še drugega otroka, ki pa sta že po nekaj mesecih umrla. Zatem si rodila še dve hčeri in dva sinova. Mož, zidar po poklicu, je pri obnovi naše vasi prigaral skromen prihranek, s katerim sta si kupila pol porušeno domačijo.

Ob nastopu fašizma je življenje našega podjarmljenega ljudstva postajalo vse težje. Brezposelnost z vsemi posledicami zatiranja vsega, kar je našemu človeku najbolj sveto in je bilo mnogim povod, da so odšli v svet za kruhom. Tako je tudi tvoj mož leta 1926 odšel v Ameriko, da bi zaslužil za družino in ureditev doma. Vrnil se je leta 1930 in uresničil željo po lastnem domu. Prišlo je leto 1941 in nacifašistična obsodba po uničenju slovenskega naroda. Toda iskra, ki je dve desetletji tlela v srcih primorskega ljudstva, je vzplamenela. Dvignili so se skupaj z vsemi jugoslovanskimi narodi v boj za svojo pravdo in svobodo. Tudi tvoja družina se je odzvala temu klicu. Dne 15. maja 1943 sta v vrste partizanske vojske vstopili tvoji hčerki Silva in Lidija, ki je imela komaj 16 let. Borile so se v operativnih enotah. Dne 27.

septembra istega leta je Silvo zadela sovražna krogla in njena kri je napojila ljubo slovensko zemljo. Nisi se mogla posloviti niti od mrtve, ker so nekaj mesecev prej, junija 1943, tebe z možem aretirali fašisti in vaju zaprli v ječo. Do kapitulacije Italije si bila v tržaških zaporih, mož pa v zaporih Savina. Ko sta se vrnila domov, trpljenja še ni bilo konec. Mož je moral ponovno v internacijo, to pot v zloglasno nemško taborišče smrti, v Mathausen. Bolan se je vrnil po osvoboditvi. Tako si končno dočakala svobodo, a dočakala nisi, da bi bila še kdaj zbrana vsa tvoja družina. Hčerke Silve ni bilo več in tudi moža je zaradi prestanega trpljenja prezgodaj pobrala smrt. Tudi tebi je prestano trpljenje uničilo zdravje. Danes, ko te polagamo poleg tvojih najdražjih v to našo ljubo slovensko zemljo, se ti v imenu vseh organizacij, posebej pa še v imenu Zveze borcev, zahvaljujemo za vse, kar si storila za našo današnjo stvarnost.«

Tako smo izpolnili vašo željo, draga naročnica Katarina iz Belgije. Z veseljem objavljamo te besede, namenjene zaslužni, zavedni primorski ženi in materi. Vam, draga rojakinja Katarina, pa srčno želimo, da se vam z bližajočo pomladjo povrne zdravje in da se bomo poleti srečali na domačih tleh.

IS

Frankfurtska srečanja

Pri Slovenskem kulturnem društvu »Sava« smo se v novembru lani z veseljem odločili, da prevzamemo organizacijo osrednje prireditve ob največjem jugoslovanskem prazniku, seveda s pomočjo našega generalnega konzulata, ki je tudi obvestil vsa podjetja in naša predstavništva v Frankfurtu, kdaj in kje bo ta osrednja proslava. Bilo je ogromno priprav, majhnih in velikih del, ki jih je bilo treba opraviti, bilo je tekanja sem in tja, zbiranja nagrad za srečelov, itd. itd. Vsak, ki je kdaj delal v društvu, ve, kako je to. Ugotovili smo, da nas je premalo, kljub temu, da imamo tako številen upravni odbor. In bali smo se, kako se bo izteklo.

Vedeli smo, da bomo gostili ansambel »Zadovoljni Kranjci« s pevci Branko

Strgarjevo, Stanetom Mancinijem in Stojanom Venetom. Vedeli smo, da bo umetniško besedo vodil igralec Jože Logar. Vedeli smo tudi, da bodo prisotni zastopniki Slovenske izseljenjske matice. Prihajali so k nam že skoraj na koncu njihove turneje po evropskih državah.

Mi smo jih morali prositi, da skrajšajo svoj program, čeprav smo to storili zelo, zelo neradi. Ker pa smo imeli mi osrednjo prireditev, smo morali računati na to, da bo neslovenski del publike postal nemiren med izvajanjem, smo se morali odločiti za ta korak. Ne bi

Silva Hvasti (desno) in Metka Natlačen (levo) sta zaposleni pri LHB-banki v Frankfurtu. Silva Hvastijeva je bila blagajničarka društva v letu 1975 (slika je s prireditve 29. novembra 1975)

namreč želeli, da bi bil njihov trud poplačan namesto s ploskanjem — z govorjenjem.

No, svečana akademija je bila v dvorani nemškega sindikata, nato so bili vsi prisotni povabljeni na našo slovensko prireditev — in odzvali so se.

Ko sem prišla v dvorano v Niederradu, je bila že dobra polovica stolov zasedena. Nastopajoči so stali na odru in se pred koncertom še pomenkovali, člani upravnega odbora so mrzlično urejali še zadnje malenkosti, dvorana se je z vsakim trenutkom polnila in kar zaigralo je v meni, ko je izginil strah, da ne bo ljudi.

Kot je pač že naša navada, da prihajamo povsod zadnji trenutek ali še celo malo prepozno, se je tudi naša prireditev začela z nekajminutno zamudo. Toda, ko so zadoneli tako dolgo pričakovani zvoki, ko se je pesem razlegla po dvorani, je

nemir v ljudeh izginil. Mogočen aplavz po prvi melodiji, aplavz po prvi pesmi.

Potem je stopil pred mikrofona Jože Logar, dramski igralec in napovedovalec RTV Ljubljana. Za trenutek je zadržal svojo besedo, da je dvorana utihnila. Potem so privrele iz njega kot vulkanska lava besede Cankarja — besede hlapca Jerneja. Njegov odločni, a mehki glas nam je pognal srh po koži, njegov hlapec Jernej je bil naenkrat med nami samimi.

Ko je potem z žametnim, božajočim glasom povedal Kettejevo pesem Ljubici, pa Menartovo pesem, ko je govoril o zemlji slovenski v Prešernovi pesmi »V spomin Andreja Smoleta« in

Na srečanju slovenskih društev v Essnu 3. maja 1975. Sredi fotografije je Janko Zemljič, poleg njega je konzul Edvin Zdovc, za njim pa Danijela Žula

ko je izlil vso svojo lepoto, trpljenje in hrepenenje v Kajuhovo pesem »Samo en cvet, en češnjev cvet...«, je pokazal svojo umetniško ustvarjalno veličino. Pokazal je, kako lepa je naša slovenska beseda, kadar živi v človeku, kadar je del njega samega. In prisluhnili so mu — ne samo Slovenci, tudi tisti, ki jim naša beseda ni materin jezik. Razumeli so ga, prisluhnili lepoti naše pesmi in prevzel jih je...

Hvaležni smo njemu, hvaležni smo tudi vsem članom ansambla »Zadovoljni Kranjci«, da so našim ljudem, našim rojakom z vsem srcem poklonili ta večer. In hvaležni smo tudi Matici in vsem drugim, ki so to gostovanje omogočili, hvaležni

Kegljaška ekipa društva »Sava« — podružnica Lich — pred srečanjem s kegljači Gradisa iz Ljubljane, 26. oktobra 1975

v upanju, da se nas boste kmalu spet spomnili.

Ko smo se proti jutru razhajali, ko smo se naplesali in naužili domačih melodij, ko je v nas še živel spomin na čudovite interpretacije pesmi in Cankarjevih besed sed, so bila naša srca srečna. Mnogi so nosili s seboj enega od dobitkov z našega bogatega srečelova, kjer smo imeli preko pet sto dobitkov, mnogi so nosili v roki cvet, ki so ga iztrgali iz cvetličnega aranžmana na odru ob zaključku prireditve. Nosili so ga v spomin na tistih nekaj lepih uric, preživetih med rojaki, daleč od svoje rodne grude.

Tako smo doživeli naš največji praznik, 29. november, dan republike. In naše geslo na odru je glasilo: DOMOVINA JE ENA NAM VSEM DODELJENA...

Po tej prireditvi smo si vzeli malo predaha. V mesecu decembru smo pomagali gostilničarju Cirilu Podmil-

šaku pripraviti silvestrovanje in tistih nekaj, ki so to noč preživeli v Frankfurtu, ki so se ustavili v gostilni »Ljubljani«, je preživelo veselo, razigrano in domače skok v novo leto, ob zvokih naših slovenskih melodij.

To leto smo začeli bolje kot lansko: 13. februarja se je prvič sešla skupina zainteresentov za pevske vaje, ki bo zdaj resno začela z delom.

V nedeljo, 15. februarja, pa se je rodila naša kegljaška sekcija. Bilo je izvedeno selekcijsko tekmovanje, ker smo želeli imeti določeno sliko o posameznikih. Razveseljivo je, da je ta sekcija »dvojna« in sicer je zastopana ženska ekipa — že prvi dan je bilo prisotnih 5 članic (prepričani pa smo, da se bo število povečalo) in moška ekipa, ki je že prvi dan štela 10 članov. Tudi tukaj računamo na večje število sodelujočih. Želim poudariti, da je v obeh ekipah nekaj zelo dobrih kegljačev, ki se že leta ukvarjajo s tem športom v raznih nemških klubih in jih je želja po tem, da dobijo stik s svojimi rojaki, prinesla v naše vrste. Upamo, da se bomo na ta način resnično zblížali z mnogimi in da bodo postali člani društva »SAVA«.

6. februarja je naše društvo letos pripravilo tudi proslavo ob obletnici smrti našega največjega pesnika Franceta Prešerna. Proslava je bila v prostorih Jugoslovanskega kulturno izobraževalnega centra. Umetniško besedo o Prešernu je vodil rojak Lojze Krakar, profesor na Goethejevi univerzi v Frankfurtu, kjer predava slovenski jezik. Na proslavi so sodelovali otroci slovenskega dopolnilnega pouka, dijaki in jugoslovanski študentje. Poleg precejšnjega števila naših rojakov so se proslave udeležili tudi predstavniki podjetij in člani konzularnega zbora Jugoslovanskega generalnega konzulata iz Frankfurta. Med njimi

je bil tudi tovariš Edvin Zdovc. Njegovi hčeri sta ta večer recitirali Prešernove stihe. Nihče, prav nihče ni takrat mogel pomisliti na nekaj tako okrutnega, kar se je zgodilo naslednje jutro, dobrih dvanajst ur zatem. Na najbolj podoben način je tovariš Zdovc obležal pod streli emigrantskih ubijalcev. Iztrgali so ga iz naše sredine, nam, ki smo se k njemu zatekali po nasvete in pomoč. K njemu, ki je bil vedno rad med nami, ki je poslušal težave drugih, bolečine, a o svojih težavah, o svojih bolečinah ni govoril. V četrtek, 12. februarja se je na njegovi zadnji poti v družinsko grobnico na ljubljanskih Žalah od njega poslovila tudi delegacija slovenskega kulturno prosvetnega društva »SAVA« iz Frankfurta. Njegov duh bo ostal med nami Slovenci, med njegovimi rojaki.

Danijela Žula

Vprašujete, odgovarjamo!

Nakup stanovanja

Prihodnje leto se nameravam z družino za stalno vrniti, zato se zanimam za nakup stanovanja v svojem domačem kraju. Na oglase v slovenskih časopisih sem dobil več ponudb zasebnih lastnikov hiš in posameznih stanovanj. Nekateri so kar ugodni. Zanima me, kakšne pravice imam kot kupec zasebnega stanovanja?

Mirko Belec, Nemčija

Ko kupujete stanovanje, predvsem ne pozabite, da ga boste kupili le pod istimi pravicami, kakršne je do tega stanovanja imel njegov prejšnji lastnik. To pomeni, če je v tem stanovanju najemnik, ki ima do njega stanovanjsko pravico, zadrži to tudi potem, ko bo stanovanje vaše. Izselite ga lahko le v primeru, če mu dobite drugo enakovredno stano-

vanje, s katerim bo stanovalec zadovoljen. V nasprotnem primeru boste morali izselitev zahtevati prek sodišča, kar je dostikrat dolgotrajna in mučna zadeva. Pred nakupom se tudi pozanimajte glede lokacije, kjer je stanovanje, oziroma hiša, ki jo nameravate kupiti. Zgodili so se že primeri, da je lastnik prodal stanovanje ali hišo, ki je bila črna gradnja, oziroma je bila iz drugih razlogov namenjena za rušenje. Kolikim težavam in veliki izgubi bi se lahko izognil nesrečni kupec, če se takrat ne bi prehitro odločil za tisti »ugoden« nakup stanovanja. Zato bodite previdni.

Nesreča pri delu

Na delu v Nemčiji sem se hudo ponesrečil in sem postal za delo popolnoma nesposoben. Zdaj vzdržujem sebe in svojo družino. Zanima me, ali bom, če se vrnem v Jugoslavijo, prav tolikšno vsoto rente prejemal tudi tam in če bo v nemških markah. Rad bi tudi vedel, ali imam jaz in moja družina pravico do zdravstvenega varstva?

Jože Kosec, Nemčija

Po vrnitvi v Jugoslavijo se vam bo dosedanja renta redno izplačevala. Od vas je odvisno, ali naj vam rento izplačujejo v nemških markah, lahko pa tudi pol v markah in pol v dinarjih ali vse v dinarjih.

Vaša družina ne bo imela pravice do zdravstvenega zavarovanja na račun nemškega nosilca zavarovanja, vi sami pa boste imeli isto zdravstveno varstvo, kakor ga imate doslej, tj. samo tisto, ki je v zvezi z nesrečo pri delu. Če ste prej bili zaposleni v Jugoslaviji, sprožite postopek za priznanje pravice na sorazmerni del invalidske pokojnine pri pristojni skupnosti za socialno in pokojninsko zavarovanje v Jugoslaviji in enako tudi

pri nemškem zavodu za socialno in pokojninsko zavarovanje. Če si v Jugoslaviji pridobite pravico do invalidske pokojnine, boste imeli vi in vaša družina tudi pravico do zdravstvenega varstva. Če pa v Jugoslaviji niste bili zaposleni in v Nemčiji nimate pet let delovnega staža in tako tudi ne pravice do invalidske pokojnine, lahko omogočite svoji družini zdravstveno varstvo tako, da vplačujete mesečno pristojni skupnosti za socialno in zdravstveno varstvo v Jugoslaviji določen znesek v ta namen.

Zapuščina

V Nemčiji, kjer je štiri leta delal, mi je pred nedavnim umrl sin. Jaz pa živim v Nemčiji nekaj več kakor eno leto. Zanima me, ali lahko sinovo zapuščino, v kateri je tudi avto ford taunus, pralni stroj, pohištvo, posteljnina, več fotoaparatorov in aparat za povečanje slik, kar je rabil pri poklicnem delu, brez carine prepeljem v Jugoslavijo in kako naj to uredim?

B. R. Nemčija

Ker vam je sin umrl v tujini, kjer je ostalo njegovo imetje, imate pravico, da vse njegove premičnine skupno s potniškim avtomobilom uvozite v Jugoslavijo brez carine. V ta namen si morate od pristojnih oblasti priskrbeti dokument, v katerem bodo navedeni posamezni predmeti sinove zapuščine. Takšen dokument vam lahko izda tudi naš konzulat in je najbolje, da se obrnete nanj. Pripominjamo, da so oproščeni carine le predmeti, ki so bili last pokojnika pred njegovo smrtjo, ne pa morda tudi predmeti, ki bi jih kupili s podedovanim denarjem po njegovi smrti.

Belgija

Družina in poklic

Naša mlada rojakinja Majda Smrketo-va iz Eisdna, ki se je v zadnjih letih uspešno uveljavila pri organizaciji mladine v društvu sv. Barbare, je lani v maju postala srečna mamica hčerke Kristine. Jeseni pa je nastopila službo učiteljice na glasbeni akademiji v Masmechelenu. Poleg tega vodi ob sobotah in nedeljah pouk poljske mladine. Rojaki so veseli njene družinske sreče in uspehov pri delu in upajo, da bo, ko hčerkica malo odraste spet našla kaj prostega časa tudi za delo pri pri društvu sv. Barbare.

Slovenski grob

V prejšnji številki smo poročali, da je v bolnišnici v Lanakenu lani 13. decembra umrl naš naročnik, upokojeni rudar Janez Šnurer. Nekaj dni za njim 19. decembra, se je v isti bolnišnici za vselej poslovil od družine in prijateljev dolgoletni član društva sv. Barbare v Eisdnu Anton Špec, rojen v Gorenju v Sloveniji 22. januarja 1901. Tudi pokojni Anton je bil zelo priljubljen med rojaki in vesten delavec pri društvu, dokler ga bolezen ni priklenila na posteljo.

Francija

Rekordno število obiskovalcev

Združenje Jugoslovanov v severni Franciji je tudi letos priredilo v Sallauminesu svoj družabni večer. Letošnja

Del obiskovalcev družabnega večera Združenja Jugoslovanov v Sallaminesu

prireditev je bila v nedeljo, 11. januarja. Zbralo se nas je z otroki vred nad dvesto šestdeset, kar je rekordno število. Povabilu odbora so se odzvali tudi naš generalni konzul Biljanović s konzulom Laličičem in spremstvom, župan Sallauminesa Jules Tell, generalni tajnik Michel Nonon, oba s soprogama. Našemu Združenju je v veliko čast, da nas obiščejo vidni predstavniki SFR Jugoslavije, kakor tudi predstavniki naše delavske občine Sallaumines. Z velikim zadovoljstvom je predsednik pozdravil navzoče ter jim zaželel, da se vsem uresničijo vse skrite želje.

Naši vrli članci Ivanka Horvat-Chevalier in Ana Kos-Slušarek sta poskrbeli, da so bile mize dobro obložene z okusnim prigrizkom. Da so nam dobrote šle še bolj v slast, pa je pridno skrbel orkester pod vodstvom mladega Miletiča, sina našega bivšega odbornika, ki je neutrudno igral slovenske, poljske in francoske melodije. Seveda je samoumevno, da je bilo tudi za gašenje žeje dobro poskrbljeno. Za to se je pridno trudil naš mladi društveni blagajnik, sin nekdanjega dolgoletnega tajnika Ivana Demšarja.

Čeprav že po novem letu nas je v veliko veselje otrok mimogrede obiskal tudi dedek Mrz. Da je bil njegov koš dobro založen z darili, pa je spet poskrbela naša neutrudna članica Francka Prekova s soprogom Filipičem. Pri darilih seveda spet ni majkalo veselih presenečenj. Dedek Mrz se je spomnil tudi potrebnih članic in jih obdaroval v okviru možnosti društvene blagajne.

Otroci z dedkom Mrzom, ki jih je razveselil s košem daril. Tudi za prihodnje leto jim je obljubil, da jih obišče, če se bodo pridno učili slovenskega jezika

Nadvse razveseljiva je ugotovitev, da naše Združenje stalno pridobiva nove člane. Tako se je število članov zelo povečalo v oddaljenem Sin-le-Noble, kjer delujeta mlada odbornika Štefanija Vozel in Anton Judež. Podobno je tudi v drugih krajih, kakor v Lieveinu, Sallauminesu in še kje. Za vstop v naše združenje so odprta vrata vsem poštenim Jugoslovanom.

Za popoln uspeh večera velja zahvala celotnemu odboru, ki je ponovno dokazal, da je zmožen voditi društvo k novim uspehom. Predsednik se zahvaljuje vsem, ki so kakorkoli pripomogli k lepemu uspehu tega tradicionalnega večera.

Za Združenje Jugoslovanov v severni Franciji Justin Čebul

ZDA

Skupinski izlet SNPJ v Slovenijo

Kakor beremo v Prosveti, tudi Slovenska narodna podporna jednota letos organizira skupinski izlet v Slovenijo. Ta dvotedenski skupinski izlet je namenjen predvsem udeležencem in zmagovalcem v lanski Jednotini kampanji za pridobivanje novih članov in zavarovalnin ob 50-letnem jubileju jednotinega mladinskega gibanja. Vsak tekmovalec v tej kampanji, ki je dosegel 800 nagradnih točk, je upravičen do ene glavnih nagrad, kakor tudi do posebne nagrade za vsakih nadaljnjih doseženih 800 točk. Glavne nagrade pa so brezplačen izlet v rojstno domovino. Z nagrajenci bodo lahko potovali tudi sorodniki in drugi člani SNPJ, ki se bodo pravočasno prijavi in vplačali za vozovnico v obe smeri 438 dolarjev.

Odhod skupine je napovedan za 3. julija ob 2.30 popoldne z letališča Hopkins v Clevelandu. Na Brnik bodo prišli naslednji dan in se od tam z avtobusi in seveda tudi z zasebnimi avtomobili, ki jih bodo pripeljali svojci, takoj odpeljali na izseljenski piknik v Škofjo Loko. Z izletniki bo potoval tudi orkester Markič-Žagar, ki bo skrbel za dobro voljo. Izletniki bodo dva tedna v Sloveniji in se bodo v tem času udeležili raznih izletov po Sloveniji, Jugoslaviji ali sosednjih deželah. Vračali se bodo 18. julija. Na predvečer se bodo zbrali v hotelu Lev, kjer bo zvečer 17. julija slavnosten banket, na katerem bodo posebej počaščeni vsi tisti, ki so v nagradni kampanji prejeli glavne nagrade. Za vse izletnike so stroški za banket in za prenočišče za zadnjo noč v hotelu Lev vračunani v vozniini.

Zarjinih šestdeset let

Letos praznuje najstarejši clevelandski slovenski pevski zbor šestdesetletnico. Častitljiva leta so to, ki pa jih praznuje ta že nekajkrat pomlajeni zbor sredi živahne ustvarjalnosti. Lani 26. oktobra so s svojim jesenskim koncertom proslavljali svojo 59-letnico. Kakor je napisal znani publicist Frank Česen v Prosveti, je popularnost teh pevcev privabila na koncert toliko ljudi, da so v Slovenskem delavskem domu na Recherjevi cesti napolnili ne le dvorano, temveč tudi prizidek in stojišče na hodniku. Med njimi je bilo posebej veliko v Ameriki rojenih Slovencev. Poslušalci so vsako točko pestrega, dobro izbranega programa pospremili z burnim ploskanjem. Čestitamo! Zbor šteje danes osemindeset pevcev in pevk, ki so po večini že iz drugega in tretjega slovenskega rodu.

Zarjane dobro poznamo in cenimo tudi tu v starem kraju. Doslej smo se že dvakrat srečali, ko so priredili pevsko turnejo po slovenskih krajih. A dobro smo jih poznali že veliko let prej. To je bil pevski zbor, ki so ga ustanovili naši delavci — ameriški pionirji, zbor, ki je prvi začel prirejati samostojne koncerte, zbor, ki je pod vodstvom poklicnega glasbenika poleg koncertov postavil na oder tudi lepo vrsto zahtevnih opernih del. V tem zboru so pevsko dozoreli številni pevci in pevke, ki so postali splošno znani. To je bil tudi tisti slovenski pevski zbor, ki je ameriškim Slovincem prvi predstavil našo partizansko pesem, in je v prvih povojnih letih imel številne

koncerte v pomoč za obnovo rojstne domovine. Zadnjikrat smo se na slovenskih tleh srečali s pevci Zarje pred petimi leti, ob njegovi 55-letnici. Takrat so v Šmarju nad Ajdovščino — njegovem rojstnem kraju, odkrili spominsko obeležje Edvinu Poljšaku, svogemu soustanovitelju in dolgoletnemu predsedniku. Ob tisti priliki je bil pevski zbor Zarja za svoje dolgoletno kulturno delo med ameriški Slovinci tudi odlikovan z Gallusovo plaketo od Zveze kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije.

Pevski zbor Zarja že štirinajst let spretno vodi dirigentka Josephine Turkmanova. Zdaj se pripravljajo na svoj jubilejni koncert ob šestdesetletnici in obljubili so, da bodo svoj visoki jubilej praznovali najprej med nami v rojstni domovini, kjer bodo kot gostje Slovenske izseljenske matice priredili več koncertov v drugi polovici julija. Več o tem bomo povedali v prihodnji številki revije. Za zdaj samo — dobrodošli dragi prijatelji!

Sedemdesetletnica društva

Tu v Little Falls, država New York, smo lani novembra praznovali sedemdesetletnico našega društva sv. Jožefa št. 53 Ameriške bratske zveze. Jaz sem tajnik tega društva že nad petdeset let. V ZDA sem prišel v septembru leta 1905. Jubilejne slovesnosti društva se je udeležilo veliko Slovencev in obiskovalcev drugih narodnosti. Tukaj imamo slovenski društveni dom, v katerem se shajamo in prirejamo veselice. Vsa čast in priznanje tukajšnjim in okoliškim Slovincem in Slovenkam, ki vedno radi podpirajo svoj društva in Slovenski dom na Danube Street. Pošiljam ček za naročnino na Rodno grudo zase in za sestro Mary Seštir. Oba rada bereva Rodno grudo in koledar. Veseli nas, da Slovenija dobro napreduje.

Frank Masle

Dragi rojak! Tudi mi vam toplo čestitamo k visokemu jubileju vašega društvenega dela! Lep pozdrav vam in vsem ostalim Slovincem in Slovenkam iz vašega kraja. Uredništvo

»A Bit of Yugoslavia«

Pod gornjim naslovom je v Chicagu vsako nedeljo opoldne enourni program na televizijskem kanalu 26, ki ga lahko gledajo in poslušajo naši ljudje v Chicagu in okolici tja do

Waukegana, Joliet in Garyja v Indijani. Enourni program zajema naše narodne običaje in glasbo iz raznih koncev Jugoslavije. Sredi decembra so v oddaji nastopili priljubljeni harmonikarji Joa Umecka ml. To je bil njihov prvi nastop na televiziji, ki je gledalce zelo razveselil. Enako so bili zadovoljni, ko jim je s televizijskega ekrana zapel Prešernov kvartet, ki ga sestavljajo naši fantje Andy Bavetz, Edvard Hribar, Conrad Novak in Rudy Korošec. Priljubljeni kvartet smo pred nekaj meseci predstavili našim bralcem tudi v Rodni grudi. Televizijska oddaja na kanalu 26 prikazuje in pospešuje kulturne programe raznih narodnosti, ki žive v ZDA.

Slovenski župan v Euclidu

Lani 4. novembra so bile v državi Ohio lokalne volitve, na katerih so se Slovenci kar dobro odrezali. V predmestju Clevelanda, v Euclidu, ki ima nad sedemdeset tisoč prebivalcev, je bil prvokrat v zgodovini izvoljen župan slovenskega rodu Tony Šuštaršič, ki je bil prej že večkrat občinski odbornik in nazadnje županov namestnik. Zmagal je kljub močnemu nasprotniku Jou Farrellu, od katerega je dobil kar 1,362 glasov več. Razen župana so bili izvoljeni tudi trije slovenski občinski

Lani 20. decembra je po daljši bolezni v Clevelandu umrl rojak Starc. Pred letom dni sta s soprogo Paulino, ki je naša dolgoletna naročnica, praznovala zlato poroko in 50-letnico, odkar živita v ZDA. Ko smo jima takrat zaželeli sreče in zdravja, nismo slutili, da bomo tako kmalu morali objaviti to žalostno vest. Soprog Pauline izrekamo globoko sožalje.

odborniki: Frank Chukayne, Edvard J. Eckart in Edward J. Šuštaršič. V Clevelandu pa sta bila ponovno izvoljena dva slovenska občinska odbornika: v 23. okraju, ki zajema sentklersko okrožje, Robet Novak, v 32. okraju (Collinwood) pa David Trenton (Trenta).

Avstralija

Ob zaključku sezone

Jugoslovansko-avstralski nogometni klub JASK Norlane je uspešno zaključil svoje tekmovalje v nogometu za pokal Geelonga. Čeprav je bila to za klub prva tekmovalna sezona, ker je bil ustanovljen šele pred letom — februarja 1975 kot športna sekcija Jugoslovansko-avstralskega kulturno-socijnega centra v Geelongu, je dosegel kar dobre rezultate, ko je med 12 moštvi zasedel peto mesto. Večina moštev je iz Geelonga. K njim pa se vključujejo še nogometno moštvo iz Colaka, Ballarata, Vornebula in še nekatera. Mnoga od teh nogometnih klubov obstajajo že po deset in tudi več let in je tako doseženo peto mesto za JASK Norlane res lepo.

Ob zaključku sezone je nogometni klub skupaj s centrom v Geelongu organiziral posezonsko družabno zabavo s plesom lani 22. novembra. Prireditelj je bila v najlepši dvorani v Geelongu West town hall, ki je bila svečano krašena. Pozdravni govor je imel generalni konzul dr. George Trajkovski. Na prireditvi so izbrali tudi Miss kluba za leto 1975 — prikupno 16-letno Makedonko Lenko Cvetovsko. *M. Miletić*

Lenka Cvetkovska je bila izbrana za Miss nogometnega kluba JASK za leto 1975

Tečaj slovenščine

Šolski okraj mesta Mayfield v clevelandski okolici je sredi januarja začel tečaj za pouk slovenščine. Tečaj bo trajal deset tednov in je namenjen odraslim. Posebej bodo poučevali začetrnike — ob torkih, ob sredah pa bodo obiskovali tečaj tisti, ki se hočejo v znanju slovenščine še izpopolniti. Na tečaju poučujejo slovensko branje, pisanje, slovnico in izgovarjavo. Organizatorji priporočajo staršem in starim staršem, da naj svojemu mlajšemu rodu priporočijo obiskovanje tečaja, da se bodo tako vsaj v glavnem seznanili z govorico svojih dedov.

Kanada

Ženska zveza

»Mati in otrok«

Lani so si naše žene ustanovile žensko društvo jugoslovansko-kanadskega pomena, ki naj bi opravilo kaj koristnega za naše ljudi na tujih tleh. Izmed vseh mogočih društev v Torontu so si takoj omislile nekaj, česar vsi drugi še vedno nimamo: uraden društveni prostor v središču mesta s telefonsko številko! Tu se sestajajo, po šoli v zgodnjih večernih urah pa otroci igrajo šah, vadijo harmoniko in imajo plesne vaje. Prostorna soba je na voljo drugim društvom.

Naslednji korak je bila šola za jezike priseljencev iz Jugoslavije. To je bil izreden dogodek, ki ga je javnost navdušeno pozdravila. Otroci in odrasli

Pogled na zemljišče in dom slovenskega društva Sava v Kitcheneru, Kanada

še vedno na novo prihajajo in se vpičujejo.

V zgodnji jeseni so potem žene priredile svoj prvi plesni večer s prosto zabavo, v decembru pa otroško prireditelj, pri kateri so sodelovali tudi odrasli ustvarjalci.

Velika posebnost tega ženskega društva je to, da je v kratkem času zbralo okrog sebe lepo število priseljencev — razumnice, s katerimi je mogoče ustvariti nekaj kulturnega in lepega za naše ljudi v tem velemestu. Od kod so se te resne odbornice in članice v tako pohvalnem številu vzele, tega nihče še danes ne ve. Morda jih je pritegnila ideja ženskega društva v Mednarodnem letu žena, morda so si tudi mislile, da je že čas za nekaj takega, kar bi dejansko pomagalo priseljencu iz Jugoslavije naprej v novi domovini. Kar preseneča njihova velika iznajdljivost, tudi njihovi na široko odprti kontakti s kanadskimi ustanovami in Kanadčani drugih narodnosti! Povezale so se, npr., s kanadskimi univerzitetnimi in podobnimi kulturnimi ali strokovnimi klubi, odprle so si vrata pri uradnih prosvetnih oblasteh. V veliko pomoč jim je pri delu jugoslovansko-kanadska radijska oddaja »Karavana prijateljstva«, ki jo uspešno vodi (tudi v slovenščini) ga. Francka Starčev, le-ta pa je obenem tudi tajnica ženskega društva.

Prosvetni odbor se je zelo resno lotil dela in obeta veliko za prihodnost. Doslej ga je odločno vodila prof. Dragana Popović, zdaj pa jo je (zaradi bolezni) zamenjala gđc. Anka Nožinič. Šola ženske zveze »Mati in otrok«, ki se uradno imenuje »Šola jezikov in kulturnega izročila priseljencev iz Jugoslavije«, pa je takoj po njihovem odhodu odprla še oddelek za otroke naših ljudi iz Hrvatske, pripravlja pa tudi razred za makedonski jezik.

Če poprimejo vsi, se veliko naredi...

Delovnim ženam, ki vedo, kaj naši ljudje tukaj najbolj potrebujejo, je želeli še več uspehov v novem letu. Predsednica ga. Milena Božić je v svoji novoletni poslanici na radiu prav enako želela tudi vsem članicam in drugim sodelavkam in sodelavcem.

V društvu so jugoslovanske Kanadčanke srbskega, hrvatskega, slovenskega, črnogorskega in makedonskega porekla. Razveseljivo je tudi, da se vključujejo tudi mlajše rojakinje, ki so se tukaj šolale.

Ivan Dolenc

Argentina

Poziv mladini

V »Glasniku — El Vocero«, glasilu jugoslovanske naselbine v Argentini, ki izhaja že dobro leto, je uredništvo pod naslovom »Naši problemi« spregovorilo o težavah, s katerimi se mora boriti. Jugoslovanska naselbina v Argentini je bila v zadnjih letih brez svojega glasila iz raznih objektivnih razlogov. Uredništvo se zaveda, da je imelo izseljensko časopisje vselej velike težave, ki so jih morali premagovati. A zdaj je teh težav še vse več. Do konca druge svetovne vojne so imeli precejšnje število sposobnih rojakov, ki so se zatem vrnil v domovino, veliko pa jih je tudi pomrlo, drugi pa so se postarali. Zato uredništvo nujno poziva mladino, da poprime za tistimi, ki odhajajo, in tako zagotovi izhajanje svojega izseljenskega časopisa. Uredništvo se zaveda, da bodočnost pripada mladini in ji odpira svoja vrata na stežaj. Glasnik je list vse naše naselbine, vseh društev in posameznikov ter obenem tudi vez z rojstno domovino, zato je stvar vseh in vsakogar, predvsem pa tudi posameznih društev, da bi v prihodnje svojemu listu posvetili več pozornosti in tudi dejavne pomoči, naglašča uredništvo v omenjenem članku.

Tako pravi pregovor, ki zares ni iz trte izvit. Neprestano smo morali misliti na to, ko smo se v našem uredništvu pred novoletnimi prazniki pomenovali z rojakom Francem Čelanom, ki že od leta 1967 živi v Kitchenerju v Kanadi, kjer je zdaj predsednik tamkajšnjega slovenskega kulturno-prosvetnega društva Sava, ki ima nad sto rednih in sedemdeset podpor- nih članov.

Rojak Franc Čelan je doma iz Štajerske, s Pragerskega. Pa je prišel k svojim po domače preživeti novoletne praznike kakor toliko drugih. Čeprav daleč od Kanade in Kitchenera, kjer živi in dela že osem let, je bilo veliko njegovih misli tam pri prijateljih in znancih in sploh pri tamkajšnjih Slovencih, predvsem seveda pri članih slovenskega društva Sava.

Rojaki so si že leta 1961 ustanovili svoje kulturno-prosvetno društvo Sava ki je v prvih letih nekam životarilo, zdaj pa je izredno razgibalo svoje delovanje. V prvih letih so prirejali predvsem družabne prireditve, ki društvom najhitreje pripomorejo do pridobivanja članov in tudi sredstev za društveno blagajno in so obenem najboljša pot, da se člani seznanijo in bolje spoznajo med seboj.

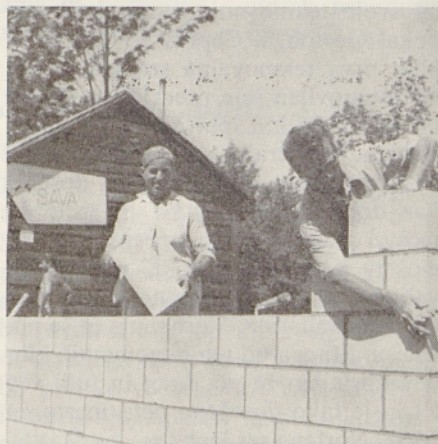
Leta 1968 je društvo kupilo zemljišče v lepem okolju ob jezeru, ki je zatem postalo za člane in njihove družine priljubljeno izletišče. Kmalu so spoznali, da bi bil njihov izletniški center še bolj ustrezen in koristen, če bi imeli primerne društvene prostore. Leta 1974 je odbor predlagal članom, da naj bi prispevali brezobrestno posojilo v ta namen. Ta predlog je bil ne samo z razumevanjem, temveč z navdušenjem sprejet. Tudi strokovnjake so dobili med člani. Tako je Andrej Alič izdelal načrt za društveno dvorano in ko so dobili gradbeno dovoljenje, so začeli graditi. Posamezniki so odgovarjali za stroko svojega dela: Franc Štrigel za zidarje, Janez Kraner za električno napeljavo, Vinko Jereb za mizarska dela. Delali pa so skoraj vsi neumorno in za to izrabili vsako prsto urico. Rojak Čelan je dejal, da če bi našteval vse tiste najbolj požrtvovalne člane, bi moral navesti blizu šestdeset do sedemdeset imen, pa bi se še lahko zgodilo, da bi po nerodnosti koga prezrl.

Tako pridno so gradili, da so letos v novi dvorani, kjer je prostora za 170 obiskovalcev, že silvestrovali. Slovensko javno otvoritev pa bodo imeli,

kakor računajo, 10. maja. Za to priliko bodo pripravili program, v katerem bosta sodelovala društveni moški pevski zbor in glasbeni ansambel Swingers, ki ga prav tako sestavljajo člani društva Sava.

Pri društvu Sava deluje tudi slovenska dopolnilna šola, ki je začela s poukom lani decembra. Slovenski pouk, ki je ob nedeljah popoldne, obiskuje zdaj blizu 35 do 40 slovenskih otrok. Za

Pri zidavi novega doma so imeli glavno besedo člani društva

Metod Matjašec in Kristina Belkovec sta zapela ob otvoritvi doma pesem »Železna cesta«. Na desni je predsednik društva Sava Franc Čelan

ta pouk je veliko zanimanja tudi med odraslimi v mešanih zakonih. Pouk vodi slovenska učiteljica Tjaša Jenko. Članom in odbornikom društva Sava čestitamo k uspešnemu društvenemu delu in jim želimo še novih uspehov.

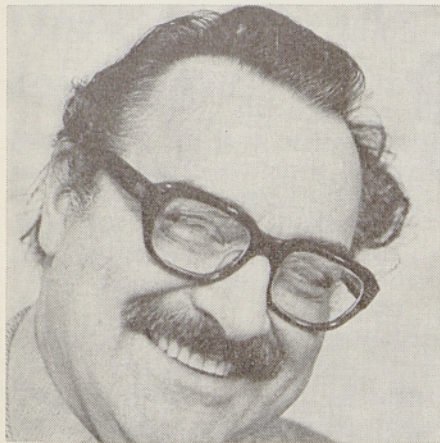
IS.

Kraševski kipar v New Yorku

Bogdan Grom, slikar in kipar, rojen v Trstu. Leta 1975 najmlajši iz skupine tržaških likovnikov (ki so jo sestavljali še Černigoj, Cesar, Spacal, Saksida, Hlavaty in Lukežič), je potem, ko je bil profesor na ptujski gimnaziji, odšel v Združene države Amerike, kjer velja zdaj, po 18 letih, za uglednega ustvarjalca, čigar posebnost je oblikovanje okolja javnih industrijskih poslopij in trgovinskih središč.

Med svojim nedavnim obiskom v domovini je obiskal številne prijatelje in znance, oglasil pa se je tudi na Slovenski izseljenski matici.

Bogdan Grom oblikuje okolja javnih industrijskih in trgovskih središč

Pri nas ga poznamo po ilustracijah Toma Sawyerja in Huckleberryja Finna, na primer, pa po slovenskih ornamentih, ki jih je publiciral v samozaložbi, in mapi kraških litografij, »Trst in njegov Kras«.

Rad pove, čisto na koncu vsega, da je tudi »uradni umetnik washingtonskega živalskega vrta«, za katerega je po naročilu izdelal nekaj deset različnih živali. Panda, simbol vseh zaščitnih divjih živali, ki ga je predsednik Nixon po vrnitvi z obiska na Kitajskem postavil v okroglo sobo Bele hiše, je tudi njegov.

Z glavo in nogami je bil med oblaki, ko se je izkrcal v New Yorku. Tudi vse svoje barve je, kot je bil navajen od majhnega, še vedno nosil s seboj, »pripravljen na kakršnokoli inspiracijo«.

Potem je pogledal v telefonski imenik in se naselil pri znancih, ki jih je poznal še iz Perugie. »Če prideš v Ameriko s štiridesetim namesto z dvajsetim, moraš pogledati, videti in narediti. Za ogledovanje ni časa.«

Že od vsega začetka ni trpel, da bi kdo mehčal njegovo trdo slovansko ime. »Noben Bogi nisem, ampak Bogdan Grom, Bog-dan-Grom, kar potrudite se, sem jim rekel, se boste povrh še tri slovenske besede naučili.«

Četrty julij pred osemnajstimi leti je bil tako ravno pravnjani dan, da mu je ameriški konzul v Trstu spet rekel, ej, Grom, kdaj greš v Ameriko. »Milano in Rim sta bliže, sem si rekel, in dobre profesionalne stike imam tam, ampak Milano se mi ne dopade, Rim pa za umetnike, kakršen sem jaz, ni tako aktualen kot Milano,« in je res šel v New York.

Zakaj je konzul Groma vsako leto vabil na slavje na ameriškem konzulatu, ni težko razumeti: šel je na razstavo ilustracij Toma Sawyerja in Huckleberryja Finna, ki sta izšli pri Mladinski knjigi in se tam seznanil z avtorjem ilustracij.

Resda mu v Ameriki ni bilo treba najprej skrbeti za to, kje bo spal in jedel, »ampak sem hotel takoj videti, kaj bi lahko delal; pogledal sem po galerijah, kako je videti in kako ni videti, in sem takoj vedel, da je odvisno od tega, koliko imaš denarja.« Njihov jezik je le slabo govoril, a »razumel sem, da ničesar ne vem o tem, kako v tej deželi mislijo, delajo«. Hotel si je najti delo, ki bi bilo kakorkoli povezano z njegovo umetnostjo in našel je studio za steklo. Prostega mesta tu zanj niso imeli, a napotili so ga drugam, ven iz New Yorka. »Seveda sem šel, s strahom, da ne bom tam našel drugega kot sivino in tovarne.«

Stanoval je v drugem bloku levo od Sing-Singa in delal v eni izmed najuglednejših ameriških tovarn za tekstilno oblikovanje.

»Časopise sem bral s slovarjem, draga moja, in sem nekega dne prebral tudi članek o vlogi umetnosti v arhitekturi. Takoj naslednji dan sem poklical človeka, da bi mu čestital za misli, ki jih je v članku povedal...« In ker se nič ne zgodi, če ni pravi trenutek, je namesto tajnice dvignil slušalko predsednik velike družbe. »Vesel je sprejel moje čestitke in rekel, pridite me obiskat, ha, ha, in sem imel prvo trgovsko središče, pravo pokrito galerijo!

Osem takšnih trgovskih središč, razstresenih po raznih krajih Združenih držav, je za to isto družbo opremil s svojim »nenavadnim« skulpturami. Ko je dobil naročilo iz Phoenixa v Arizoni in se napotil tja, »sem mislil, da sem prišel v Afriko ali v Egipt ali

med Indijance, toliko arabskega sem videl tam v neonskih napisih. Ma slišite, sem jim rekel, preden sem se lotil dela, vaša zgodovina je tako povezana z Indijanci, z vašo frontiero, da človek ne more kar tako mimo tega, zato vam bom naredil skulpture, ki bodo ponazarjale tudi indijanske legende. Delavci, po rodu Indijanci, ki so mi potem pomagali postaviti dela, so razumeli, medtem ko so na Long Islandu, rekli, ma kaj je to.«

Kamorkoli ga pokličejo, da bi jim s svojo umetnostjo izpopolnil okolje, v katerem so urbanisti in arhitekti že opravili svoje, »pridem, vprašam kakšna je vaša zgodovina, kakšne posebnosti imate, vse to raziščem in se lotim dela.«

Pred mnogimi leti si je ravno za trgovsko središče v Phoenixu »izmisлил namesto »običajne zidne slikarije tapete v indijanskem vzorcu, »zakaj ne bi denli malo barve, sem jim govoril, oni so odkimali, zdaj pa to kličejo supergrafika«.

Osemnajst let živi v New Yorku in »sedemnajst let nisem imel stika z nikomer, ki bi bil iz moje domovine, vedno sem se družil le s svojimi sosedi Američani, ki pa so kajpada bili različnih narodnosti. Zakaj? Zato, ker se nisem hotel počutiti emigranta, ker sem prepričan, da če prideš nekam, se moraš vživeti v novo okolje, rešiti svoje probleme... Potem se pa lahko oglasiš svojim rojakom.

Oglasil se je pred letom dni, potem ko je v nočnem radijskem sporedu slišal govoriti vodjo jugoslovskega informativnega centra v New Yorku.

»Ta 'talk show' namreč vedno poslušam, ma vsak večer omenja ali Jugoslavijo ali Beograd ali Jesenice, menda je bil voditelj te oddaje kot študent v Jugoslaviji, pa mu je tako prirasko k srcu.«

Tako je prišel Grom za nekaj dni spet domov tudi zato, da bi videl Kras, »ampak imamo Slovenci še nekaj stvari, ki jih imajo ljudje pred nosom, jaz pa moram tam daleč kar naprej trepetati, da mi jih ne odkrijejo, prej, preden pridem nazaj...«

»Ne ne, jaz nisem šel v svet tako, da bi zaprl vsa vrata za seboj.« Toda v Ameriki bo ostal, tam si je ustvaril ime in tam so ga odkrili tudi Jugoslovani.

Vesna Marinčič, Delo

Zakaj v tujino

Dragi rojaki po širnem svetu! Če bi se vprašali, zakaj v tujino, bi dobili stotero odgovorov. Tako rada bi vam napisala, zakaj sem jaz pred tremi leti zapustila Slovenijo, lepe Slovenske gorice.

Kot šestnajstletno dekle sem kot mnoga druga dekleta odšla v mesto v službo. Obšla sem več krajev in se ustavila v najbližjem.

Ob sobotah sem se vračala domov. Pogrešala sem dom, obenem pa sem lahko še pomagala pri delu na posestvu. Ob nedeljah sem se vračala. Vedno pa je bila mamina zadnja beseda: »Pa spet pridi!« Leta so tekla in mimo grede jih je minilo dvanajst. Med tem časom pa je seveda tudi čas zahteval svoje. Vsi smo bili vsako leto starejši. Mamina bolezen nam je bila znana že nekaj let. In nekega jesenskega dne jo je za vedno priklenila na posteljo. Še vedno sem se vračala domov, a vsaka sobota je bila bolj žalostna. Ni mi mogla več reči: »Pa spet pridi!« Bolezen je bila prehuda. Nekega večera, ko sem stala ob njeni strani, so ji moči pošle za vedno. Srce naše preljube dobre mame je prenehalo utripati. Čas pa je tekel naprej. V meni je nastala velika praznina. Zdaj sem se vračala ob sobotah z žalostjo v srcu in z rožami v roki — na grob moje dobre mame. Težko je bilo življenje nekaj mesecev. Tedaj pa sem srečala človeka, ki se je vrnil domov iz tujine z željo, da si poišče življenjsko družico. Takrat se je v mojem srcu vnela iskrica prave ljubezni in odločila sem se, da grem v tujino. Daleč na sever, na švedsko. Moje slovo od očeta, bratov in sester ni bilo težko, zakaj mi vsi niso mogli nadomestiti moje mame. Prenekatera solza je tudi tukaj spolzela po licih. Moje misli so bile vedno doma. Mame in doma ni mogoče pozabiti. Danes teče že četrto leto, odkar sem v tujini. V zakonu sem zelo srečna. V mojem možu najdem tudi delček tistega, kar sem izgubila doma. Za vedno pa bi težko ostala tukaj. Ves čas živim v upanju, da bom zdrava, da se bomo prej ali pozneje lahko vrnili domov. Sredi Slovenskih goric že raste naš novi domek. Tukaj ni tistih lepot, kot jih ima naša Slovenija.

Ob prazniku žensk bi rada vsem materam zaželela veliko ljubezni, sloge in miru. Posebno pa bi rada opozorila tiste slovenske sinove ali hčere, ki jih nekdo čaka v domovini, naj ne pozabijo nanje. Dobro vem, kako lahko je v tem nenehnem pehanju za denarjem pozabiti celo najdražje.

Štajerka s Švedske

Domovina je samo ena

Ko človek primerja preteklost in sedanost, si dostikrat misli, ali je vse to sploh mogoče. Kmalu bo preteklo petdeset let, odkar nas je veliko zapustilo domače kraje. Zakaj? Ni treba veliko premišljati in ugotovili bomo, da nas je večji del odšlo zaradi pomanjkanja. Dela je bilo na kmetih sicer dovolj, a zaslužka je bilo malo. Mlad človek si je težko ustvaril dom in vzdrževal družino. Odšli smo v tujino. Tudi na tujem ni bilo še kmalu vsega po želji, za služek pa je le bil. Brez težav ni bilo, že zaradi jezika ne bilo težko. Moške so s krvavimi žulji služili kruh in tudi ženske nismo držale križem rok. Prva leta so bila težka in otožna. Mučilo nas je domotožje. Želeli smo si slišati ljubo slovensko govorico. Privadili smo se, delali, varčevali zasluženi denar z mislijo, da se kmalu vrnemo v do-

Pa preštejmo današnji izkupiček . . . (Foto: Milenko Pegan)

movino. Človek obrača, usoda obrne. Minevala so leta, rasla je družina, privadili smo se tujega jezika. Tuja zemlja nam je postala druga domovina. Ne smemo se pritožiti, na nas tujci prezirajo. Sprejeli so nas za svoje. A vendar, kje je tisti, ki bi se upal trditi, da si ne želi nazaj v domovino, če ne za vedno, pa vsaj na obisk v kraje, kjer je preživel svoja mlada leta.

Domovina je samo ena, kot je zapisal pisatelj, izseljenec Janko N. Rogelj. Res smo se v tujem svetu udomačili, a v srcu nam je ostala ljubezen do domovine in te ljubezni nam ne more vzeti nihče.

Dragi Slovenci v tujini, ali ne bi bilo žalostno, ko bi ne pokazali hvaležnosti tistim, ki v domovini mislijo na nas. Med drugim nam pošiljajo tudi to revijo, ki nam prinaša mnoge novice od doma in z vseh kontinentov. Kakor meni tako gotovo tudi drugim dobro dé, ko beremo o napredku domačih krajev, o tem, kako vse je drugače, boljše, kot je bilo v naši mladosti. Veseli smo, da nas v domovini niso pozabili, da nas imajo za svoje. Iskreno sva bila vesela besed, ki sta nam jih ob novem letu zapisala Drago Seliger in Jože Prešeren. Ali ni delček te ljubezni posvečen tudi nam v tujini? Vsem v domovini in po svetu lep pozdrav!

Franc in Tončka Trkaj, Belgija

Otrokom slovenske dopolnilne šole Jadran

Dragi otroci, ko tako pred menoj stojite, se za trenutek zamislim in se mi zdite, da ste naših travnikov cvetke, da so vaše glavice bele marjetke, da ste rahli valčki vašega morja, da ste naših gozdov mlada drevesa.

Včasih ste kot pisani metuljčki, ki od cveta do cveta frfotajo, kje bodo pristali, še sami ne znajo. Pojete zveneče kot škrjančki, poredni ste kot pravi cigančki.

Prav je, da ste zdaj taki; a ko odrastete, bodite korenjaki. Postanite močni, silni kot valovi našega morja, odločni in trdni kot skale slovenskih gora!

Ivanka Škof, Avstralija

Draga mama

Nocoj ti pišem, mama, iz tujine. Ne pišeš nič, kako ti gre... Kako živiš na naši domačiji? Si pozabila že na sina? Ali si mogla odpustiti sinu, ki tako je daleč šel v svet?

Veš, mama, tu mi je lepo. Vsega je dosti. Denarja, vseh zabav in tudi lepih žensk. A čudne misli se pode po glavi, iz samote včasih priplava k meni tvoj obraz. Kadar gledam tvojo sliko, oči me tvoje vabijo nazaj...

Povem ti, kar že veš... Mačeha je nam tujina. Najlepša je domača zemlja, slovenska domovina. In če še kdaj, mama, bi rodila sina, ne dovoli, da vzela bi ti ga tujina!

Jana Beravs

AVSTRIJA: Anton Rosec 45.— Asch, Vida Schelesnik 27.— Asch. Bruna Kescic 0,57 Lstg, Lidija Čušin 50.— din, Leopold Oter 1,07 Lstg, Peter Strah 0,86 Lstg, Herman Muster 3,36 Lstg, Slavko Princič 0,28 Lstg, Anton Golc 1,08 Lstg, Anica Sivec 0,45 Lstg, Ivanka Košak 1,90 Lstg.

ANGLIJA: Karolina Woodfinden 1.— Lstg. BELGIJA: Olga Rafolt-Gorjanec 90.— Bfr, Ivanka Lipovšek Nasy 40.— Bfr, Jože Oblonšek 60.— Bfr, Alojz Korelc 60.— Bfr, Vladimir Hadner 90.— Bfr, Andrej Stradovnik 100.— Bfr, Alojz Cuzi 90.— Bfr, Jože Martinšek 120.— Bfr, Ivan Kodeh 100.— Bfr, Fritzer Jošt 35.— Bfr, Anton Stembergar 90.— Bfr, Josef Krese 90.— Bfr, Jear Smrke 130.— Bfr.

BRAZILIJA: Andrej Mozetič 200.— din.

FRANCIJA: Maria Kropivšek 15.— FF, Adolf Garber 15.— FF, Franc Filipič 50.— FF, Prek-Burnik 50.— FF, Francka Zgonec 17.— FF, Maria Salmic 25.— FF, Antoine Pirman 5.— FF, Rudolf Udovč 15.— din, Emeric Jakic 5.— FF, Helene Jeras 5.— FF, Ivan Gradišnik 3.— FF, Ivana, Ludvik Kraševc 5.— FF, UDRUŽENJE JUGOSLOVANOV V SEVERNI FRANCIJI-SALLAUMINES 250.— FF.

HOLANDIJA: Francka Kurnig 1.— Hfl, Franc Drenovec 3.— Hfl. ITALIJA: Alojzija Robida 5.000.— Lit, Giovanni Pecenko 4.000.— Lit.

JUGOSLAVIJA: Uršula Ule 15.— din, Marija Vertačič 15.— din, Stefan Šajn 15.— din, Ana P. Krasna 100.— din.

KANADA: Louis, Donna Gasnik 1.— c\$, Milan Bizjak 5.— c\$, John Branisel 1.— c\$, Ludvik Dermaša 2.— c\$, Franc Čelan 3.— c\$, Mirko Vrhovšek 15.— din, Maria Sinko 4,50 c\$, Rosalie Čekada 2.— c\$, Vinko Babnik 1.— c\$, Slavko Mlekuž 5.— c\$, Heda, Angrej Zupan 2.— c\$, Marija, Tone Radovan 10.— c\$, Frank Kern 1.— c\$, August Koller 9.— c\$, Franz Kreiner 3,40 c\$, Vida, Mirko Puc 4.— c\$, Marija Sopčič 7.— c\$, Maria Pia Fiorentino 3.— c\$, John Gerden 3.— c\$, Daniel Daničič 2,50 c\$.

LUXEMBOURG: Benjamin Medvešek 1,30 US\$.

ŠVEDSKA: Ela Janfjäl 4.— Skr, Adolf Vacun 4.— Skr, Franjo Breznik 14.— Skr, Štefan Lešer 4.— Skr, Miroslav Serjun 2.— Skr, Stanko Bračko 4.— Skr, Jože Curk 3.— Skr, Marija Hriberšek 35.— din, Angela Primar 14.— Skr, Angela Budja 4.— Skr, Josef Medved 2.— Skr, Janez Kregar 10.— din, Miško Čokolič 2.— Skr, Jože Zupančič 4.— Skr, Franc Prevolnik 5.— Skr, DRUŠTVO »SLOVENIJA« — LANDSKRONA 19,20 Skr, Marjeta Berglez 10.— Skr, Slavko Koren 4.— Skr, Pavla Strgar 5.— Skr, Marjan Rozman 4.— Skr.

ŠVICA: Foto Th. Geel 3.— Sfr, Marija Marinčič 8.— Sfr, E. Lubas 1.— Sfr, Matilda Bauman 1.— Sfr, Vida Kirn 8.— Sfr, Vida Vovk 2.— Sfr, Marija Žugič 3.— Sfr, Kristina Kušar 11.— Sfr, Janez Vrtnjak 18.— Sfr, Feliks Jablanovec 2.— Sfr, Marija Tiršek 3.— Sfr.

ZDA — USA: Johanna Mramor 4.— US\$, Martin Matjan v spomin pok. staršev Marjete in Simona Matjana iz Raven pri Tuhinju 5.— USX, Ana Petrovičič 1.— US\$, Mary Tursich 1.— US\$, Mary Ocvirk, Sr. 1.— US\$, Mary Sustarsic 4,50 US\$, Pauline Gudson 5.— US\$, Jennie Strumbel v spomin pok. soproga Melixa 5.— US\$, Ursula Matos 1.— US\$, Frank Kobilica v spomin pok. sina Franka Kobilica, Jr. 5.— US\$, Peter, Rose Verderber 2.— US\$, Lydia Platt 2.— US\$, Josephine Gregor 2.— US\$, Mary A. Miller 2.— US\$, Frank Jamnick 1.— US\$, John Kucic 4.— US\$, Raymond Kladnik 4.— US\$, Josephine Pestotnik 1.— US\$, Angela Desnica 4.— US\$, Zdravko Wolf 2.— US\$, Frank Ekar 2.— US\$, Frances Barich 1.— US\$, Frank Česen 2.— US\$, Vincent Tomisch 3.— US\$, Ing. Franc Kalan 1.— US\$, Joseph Trebec 2.— US\$, John Zaubi 2.— US\$, Marica Lokar 1.— US\$, Danica Hrvatina 1.— US\$, Frances Klun 4.— US\$, Viktor Sumen 4.— US\$, Cecilia Subelj 5.— US\$, Maria Tepeš 1.— US\$, Mrs. Frank Svet 7.— US\$, Zofi Možek 4.— US\$, Frank Šetina 1.— US\$, Gertrude Trinkaus 4.— US\$, Joseph Cadonic 2.— US\$, Elizabeth Augustine 1.— US\$, Antonia Ezzo 1.— US\$, Agnes Gosar 1.— US\$, George Bole 1.— US\$, M. B. Nickelson 4.— US\$, Angela Bischof v spomin pok. sestre Franje Šibar iz Selc nad Škofjo Loko 1.— US\$, Vera Mencigar 3.— US\$, Mary Bole 4.— US\$, William L. Volk 10.— US\$, John Svet 1.— US\$, Christine Silver 4.— US\$, Štefan Štefanc 3.— US\$, Anton Stibelj 2.— US\$, John Novak 1.— US\$, Mary Manhe 1.— US\$, Frances T. Vidmar 2.— US\$, Frank Masle 2.— US\$, Joseph Zuzek 4.— US\$, Joseph Glavan 1.— US\$, John, Maria Buliavac 1.— US\$, Vida Schiffrer 1.— US\$, Frank Zadnikar 1.— US\$, Mary Omejc 1.— US\$.

VENEZUELA: Mirko Amon 17.— US\$.

Vsi prispevki so bili vplačani do 6. februarja 1976. Uredništvo in uprava Rodne grude se vsem darovalcem iskreno zahvaljuje!

Cankar na grmadi

Ob stoletnici njegovega rojstva

Leto 1976, ko praznujemo stoletnico rojstva velikana slovenske besede Ivana Cankarja, je proglašeno za Cankarjevo leto. Domovina bo njegov spomin počastila na različne načine, predvsem z novimi in novimi izdajami njegovih knjig. V našem sestavku se bomo spomnili okoliščin, ki so spremljale izid njegove prve knjige in ki so pred dobre tričetrstoletja prerasle v pravi kulturni škandal.

Težko si je z današnjo vednostjo zamisliti, da je bil tak umetnik pisane besede, kakršen je bil Ivan Cankar, nekoč začetnik, literat, ki se je pripravljaj na tiskanje svoje prve drobne knjižice. Mladi Ivan Cankar se je po končanem gimnazijskem študiju preselil iz ozkih slovenskih razmer na velikomestni Dunaj, v evropsko vele mesto, kamor so si hitro utirale pot nove literarne zamisli in smeri, če se že niso v njem rojevale. Na Dunaju se je seznanil z dekadenco. Po svojih idejah mu je bila sprva blizu. Prijala je njegovi mladeniški duši. Življenje v domovini je z Dunaja gledal kakor v ogledalu. Porojevale so se mu misli o neštevilnih knjigah, ki jih bo napisal. Za zdaj pa se je počutil še predvsem pesnika. Urednikom književnih revij so se zdele Cankarjeve drzne pesniške podobe kar preveč drzne. Urednik Ljubljanskega zvona Bežek si ni upal objaviti ciklusa pesmi Dunajski večeri. Za narodoljubno kranjsko miselnost je bilo v njih preveč vzdušja dunajskih noči, preveč bohemstva, strasti in turobnih razpoloženj. Bežek je v nekem pismu napisal, da bi ga kamenjali, če bi pesmi priobčil.

Enaindvajsetletni Ivan Cankar je takoj pomislil na knjigo, na svoj knjižni prvenec. V svoji prvi knjigi bi mogel natisniti tudi Dunajske večere.

Pesmi je najprej ponudil založniku Gabrščku za njegovo Salonsko knjižnico. Ta je pesmi odklonil, češ da ima rokopisov več kot preveč. Tako je Cankar ponudil svoj prvenec drugemu založniku — Bambergu. Ta jih je sprejel, vendar je dodal, da bo treba malo počakati.

Lahko si predstavljamo, s kakšno strastjo je mladi Cankar izbiral svoje pesmi, jih brusil in urejal v cikluse. Končno je lahko svojemu bratu Karlu sporočil iz Ptuja, kjer se je mudil: »Svoje poezije sem naposled vendar enkrat popolnoma uredil; zdaj so take, da me svoje prve knjige nikakor ne bo sram.«

IVAN CANKAR: EROTIKA.

NATISNILA IN ZALOZILA
KLEINMAYR & BAMBERG
V LJUBLJANI 1899.

Še preden pa je Cankarjeva prva knjiga prišla iz tiskarne, mu je umrla mati. Za občutljivega mladeniča je bil to hud udarec. Založnika je prosil še za preostanek honorarja. S tem denarjem je lahko poskrbel za spodoben pogreb. Njegov brat Karlo je po smrti Ivana Cankarja napisal, da je njuna mati brala sinovo knjigo pesmi v rokopisu »z naivno pobožnostjo in zrla v njih Ivanovo prihodnost«.

Tisk knjige se je zavlekel. Končno je konec marca 1899 dnevnik Slovenski narod sporočil, da je knjiga izšla: »Erotika. Zložil Ivan Cankar. V Ljubljani. Natisnila in založila Kleinmayr in Bamberg 1899. Na 118 straneh je zbral Cankar krasen šopek novih in že objavljenih poezij ...

Knjiga pesmi z nenavadnim naslovom Erotika je bila naprodaj. Cankar je čakal, kaj porečejo o njej kritiki — zagovorniki moderne smeri in njeni nasprotniki.

V prvih dneh so kupili drobno knjižico predvsem Cankarjevi literarni prijatelji. Po nekaj dneh pa knjige nenadoma ni bilo več naprodaj. Kupcem je bilo rečeno, da je knjiga razprodana. Zdelo se je povsem nemogoče, da bi v nekaj dneh razprodali več kot tisoč izvodov; tolikšna je bila naklada Cankarjevega prvenca.

Po Ljubljani so se širile čudne govornice. Kmalu se je pokazalo, da so resnične. Knezoškof Anton Bonaventura Jeglič je kupil vso preostalo zalogo Cankarjevih pesmi. Več kot

Naslovna stran Cankarjevega knjižnega prvenca. Ohranjeno je le malo izvodov, večina je končala v ognju

Hinko Smrekar: Cankarja jemlje hudič. Karikaturist je to duhovito risbo narisal šele leta 1913, vendar bi bili Cankarjevi nasprotniki že leta 1899 z veseljem pritrčili Smrekarjevi zamisli

sedemsto izvodov Erotike so prenesli v knezoškofijsko palačo. Tam so z njimi kurili peči.

»Škof je Cankarjeve pesmi kupil in plačal, torej se mu ne more ničesar očitati,« je ob tem zapisal Slovenski narod. »Povemo odkritosrčno, da je postopanje gospoda knezoškofa bilo jako malenkostno in tesnosrčno... Vsebinska Cankarjevih pesmi nikakor ni taka, da bi se mogel kdo ob njih spodtikati, a če se zdi prevzvišenemu knezoškofu potrebno, da zatre ta prvenec mladega talenta, potem mora obsoditi na grmado vso slovensko literaturo... Sicer pa naj bo gospod knezoškof prepričan, da on nima toliko denarja, da bi mogel kupiti, kar zmorejo natisniti dandanašnji stroji in prepričan naj bo,

da tudi z denarjem ne zaduši svobodne slovenske literature, dokler bo še kaj svobodne slovenske inteligence.«

V uvodniku so tudi očitali založniku, zakaj je pesmi prodal škofu. Saj je lahko slutil, da jih škof ne bo delil vernikom. A trgovina je trgovina. Kateri založnik bi se branil, če hoče kdo kupiti kar sedemsto izvodov naenkrat. Literarna grmada ob koncu devetnajstega stoletja je zbudila živahno zanimanje javnosti. Nekateri duhovniki so pošiljali škofu zahvalna pisma. Drugi duhovniki, tudi iz škofove bližine, njegovega dejanja niso odobraval.

Škof pa seveda ni mogel zaseči že prodanih in razprodanih knjig. Tako so se lahko spravili na Cankarjev prvenec tudi literarni kritiki. Vladimir Le-

vec je v Slovenskem narodu v več nadaljevanjih objavil negativno kritiko. Napisal je, da je pričakoval več izvirnega in genialnega. Cankarjevo delo se mu je zdelo večinoma nezrelo. Priznal mu je le lep melodiozen jezik. Pesnik Anton Aškerc je v reviji Ljubljanski zvon natisnil pohvalno, čeprav malce previdno kritiko, vendar je menil, da je »Cankarjeva lirika čisto vino«.

Etbin Kristan je v tržaški Slovenki med drugim pisal: »Čisto neumevno mi je, kako se more spričo teh pesmi govoriti o spolzkosti, lascivnosti ali celo o slavljenju greha...«

Tako so menili o Cankarju njegovi somišljeniki, književni prijatelji. Drugače je pisal nasprotni tabor:

E. Lampe je v Katoliškem obzorniku objavil skoraj škodoželjno kritiko. Napisal je, da so to »proizvodi, ki najdejo primerne občinstva samo v neke vrste ljudeh. Njih 'milieu' je tak, v kakršnega se izmed poštenih ljudi podajajo samo policaji, ki imajo sitni posel npravnega nadzorstva nad najnižjimi udi človeške družbe...« Kritiku se je zdel sežig knjige najbolj ustrezno dejanje.

Aleš Ušeničnik je v isti reviji pozneje ugotovil: »Usoda Cankarjeve poezije je znana. Žalostna, toda zaslužena.« Cankarjevi nasprotniki so menili, da so mladega pesnika za vselej pokopali. Niso slutili, da bo pesnik Erotike postal pisatelj svetovnega formata.

Ivan Cankar si je takoj po sežigu Erotike začel prizadevati za drugo izdajo. Antonu Aškercu je v zvezi s tem pisal: »Toda moja zbirka nikakor ni za zmirom pokopana; prihodnje leto izide vsekakor — pregledana in pomnožena. Nekatere pesmi jo jako kazijo; najmanj deset pesmi je popolnoma nepotrebni...«

Zložene so bile pred leti in takrat sem jecljal, ne da bi mogel povedati polovico tega, kar sem čutil. Škof je napravil uslugo tudi meni samemu.«

Druga izdaja se je zavlekla. Natisnil jo je založnik Schwentner, izšla pa je šele leta 1902. Medtem je izšlo že več drugih Cankarjevih knjig. Zato se je zanimanje za Erotiko poleglo. Dekandence in druge tuje vzore, ki so navdihnili spočetje Erotike, je Cankar kmalu zavrgel. Njegova umetnost je postajala samosvoja, kritična in polemična. Tudi takšna številnim njegovim sodobnikom ni bila všeč. Polivali so jo z besedno gnojnico, sežigali pa si je niso upali več.

Janez Kajzer

Odločitev

Stopal je po samotni poti navkreber. Dež, ki je enakomerno padal že od jutra, mu je krepko zmočil lepo zlikane hlače, kupljene za drag denar v mestu. Lakasti čevlji, ki jih je nosil, niso bili najbolj primerni za hrib in so zaradi blata že popolnoma izgubili svojo obliko.

»Prekleti dež!« se je pridušal. Pa prav danes mora padati, ko se je odpravil domov. Pozabil je že, kako se vleče pot od kolodvora do doma in kako se ti lahko zaje mraz prav do kosti. Predolgo že ni bil doma. V mestu se je polenil. Najprej mu je bilo dolgčas po travnikih in poljih ter po njihovi stari, s slamo kriti bajti, ki se je z leti že pogreznila nekam vase, potem pa se je privadil. Tu je bila še Lena. Kratkočasila ga je dolge mesece, dokler nekega dne ni zvedela, da je poročen. Od tedaj je nenehno sitnarila, naj obišče ženo ter ji reče za ločitev. »Kaj boš doma?« se mu je dobrikala. »Mesto je zate, delaš samo osem ur, potem pa si prost. Namesto žene bom jaz skrbel zate. Mislim, da se doslej nisi mogel pritožiti, kaj?« Mehko se je stisnila k njemu in njeno telo, voljno telo, je spet zmagalo. V enem takih trenutkov ji je obljubil, da se bo ločil. Popolnoma je ponorel za njo. Vmes je včasih pomislil tudi na Francko, ki se trudi, da bi iz kamnite zemlje dobila vsaj skorjico kruha zase in za tri otroke, ki sta jih imela. Res ni znala tako ljubiti kot Lena, vendar je s svojimi drobnimi pozornostmi poskrbela, da se je ni naveličal.

Prisopilah je do vrha. Iz dimnika njihove kočee se je valil gost dim. V majhnih oknih, prepreženih z okornimi železnimi križi, je odsevala luč plinske svetilke, ki je včasih zatrepotala v vetru. Iz hiše je bilo slišati ropotanje lesenih žlic. Previdno se je priplazil k oknu in pogledal v sobo. Otroci so sedeli za mizo in pridno zajemali iz sklade. Najmlajši, Peterček, je komaj segel do sklade. Starejša dva sta zajemala previdneje, se včasih krenila po roki zaradi večjega ocvirka, ki ga je dobil drugi, ter se zmerjala. Francka ju je mirila.

Skoraj se je bal vstopiti v hišo, kjer se je rodil, pa vendar se je že nekaj časa počutil v njej kot tujec. Ko sta se s Francko skupaj odločila, da bo poskusil srečo v mestu, sta bila prepričana, da je to samo začasno: da bosta popravila hišo, kupila prašička in spo-

dobneje oblekla otroke. Skratka, želela sta odrezati večji kos kruha, kot jima ga je ponujala domača kmetija. Tedni pa so se spreminjali v mesece, in preden sta se zavedela, je minilo leto. Prihranil ni skoraj nič, predvsem pa še zdaleč ne dovolj, da bi kupila najnujnejše stvari.

Ko je odprl vrata in vstopil, so se za hip vsi zastrmeli vanj, nato pa sta mu Jurček in Špela viharno planila v objem. Peter je bil še premajhen, da bi ga spoznal. Francka pa je z nerodno kretnjo hitro pobrisala mizo in mu nato sramežljivo podala roko. V teh kratkih minutah je opazil, da je čudno okorna, iz obraza pa ji je sijalo mehko zadovoljstvo. Spoznal je, da je noseča.

»Jure, kaj si res ti?« je nazadnje vzkliknila. Vedno je govorila stvari, ki so bile same po sebi umevne, in včasih mu je to šlo na živce. Zdaj pa je bil zadovoljen, da je spet doma, da ga obdajajo čudoviti otroci in žena, njihova kmečka peč je še poudarjala toploto doma.

»Boš ostal doma?« je z upanjem vprašala. Potem pa je opazila, da je majhna aktovka vsa njegova prtljaga, in luč ji je izginila iz obraza.

»Otroci, pojdite v hišo,« je ukazala. »In ne pomazite mi vsega!« Vsi trije so se namreč basali z veliko lešnikovo čokolado, ki jo je Jure kupil zadnji hip.

Ko sta ostala sama, sta bila oba nekam v zadregi.

»Kdaj boš rodila, Francka?« je vprašal. Temno je zardela: »Saj veš, kdaj si bil nazadnje doma, pa izračunaj. Teško se bom prebila sama s štirimi otroki. Moral bi se vrniti,« je skoraj obtožujoče rekla.

Hodil je po veliki kmečki sobi s trdim korakom. Za sabo je na snežno belih tleh puščal velike blatne sledove. Ni vedel, kaj naj reče.

»Kaj bi se ne mogel vrniti?« je počasi, a odločno ponovila. »Saj v mestu tudi najbrž preveč ne zaslužiš. Ali si sploh kaj prihranil? Pa še ves pretegnjen si, kot da bi sploh ne jedel.«

»Kaj bi to!« je skoraj zadirčno rekel. »Dela je veliko. Misliš, da lahko počivaš kot doma?« Prepozno se je spomnil, da se Francka verjetno niti trenutka ne more odpočiti, ko je morala garati sama za vse. Medtem ko je on užival v barih in norel za Leno. Nenadoma ga je postalo sram.

Stopil je k Francki in jo objel. »Saj te imam rad, in če hočeš, se bom takoj vrnil. V mestu je življenje čisto drugačno kot tukaj. Vse je tako drago. Če hočeš uspeti, moraš imeti šolo. Veliko šol. Drugače te vsakdo odrine. Veš kaj?« Odmaknil jo je od sebe in se ji zazrl v oči, v katerih so se ji za blestele solze sreče.

»Sploh se ne bom vračal. Ko boš šla rodit, bom odšel s teboj ter pobral tiste cunje, ki jih imam pri prijatelju. Sobe tako še nisem dobil. Si za to?« Pokimala je in se sramežljivo stisnila k njemu. Tedaj so se odprla vrata. Na njih so se pokazali malčki, eden bolj namazan s čokolado kot drugi. Ko je gledal v njihove jasne oči in nedolžne obrazke, je potlačil v sebi bolečino zaradi Lene in vedel je, da se je pravilno odločil.

Joži Petrič

Belokranjsko jurjevanje

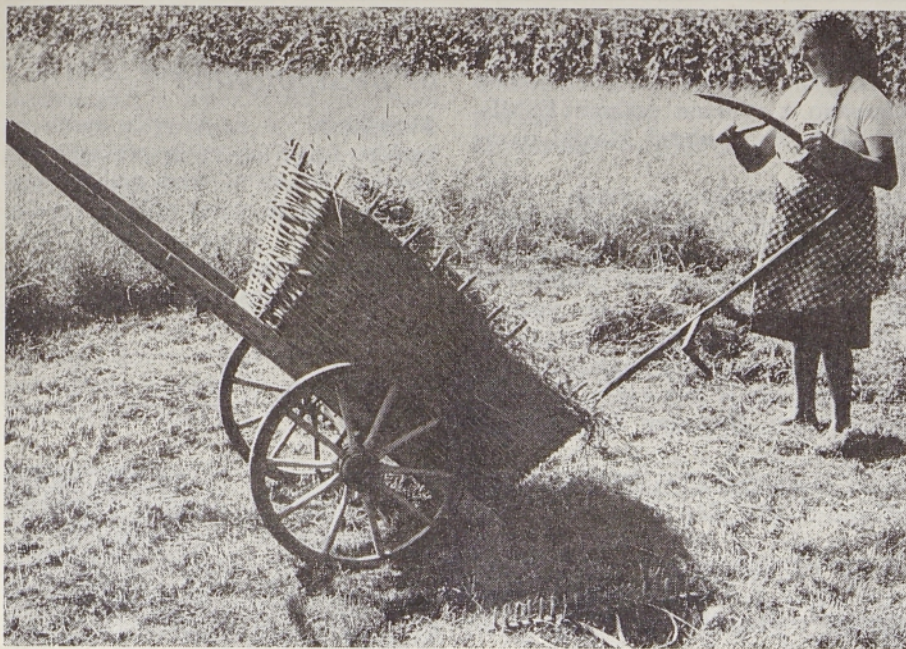
Zima bi rada še potrajala, čeprav je sneg že ves umazan in gnil, ter jo priganjajo telohi in tudi dnevi se vsak dan daljšajo za eno petelinje petje.

Vse manj drví nalagajo skržaste gospodinje v krušne peči, da brez besedičenj prisilijo prevžitkarje pod napašč iskat bolj toplih žarkov odtajane sonca; ko se čižki, liščki, kalini in krivokljuni odpravljajo nazaj v hribe, kot so se že vrnili klepetavi škorci; ko se oglasi še nikoli videna kukavica, izzivajoč ljubljanski radio, in se spretavajo ščebetave lastovke ter se v tihih nočeh stišano preskuša v posne-manju samotni slavček; in če se še na žita spoznaš, boš odkril že prvi klasek — takrat se iz desete dežele vrne sramežljiva pomlad.

Tedaj je že malo trave. Zato so mesec krstili za mali traven, ali je je vendar toliko, da že zganjajo živino na pašnike in pri sebi vabijo pomlad, ker so jutra kdaj še hladna; po kotlinah se beli slana in bosjaki oprezajo za pravkar storjenimi kravjaki, da stopajo vanje, še pošklepečejo z zobmi, pa prejde mraz, ko steče pastir vračat še ne užikano živino.

Pastirji se dogovarjajo za jurjevanje in nabirajo zelenje, ko pojdejo od hiše do hiše napovedovat in oznanjat pomlad. Morda se je ljudje — te staroslovanske vesne — ne spominjajo, morda so že pozabili nanjo, morda nočejo dati znamenja od sebe, da bi ne bilo treba kaj darovati . . .

»Naredi si sam« (Foto: Kambič)

*Prošel je, prošel
pisani vuzem,*

si odgovarjajo na pozdrave in se vznemirjeni ozirajo, kdaj bodo od kod prišli:

*Evo je došel
zeleni Jurij!*

Sliši se, da pojdejo jurjevat. Ne bi je te navadice opustili, oj, ne! Od pamti-veka je v njih zakoreninjena.

Če še drugega zelenja ni, če ni breza ozelenela, če beli buk ni zaspal, če še pšenica nalašč klasek skriva, če ni loboda listov vsaj za prvo špinačo pogrnala, če . . . , tedaj še smrečje prav pride. S srobotom vežejo zelenje v otèp, ga kot zvon poveznejo na Juleta, da komaj Jurij zeleni spod njega vidi, tedaj ne nehajo več pripevati:

*Donesel je, donesel
ljudem dolgo travico,
na en pedenj mládico.*

Obenj se zvrstijo piskači, zraven dekline s cajnicami, zakaj sveto zatrjujejo, da cajnice fantičem ne in ne pristojijo. Povorka krene . . . Oj, ne! Ne samo ena, ne! . . . Dve, tri . . . se prehitvajo, nevoščljivo spogledujejo, nemirno dokončujejo:

*Dajte mu, dajte,
kaj mu premoréte!
Dajte mu žita,
da se dõma pita!
Dajte mu rži,
da se dõma držil!
Dajte mu pògače,
da mu noga pòskače!
Dajte mu groš,*

dojde k vam Jurij zeleni još!

Vse bolj hité, preskakujejo besede, in jim ni in ni za nič kot za prehitovanje drugih skupin, da bo čim več jajc, orehov, krhljev, jabolk in jabolčenk, kakova klobasica, tudi kakov groš več, kot bodo oni drugi deležni; med tem bašejo čas z dokazovanjem, da *po velikem potu,
po debelem grudu
so dolge poti.*

Oni s trobljo iz olupljene kostanjevine rjove, se napenja in búli; želi vsaj tekmece prestrašiti. Napihuje se, da mu kdaj v gače uide; tedaj hitijo, hitijo od sramu in smradu — ta pa smrdi, da še medved od njega beži. Že slišijo spred sosedovih:

*Opanjki so votli.
Nima drete ne smolé,
da bi krpal òpanjke.
Šilo mu je v Ljubljani,
dreta mu je v Metliki,
dokler vse to zberem,
cipele razderem,*

potarna eden za molččega Zelenega Jurija.

Ko so spet drugod povedali, da je vuzem že minil, predstavljajo Zelenega Jurija in začno želeti vse najlepše, vse najboljše, vse najslajše, govorijo, kot bi rožice sadil, a ne pozabijo potožiti, da so od dolge hoje do njih strgali podplate . . . Opanjki su futli . . . , se prilizujejo.

*Haj, haj!
stara majka,
bo li kaj?*
priganjajo gospodinjo, da se jih čimprej odkriža, zakaj za vogalom se je

oglasila prigodnica nove skupine, ki jih namerava brez ozira spodriti, pri sosedovih jurjuje bogtigravedi kateri zeleni Jurij že. V nuji dvignejo glas:

*Haj haj,
bo li kaj?*

ker želijo one prehiteti, kar pomeni več darov nabrati.

Prvi dobijo vselej največ, ker ,rana ura — zlata ura‘ še vedno velja. Nestrpni znajo ošiniti z jezikom:

*Težko nam je stati pred
vašimi poštenimi vrati,*

če je gospodinja počasna ali bolj skržaste sorte.

Besedilo jurjevanja ni novito kot Župančičevo Jurjevanje, oj, ne! Slehernina skupina zase pesnikuje pesemco. V naglici vlečejo iz pozabe lanske, pa še poprosijo suhorskega Lojza Orliča:

»Povedajte, povedajte nam, oj, ujče Orličef, kak ste lani vi zapopevali!«

Njega je jurjevske, nabàre, še sam rajni Trdina navučil, ki je z — na srobot navezano in čez pleča obešeno, nikoli pozabljeno — rdečo marelo kobalil v obaltnih škornjih s trdimi štebalami in z ruto prevezano glavo, kot bi ga nenehno čeline bolele.

Družčina po svoje zavija in prikrito tekmuje v nabiranju. Bolj kot zna, več deklinam v cajnice kane in več si grošev in dvojač imajo deliti. Pesem zveni po domače: malo po slovensko, malo po hrvatsko. Za zaključek morda le izmoledujejo dinar, zakaj:

*Dajte dinar, dva,
da ne pevam bádava!*

In so pevaje zrlj prek Kolpe, čez Kučer, čez hrvaško Reštovo tja proti Ozlju, ugibajoč: bi jo še mi mahnili tja čez Kolpo ali Kovpo, če bi se ne bilo treba na silo okolpati, okovpati, okopati . . .

Od pamtiveka že deli Bele Kranjce od Hrvatov samo počasna Kolpa — že od takrat, ko je zaustavljala roparske tolpe, ki so se pogosto tihotapile čez njo in niso vselej bile turške, da niso mogle kar naravnost prhniti na Slovensko in tja do Bavarskega ropat, požigat in odganjat ljudi za prodajo v turško sužnost.

Hinko Wilfan

Besednjak:

skržast — skop, stiskaški, skoporiten (belokranjski izraz)

užikan — udelan, uvajen, utrjen (belokranjski izraz)

jabolčenka — jabolčni krhelj (belokranjski izraz)

ujec — materin brat

nabàre — pravijo, menda, bojda (belokr. izraz)

vuzem — velika noč (belokranjski izraz)

Trgovina z imeni

Kar na lepem Majdi ni bilo več vseč njeno ime.

»Majda je tako vsakdanje, grdo, zoprno ime in sploh mi ne pristoji,« je rekla nekega dne, ko je pomotoma vstala z levo nogo. »Kdo se je spomnil tega imena? Gotovo ti, očka?« Očka je bral časopis.

»Po mojem bi si morali otroci sami izbrati svoja imena, ko bi postali vsaj tako odrasli, kot sem zdaj jaz.«

Očka je še naprej bral časopis.

»Imena, ki so bila moderna pred desetimi leti, so danes oguljena kot stare obleke.«

Očka je bral časopis, ali se je vsaj delal, kot da ga bere.

»Navsezadnje imaš ime za vse življenje.«

Očka je odložil časopis.

»Če ti tvoje ime ni vseč, ga lahko zamenjaš,« je rekel.

»Kje pa lahko zamenjaš ime?«

»Kje neki! V trgovini z imeni.«

»Še nikoli nisem slišala za trgovino z imeni,« se je začudila Majda.

»V veleblagovnici IMAMO je oddelek, kjer zamenjujejo imena. Tam sem pred leti tudi sam zamenjal ime.«

»Kako pa si se prej imenoval?«

»Pozabil sem.«

»Stavim, da je bilo tvoje prejšnje ime vsakdanje, zoprno in ti sploh ni pristajalo, sicer ga ne bi bil zamenjal.«

»Prav gotovo. Ali greva?«

In odšla sta v trgovino z imeni. Tam ju je sprejel možakar s pisano kravato.

»Torej tebi ni vseč tvoje ime. Kako se imenuješ, deklica?« je vprašal.

»Majdka.«

»Majdka, Majdka, Majdka,« je nekajkrat ponovil na glas, kot bi preizkušal, kako se sliši. »Mislil sem, da si Filomena, Kunigunda ali Cecilija. In tako bi se hotela imenovati?«

Majdka je precej časa premišljevala, preden je odgovorila.

»Koliko pa stane lepo novo ime?« je slednjič vprašala.

»Nič. Mi imena samo zamenjujemo. Dobila boš novo ime, zanj pa boš dala staro, se pravi Majdka.«

»Pa se vam to splača?«

»Seveda, sicer bi naša trgovina z imeni že zdavnaj prišla na boben. Veš, slovenska imena, ki našim deklicam in fantkom niso vseč, izvažamo v tujino in tam dobimo zanje imenitna tuja imena. Za eno Majdka ali Janezka nam dajo na Japonskem cel ducat prečudovitih japonskih imen: Fu, Fuči-Fu, Tu-Fu...«

»Jaz bi bila rada Esmeralda.«

Možakar s pisano kravato je vzel iz velike škatle tablico, na kateri je bilo napisano z velikimi črkami: ESMERALDA, in jo obesil Majdki okrog vratu.

»Zdaj si Esmeralda,« je rekel.

»Si senor!« je vzkliknila Majda, ki se je pri priči spremenila v Esmeraldo. Zaplesala je okrog očeta španski ples in se sploh vedla kot prava Španka. Tudi govorila je samo še po špansko, tako da je ne oče ne prodajalec nista razumela, ker je bila zanju španščina španska vas. Naslednji dan se v šoli

ni mogla z nikomer sporazumeti. Njene prijateljice so se je izogibale, ker je niso razumele. Celo tovarišica, ki sicer vse ve, ni mogla uganiti, kaj govori. Majda se je po dveh dneh naveličala biti Esmeralda. Snela je tablico s španskim imenom in jo razbila na drobne koščke.

»Nočem biti Esmeralda. Jaz sem Majdka,« je zahlipala.

Očka jo je peljal nazaj v trgovino, kjer sta odkupila nazaj njeno staro ime, ki ga na srečo še niso poslali v tujino. Tako je Majdka spet Majdka in kaže, da je zelo zadovoljna. Nič več se ne pritožuje, da ji njeno ime ne pristoji. Res pa je tudi, da zadnje čase vstaja samo z desno nogo, tako da lahko očka v miru prebere svoj časopis.

Žarko Petan

Mravljinki in pikapolonica

Mravljinki so se v vrtcu igrali na igrišču. Lovili so se in prekopicavali kozolce. Ko so bili sredi najbolj veselega rajanja, je mimo prišla pikapolonica.

»Bežimo!« je zakričala majhna mravljica. »Tistale gospa ima ošpice!«

Slavko Pregl

April

Dež rosi, a skoz oblake
včasih sonce že predre,
snežne krpe tu, tam mlake,
v gozdu teloh zacvete.

Kaj pod oknom se oglašča?
Kos že svatoval bi rad
in sinica, ptička naša,
čuti, da bo spet pomlad.

Jože Šmit

Pomladni dež

Tiho pomladni dežek rosi,
kapljice zemljici žejni deli

Tole za travico.
Hitro naj zrasede,
da se nam kravica
Sivka napase.

Tole za rožico,
da bo vzcvetela,
da se napije
medice čebela.

Tole za žito,
da bo vzkalilo,
dalo jeseni nam
žita obilo.

Tiho pomladni dežek rosi,
kapljice zemljici žejni deli.

Vida Brest

Uganka

Nekdaj kot gozd sem širil veje.
Neurje me je pokopalo.
Če zdaj gorim, te sonce greje,
ki name je nekoč sijalo.

(Premož)

»Letel« sem k stari mami

Lani poleti sem bil zelo vesel. V naši družini smo se zmenili, da grem sam z letalom v Slovenijo, na Štajersko k stari mami. Tu v Švici hodim v prvi razred osnovne šole. Obiskujem tudi slovenski pouk, kjer me uči prijazna učiteljica Breda Tušek. Prvega poleta z letalom ne bom nikoli pozabil. Pri stari mami me je na pragu pričakal Lasi, to je velik kuža, s katerim sva že dolgo dobra prijatelj. Tam imajo tudi druge domače živali, med temi tudi purane. Stari ata komaj čaka, da

Dušan Urbas z bratcem Romanom pri stari mami v Hruševju na Štajerskem

zjutraj vstanem in mu pomagam pri delu. Tako sem lani dosti pomagal pri žetvi pšenice. Na Štajerskem mi je res vedno lepo in letos bom spet obiskal Hruševje, kakor se pravi tistemu kraju na Štajerskem. Čez enajst dni so prišli za menoj še mama, ati in bratec Roman. Potem smo nadaljevali počitnice še na morju. Toplo vas pozdravlja

Dušan Urbas
iz Winterthura v Švici

Moje želje

Kakor vsak otrok imam tudi jaz svoje želje. Ob novem letu sem si želela marsikaj, a vem, da moramo varčevati denar za našo hišo. Najvažnejše je, da bomo vsi zdravi in srečni. To pa je tudi moja največja želja. Zato sem tudi z majhnimi darili zadovoljna, samo da pridejo od srca. Letos smo šli za novo leto spet v domovino. Tega se vedno zelo veselim in to je tudi za naju s sestro najlepše darilo. Želim si tudi, da bi se kmalu vrnili. V domo-

vini so vsa praznovanja še posebej lepa, zato ker bomo delali in živeli na svoji zemlji.

Sabina Cilenšek
iz Nagolda v Nemčiji

Doživljaj med zimskimi počitnicami

Ko sem bil že tri dni pri moji Bici, sem vprašal dedka, če bo zajklja povrgla mladiče. Rekel je, da mogoče, a čakati bo treba še teden dni. Čakal sem in čakal. Vsako jutro sem pogledal, če so v gnezdu že mladi zajčki. Neko jutro sem jih končno le zagledal. Deda mi je rekel, da se mladičkov, ki še ne vidijo, ne sme vzeti iz gnezda, ker jih sicer mamica zajklja ubije. Hitro so rasli in kmalu sem enega lahko vzel v naročje. Tekel sem z njim v kuhinjo in ga pokazal Bici. Zelo sem bil vesel, ko je mali zajček skakal po otomani. Imel je belo glavico in črn nosek. Dal sem mu ime Pusy. Vsako leto ga bom obiskoval in mu dajal velike korenjčke.

Borut Žekš,
iz Sindelfingena, Nemčija

Moj najlepši dan med počitnicami

Med zimskimi počitnicami smo bili v domovini. Čeprav je bil vsak dan lep, je bil med njimi eden, ki mi je posebej drag. Bila je nedelja. Z atijem smo se že prejšnji dan odločili, da gremo na Golte smučat. To ni daleč od nas in snega je bilo tudi dovolj. Do žičnice smo prispeli z avtom. Naprej pa smo se peljali z žičnico. Prva sem se peljala jaz, za menoj ati in zadnja je bila sestra Sabina. Ves dan smo se smučali. Popoldne smo srečali še stare znance, ki jih že dve leti nismo videli. Z njimi se zelo dobro razumemo. Tudi dve dekletki najinih let sta bili zraven. Ko smo se pozdravili in malo poklepetali, smo šli skupaj na kosilo v restavracijo. Po kosilu smo malo poseдели, zatem smo se šli spet smučat. Nankrat sem jaz padla v sneg. Sabina, Nataša in Nina so brž prihitele, ker so mislile, da se mi je kaj zgodilo. A jaz sem se že pobrala in se smučala dalje. Ko se je začelo večeriti, smo se odpeljali domov. Vsi smo bili zelo utrujeni in smo doma hitro zaspali.

Blanka Cilenšek
iz Nagolda, Nemčija

Naučila sem se šivati

Med zimskimi počitnicami sem se odpeljala v Dottemhausen, kjer sem obiskala teto. Zadnji dan počitnic mi je teta Marjana pokazala, kako se šiva na šivalni stroj. Hitro sem se naučila in teta Marjana je rekla: »Ker si se tako hitro naučila šivati, bova pa tvoji mami sešile predpasnik.« Vsa srečna sem se takoj lotila dela. Blago mi je urezala teta, šivala sem pa sama. V soboto sem se odpeljala domov. Takoj ko sem prišla, sem mami izročila darilo — predpasnik. Mamica kar ni mogla verjeti, da sem predpasnik res sama sešila. Zato sem potem v ponedeljek kupila blago in sešila predpasnik še sebi. Ta dan je bil zame najlepši med zimskimi počitnicami. Mamici sem lahko pokazala, da tudi jaz znam šivati s šivalnim strojem.

Marjanca Cerovšek,
iz Reutlingena, Nemčija

Dragi, neznani prijatelj!

Ime mi je Marko Curavič, star sem devet let. Stanujem v Dürlewangu, to je predmestje Stuttgarta. Ulica v kateri stanujemo, se imenuje Galileistraße. V Nemčiji sem že dve leti, letošnje bo že tretje in jaz bom deset let star. Moj oče je Hrvat, mama je Slovenka. Jaz hodim vsak petek v slovensko šolo, kjer nas uči slovenska učiteljica. V slovensko šolo se vozim s tramvajem. Imam svetle lase in plave oči. Visok sem meter in štirideset centimetrov, tehtam pa dvaintrideset kilogramov. Zbiram znamke, nalepke in razne slike. Zanimam se za Divji zahod in za ladje. Med počitnicami se s starši peljamo v domovino. Nikoli ne vem, kdaj pridemo na mejo, ker letimo z letalom ali pa se vozimo z vlakom ponoči, ko jaz spim. Dragi nepoznani prijatelj, prosim, piši mi na moj naslov:

Marko Curavič,
Galileistr. 30
7000 Stuttgart, Nemčija

Moja muca Lumpi

Moja najljubša žival je muček pri moji stari mami v Mariboru. Imenuje se Lumpi. Ko pridemo na počitnice, nam zelo rad nagaja. Vsi ga imamo radi. Zelo se veselim, da ga bom zopet videla.

Biserka Brumen
Reutlingen, Nemčija

Kaj je za masko

Živeti z drugimi, razumeti druge! Dobršen del življenja se trudimo, da bi razumeli druge, hkrati pa želimo, da bi tudi drugi razumeli nas.

Toda, spoznavanje in razumevanje drugih ni lahko, saj se o tem lahko prepričamo vsak dan. Nekateri so zaprti bolj vase in težje navezujejo stike, medtem ko so drugi v odnosih z drugimi usmerjeni navzven, zaupljivi.

»Da, pa kaj! Vsi moramo znati spoznavati druge, saj živimo z drugimi!«

Ali res?

Res je, da bi morali znati spoznavati in razumeti druge. In vendar so med nami razlike. Lahko rečemo, da vsi mi nismo enako nadarjeni za ocenjevanje drugih oseb. Kajti nekateri so bolj, drugi pa manj občutljivi za drugega. Tisti, ki bolje poznajo splošna in skupinska pravila, veliko lažje domnevajo, kako se bodo vedli pripadniki določene kulture. Tisti ki so bolj nadarjeni z medosebno občutljivostjo, bodo bolje spoznali in prepoznali posameznika in njegove namene v medosebnih odnosih.

»Iz naše vasi je bil, naš najbližji sosed, on mi je tudi našel delo pri nekem podjetju v Nemčiji. Čeprav je starejši, sva se zblížala, zlasti takrat, ko je prihajal domov za praznike ali na dopust. Kar mi je pripovedoval o življenju v tujini, me je spodbudilo, da sem se odločil tudi sam poskusiti in okusiti ta svet. Venomer sem si ponavljal: kaj boš zgnil v tej vasi, ne da bi videl širni svet?! Torej, ta moj prijatelj je bil bolj vase zaprt, ne preveč družaben. Rekel bi lahko, da ni imel tistega smisla za druge ljudi. Ne vem zakaj, toda jaz sem ga razumel, čeprav sem njegovo popolno nasprotje. Prav zato me je nekaj začudilo. Namreč, v Nemčiji sem se sprijateljil z nekim domačinom — Nemcem. Moj prijatelj-rojak me je prav kmalu po tistem, ko smo nekajkrat bili skupaj v družbi, opozoril, da naš novi znanec ni vreden najinega prijateljstva. O tem sva se vsakokrat prepirala. Trdil sem svoje, on svoje. Vztrajal sem, ker sem bil mnogo več v družbi in menil, da bolje poznam druge ljudi. Žal so poznejši dogodki pokazali, da je moj prijatelj imel prav, ko je trdil, da naš nemški znanec ni vreden zaupanja. Še danes si ne znam razložiti tega, kako je mogoče, da je bil on boljši ocenjevalec osebnosti našega novega znanca?«

Pravilno ocenjevanje drugih nam omogoča ne le nadarjenost za medosebne odnose in občutljivost za druge, ampak tudi izkušnje, sposobnosti. Med takšne izkušnje nedvomno sodi tudi to, da tisti, ki dalj časa živi v drugem okolju, bolje pozna navade, kulturne in druge značilnosti neke nacionalnosti. Prav to mu omogoča, da pripadnike določene kulture bolj objektivno ocenjuje. Kajti na osnovi poznavanja značilnosti nekega naroda, lažje sodimo tudi o pripadnikih tega naroda.

Ko presojamo druge, zbiramo posamezne dele, da bi lahko na osnovi sestavljenih informacij dobili podobo osebnosti in jo — ustrezno našim spoznanjem — uvrstili v skupino toplih, zaupljivih ali pa hladnih in nezaupljivih oseb. Dejstvo je, da najboljše in najustreznejše spoznamo tiste osebe, ki so podobne nam samim: pripadnike istega spola, ljudi naših let, naše kulture, kot tudi tiste, ki imajo osebnostne poteze in okuse — podobne našim. Toda, sposobni smo spoznati in razumeti tudi ljudi, ki so naše pravo nasprotje. Kajti, nasprotje je nekakšna podobnost! Dolge izkušnje s posebnimi skupinami, nacionalnimi, stanovskimi

in podobno, lahko zamenjajo odsotnost podobnosti med posamezniki.

In vendar, kadar srečamo posameznika, ga opazamo kot posameznika. Pripadnost določeni kulturi ali narodu je le ozadje te osebnosti, ki nam pomaga razumeti osebo, s katero smo v kakršnemkoli odnosu. Tako je prav! Saj je vsaka oseba osebnost zase in prav to dejstvo nam pomaga, da druge razumno in ustrezno presojamo.

Odhod v tujino, želja po spoznavanju širnega sveta in ljudi, nikakor niso zagotovilo, da bomo bolje spoznavali in razumeli druge ljudi. Zlasti ne, če se na takšen »pohod« odpravimo v prepričanju, da nam bo številčnost medosebnih srečanj prinesla tudi sposobnost razumevanja in presojanja drugih.

»Tukaj me nihče ni razumel,« je razlagala mlada ženska tridesetih let, ki se je vrnila v domovino na zdravljenje. »Nisem našla pravega odnosa z drugimi ljudmi. Sicer pa so mi bili ljudje nekako bolj tuji, oddaljeni. Takrat, ko se mi je ponudila prva priložnost, sem odšla v tujino. Ko samo pomislim na tista pričakovanja in uresničevanje vseh mojih skritih želja! Zamišljala sem si, kako bom srečevala druge, bolj zanimive ljudi, da bom v središču družabnega življenja. Sedem let sem potrebovala, da sem spoznala mar-

sikaj, posebno pa številna razočaranja v medosebnih odnosih. Premišljudem, da bi morda mnogo prej našla tisto, kar sem iskala, tukaj doma, med domačimi ljudmi. Kajti v tujem svetu se mi je pozneje vse tisto, kar sem sovražila doma, zdelo čudovito: ljudje, odnosi, razumevanje. Če bi takrat vedela to, kar vem danes, nikoli ne bi šla tako daleč iskat človeka. Šele danes vem, da je človek tisto, kar ti je domače, tvoje, tisto, kar si od majhnih nog naprej videl in doživljal!«

Azra Kristančič, dipl. psihologinja

Izgubili so mamo

Kakor toliko drugih naših ljudi sta šla v nemško deželo delat pred desetimi leti tudi mlada zakonca Jože in Albina Kežman, doma iz okolice Gornje Radgone. Hotela sta za služiti, da si doma zgradijo dom. V Augsburgu sta se ustavila. Jože se je zaposlil in življenje jima je steklo kakor tisočem naših družin onkraj meja. Po dveh letih sta dobila sinka Jožka, štiri leta za tem hčerko Mihaelo. Mama je skrbela za družino in dom, zvečer pa je hodila še pospravljat, da je tako prispevala k družinskemu proračunu. Pri banki sta najela posojilo za gradnjo hiše domá, varčevala sta in računala, da se bodo kmalu lahko za vselej vrnili. Lani je Albina začutila, da bo spet mama. Razveselila sta se, saj kjer je prostora za dva otročka, bo še za tretjega, ko pa se vrnejo za vselej domov, bo pa sploh vse prav.

Bila sta polna upanj, življenje jima je sijalo nasproti kakor prijazno sonce sredi najlepšega dne. Za Novo leto so okrasili veliko jelko in se pred njo fotografirali, da bodo poslali domačim v Slovenijo. Niso slutili, da je to zadnja skupna fotografija, zadnji skupni srečen nasmeh.

Prvi dan v Novem letu, pet tednov pred porodnim rokom, so osemindvajsetletno Albino Kežmanovo nenadoma zgrabili hudi krči. Bilo je tako hudo, da so jo morali nemudoma odpeljati v bolnišnico. To je bilo dopoldne. Ob enim popoldne jo je obiskal mož. Bila je nezavestna. Povedali so mu, da je rodila živega otroka, ki so ga dali v sobo za nedonošenčke; hudo je krvavela, morali so ji dajati transfuzije, a bo že bolje, so ga tolažili. Jože je upal in se — bal. Strah je bil, žal, upravičen. Ob treh je izvedel, da so bila vsa prizadevanja zdravnikov, da mlado mater ohranijo, zastonj.

Dva dni kasneje, tretjega januarja, so pokojno Albino Kežmanovo prepeljali v domači kraj, kjer so jo pokopali. Tam v Augsburgu je zdaj Jože ostal sam s svojo mlado družinico: štiriletno Mihelco in osemletnim Jožkom in najmlajšim, za katerega se v bolnišnici trudijo, da ga ohranijo pri življenju. Jože se zdaj še prav ne more znajti, saj je prišla nesreča kakor strela z jasnega. Rad bi se vrnil, a tako na hitro se ne da vsega pustiti, kjer je delal deset let. Razen tega ima v banki posojilo, ki ga bo treba vrniti. Tako si zaenkrat pomaga, kakor ve in zna. A kako bo, ko dobi iz bolnišnice še tretjega najmlajšega otročička? Domače ognjišče pri Kežmanovih na Königstrasse 9 v Augsburgu se vse bolj ohlaja. Dvakrat hudo je, če si sredi tujega sveta sam.

Upamo in iz srca želimo, da bi tudi Kežmanovim spet posijalo sonce. Prižgali ga bodo dobri, razumevajoči ljudje, ki bodo očetu in otrokom pomagali skozi najhujše težave, in ublažili bolečino, čeprav ni v njihovi moči, da bi družini vrnili umrlo mater.

Sladice po starih receptih

Belokranjska povitica

Četrť litra mlačne vode solimo, dodamo pol žličke kisa, žlico olja in pol kg bele moke ter iz vsega zgnetemo mehko testo. Gnetemo tako dolgo, da se testo loči od rok in posode. Nato ga razdelimo na dva hlebčka ter damo počivat pod pogreto skledo za pol ure. Za nadev vzamemo pol kg dobre skute, ki jo pretlačimo, ji primešamo dve raztepeni jajci in 2 dcl goste smetane. Če je nadev preredeč, ga zgostimo z belimi drobtinami. Testo razvaljamo, polijemo z žlico olja, zatem pa na tenko razvlečemo. Testo do polovice namažemo z nadevom, drugo polovico pa z raztopljenim surovim maslom. Zatem ga zvijemo in na omaščenem pekaču spečemo.

Prekmurska gibanica

Iz pol kg moke, 1 jajca, 2 žlic olja, soli in mlačne vode naredimo vlečeno testo, ki ga dobro zgnetemo, razdelimo na šest hlebčkov, pognemo še vsakega posebej ter pustimo pokrite počivati pol ure. Nadev naj bo različen. Uporabimo lahko nastrgana jabolka, skuto z rozinami, orehe, mak, seveda ne sme manjkati jajc, smetane, surovega masla za pokapanje in sladkorja po okusu.

Kako naredimo:

razvlečemo prvi hlebček testa toliko, kolikor je velik pomaščen pekač, v katerega damo testo. Na testo damo poljuben nadev, na primer zmlate orehe, ki jih pokapamo s smetano ter surovim maslom. Za tem razvlečemo drug hlebček testa in ga damo vrh nadeva v pekač ter ga potresemo na primer z nastrganimi jabolki, sladkorjem, pokapamo s smetano in surovim maslom. Tako ponovimo še trikrat. Nadev lahko spreminjamo, ali ponavljamo izmenoma. Nadev iz skute pripravimo tako, da ji vmešamo jajce, nastrgano limonino lupinico in smetano. Nadeve sladkamo po okusu. Zadnja plast mora biti testo, po katerem položimo nekaj kosmičev surovega masla, poškopimo s smetano in spečemo.

Ajdova pogača

Kilogram ajdove moke poparimo s približno litrom slanega kropa, dobro premešamo in pognemo v testo, ki ga razdelimo na več hlebčkov. Vsakega razvaljamo na približno pol cm debelo v velikosti pekača. Testo damo v pomazan pekač in namažemo z nadevom, ki smo ga pripravile iz pol kg skute, 2 dcl smetane in dveh jajc. Povrh skute potresemo nekaj nastrganih jabolok in sladkamo. Tako ponavljamo, dokler imamo testo. Na vrhu naj bo nadev. Čez vse vlijemo smetano in pogačo spečemo v precej vroči pečici. Pečeno zrežemo na rezine in po okusu še toplo sladkamo.

Zgodba o Anteju

Ne vem, ali vam naslov kaj pove. Mogoče mislite, da gre za zgodbo o kakšnem Slovencu ali Hrvatcu z imenom Ante. Pa ne. Junak te zgodbe je vzet iz starega grškega bajeslovja in se je imenoval Antej. Vse o njem se je že skoraj pozabilo, le nekaj je ostalo živo:

Antej je bil velikan, sin matere zemlje in boga morja, in se je rad spoprijemal z vsakim, kdor se je le hotel pomeriti z njim. In je bil tudi vsakemu kos. Tudi če mu je kdaj trda predla in ga je nasprotnik hudo držal v kleščah, se je bilo treba Anteju samo dotakniti zemlje, svoje matere, pa je dobil novih moči.

Veste, da že leto in dan vsak mesec napišem po nekaj vrstic v Rodno grudo o jezikovnih vprašanjih, zlasti seveda o slovenščini. Za te članke sem se na prošnjo uredništva odločil v trdnem prepričanju, da jih boste veseli, da jih boste radi prebirali in v njih našli nekaj novih razgledov in vednosti o jeziku, da pa vam bodo dali tudi spodbudo za vprašanja in predloge, o čem in kako naj pišem svoje članke, da vam bodo bližji, še bolj všeč in koristni.

Bal sem se, da bo takih predlogov toliko in takih, da jim ne bom mogel vsem ustreči, ker se zavedam, da vaše razmere, v katerih ste, premalo poznam, da bi mogel presoditi, ali pišem tako, da me razumete, in o stvareh, ki vas zanimajo. Ko pa ni bilo nobenega pravega glasu od vas ob teh člankih, me je že začelo skrb da ne pišem prav.

In glejte, ko sem že začel malo izgubljeni korajžo in se bati, da pišem v veter in v gluho lozo, je prišlo pismo Milene Lukač (Zeltweg 25, 8610 Uster) iz Švice in ko sem ga prebiral, mi je bilo kot Anteju iz stare zgodbe: mahoma sem začutil spet tla pod nogami, led je bil prebit, vrnila se mi je zavest, da ne pišem v prazno.

Takole med drugim piše Milena Lukač:

»... Že več let živim v Švici, v nemškem delu — drugo leto pa poučujem v Amriswilmu otroke naših zdomcev.

Kar se tiče zapisovanja in izgovorjave naših imen v tujini, sem se res srečala z različnimi zanimivostmi in upam, da bodo tudi vas zanimale. Pred kratkim so mi znanci, po rodu Avstrijci, Švicarji na papirju, celo očitali velik patriotizem zaradi mojega podpisa... Osebnostno sem nasprotnega mnenja.

Moje ime Lukač je po vsej verjetnosti bolj madžarsko kot slovensko. Moj oče je namreč Prekmurec. Res pa je, da sem to ime že tudi slišala pri Srbih in Hrvatih. Ko se predstavljam, že skoraj vsak ve, da sem po imenu tujka. Res je, zakaj bi zanikala!... Glede imena, izgovorjave, podpisa še nisem imela težav. Nasprotno, če sama spoštujem sebe in svoj narod, me spoštujejo tudi drugi.

Kot sem že omenila, učim v slovenski dopolnilni šoli. Učenci so se mi podpisali po slovensko in po nemško kot v švicarski šoli. To so učenci od prvega do šestega razreda. Ko sem učence višjih razredov vprašala, zakaj se niso po nemško podpisali, je bil odgovor jasen: »V švicarski šoli smo se učili, da se moramo podpisati tako, kot piše v potnem listu.«

Srce pa me boli, ko pridem obiskat kakšno našo družino in imajo na vhodnih vratih napisano ime na primer takole: Josephine Markowitsch...

Želim, da bi bili vaši članki tudi v prihodnje zanimivi, preprosto napisani, da bi jih lahko prebrala tudi svojim učencem...«

Tako. Hvala lepa za spodbudno in obenem tudi usmerjevalno pismo. Po svojih močeh bom poskušal ustreči, da se bo zmeraj našlo kaj tudi za vas.

In preden nadaljujem, naj ob podpisu Milene Lukač navedem še imena njenih učencev: Aleš Ramšak, Iza Hribar, Daniel Zabrt, Milica Čeh, Elizabeta Čeh, Olga Rajh, Renata Šehić, Mirko Milčevski, Gregor Ramšak, Milan Rajh, Suzana Pisek, Andreja Škrabl.

Ker so, kakor vidite, v letošnjem letniku pri mojih člankih na vrsti ravno razlike med izreko in pisavo v posameznih jezikih, pa s tem seveda tudi razlike med posameznimi jeziki in slovenščino, se bom k vprašanju pisave posameznih imen gotovo še vrnil, ravno tako k vprašanju pisnega prilagajanja.

Že danes pa naj se dotaknem samo »madžarskosti« imena Lukač. Res, da je ta priimek svetovno znan zlasti po madžarskem filozofu in literarnem zgodovinarju Györgyju Lukacsu, vendar je priimek tudi splošno slovanski, tudi slovenski, srbski in hrvaški, kakor ste že sami zapisali. V vzhodnih delih Slovenije je pri tem imenu poudarek na —u— (Lúkač), tako tudi pri Slovakah in Čehih (Lukač) in pri Poljakih (Lukacz). Ime Lukač pa ni znano samo v vzhodni Sloveniji, temveč tudi drugod, samo da ima marsikje, zlasti kot hišno ime, poudarek na —a— (Lukač). Ime je bržkone povsod izpeljano iz starega imena Luka, potem pa mu je dodano obrazilo, podobno kakor pri imenih Tone (Tonač), Miha (Mihač).

Tako smo se torej vrnili domov. In kakor je zgodba o Anteju zgovorna za moje pisanje, kakor sem zapisal v začetku tega članka, tako bi želel, da bi tudi vi vsi, ki ste na tujem, kakor starodavni Antej črpali svojevrstno moč iz domačih tal, katerih nepogrešljivi del je tudi jezik, da bi mu ostajali zvesti in v njem močni za vse težke naloge, ki vas čakajo na tujem.

Janko Moder

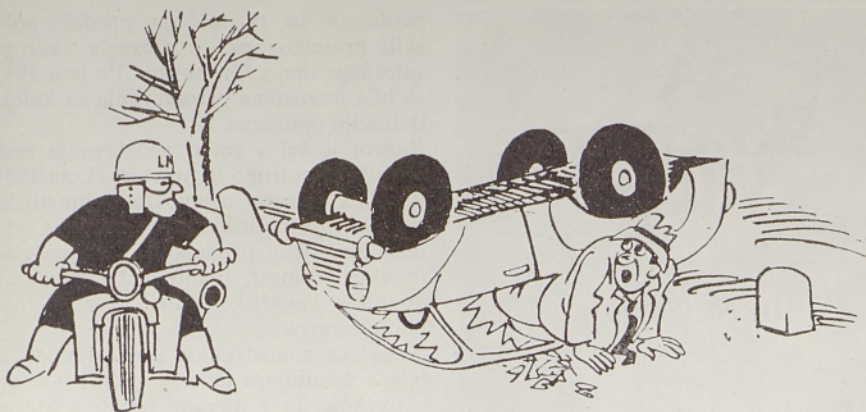
NOVA SLOVENSKA POTNIŠKA AGENCIJA V KANADI

TRANS- TURIST TRAVEL LIMITED

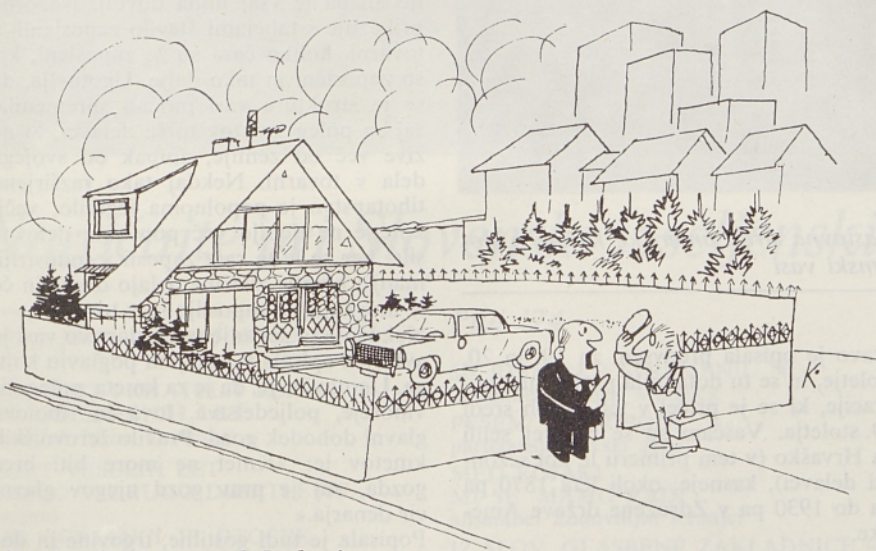
je nova slovenska potniška
agencija, ki jo je odprl znani
rojak Tony Vršič. Ukvarja se
z organizacijo rednih in
charterskih poletov v Jugoslavijo
in po vsem svetu. Oglasite se pri
nas, vaše potovanje vam bomo
uredili po vaših željah!

Trans — Tourist Travel Limited
1004 BURNHAMTHORPE
ROAD EAST MISSISSAUGA
ONTARIO,
CANADA L4Y 2X6
(1/2 mile west of Dixie Rd.)
TEL. (416) 277—1401

»Saj ni čudno, hk: slabe ceste, avto slab, gume slabe...«
 »Da, da, pijača pa dobra, kajne!«

»Pozdravljeni, gospod Jazbec!«
 »Ah, kaj bi tisto! Kar tovariš mi reci, saj sem že tako vsega hudega vajen...«

Pred in po poroki

Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici vabi rojakinje in rojake na 5. jubilejni slovenski planinski ples, ki bo v soboto 1. maja 1976 v dvorani ALBISRIEDENHAUS na Albisriedenstrasse.

Ugodne zveze — tramvaj št. 3 ali avtobus št. 7 iz Goldbrunnenplatz. V obeh primerih izstop na postaji Feltenberg. Za obiskovalce z lastnimi vozili je v bližini velik parkirni prostor.

Za veselo razpoloženje in ples od 20. do 4. ure zjutraj bo poskrbel ansambel ALPSKI KVINTET s pevcema Ivanko Kraševcem in Tomažem Tozonom.

Na tej priložnosti bomo posebej proslavili peto obletnico društva Triglav, zato vas, drage rojakinje in dragi rojaki, organizator še posebno iskreno vabi na prijeten domač večer, poln presenečenj.

SPD Triglav, Seestr. 358
 8706 Meilen, tel. 01-923 48 28

Mali oglasi

ZAHVALA SESTRI SLAVI Z DRUŽINO

Že deset let smo v tujini in ob vsakem dopustu nas sprejmete v svoj dom, kjer se res počutimo kot doma. Delite z nami svoj dopust in nam ob povratku s solznimi očmi zaželite srečno pot. V zahvalo za vašo gostoljubnost vam naročamo RODNO GRUDO, ki jo mi z veseljem beremo in upamo, da bo prinesla veliko zanimivega tudi vam. Lep pozdrav in na svidenje poleti.

Sestra Milka z družino
 iz Rävlede na Švedskem

SLOVENEK (zdaj nemški državljan), 33/167, srednja izobrazba, naravno inteligenten, soliden, pošten, samski, s svojim stanovanjem in avtomobilom, želi spoznati primerno dekle, Slovenko, od 26 do 33 let, ki bi se poročila z menoj in nekaj časa živela v ZRN. Želim dekle s kakršnim koli poklicem, ni pa pogoj. Materialno stanje ni važno, temveč srčna kultura in iskrenost. Oglasijo se lahko dekleta iz domovine ali tujine. Avanturistke, razvezane in z otroki izključene. Samo resne ponudbe s sliko, ki jo zanesljivo vrnem, pošljite, prosim, na naslov:

Franc MLINARIČ
 Itisstr. 8
 56 WUPPERTAL 2
 Deutschland

Slovenska vas v očeh Američanke

Tujci o nas

Ameriška založba Brown University Press je izdala knjigo etnografinje Irene Winner »A Slovenian Village« (Žerovnica). Zajetna knjiga, ki obsega 267 strani in so ji dodani številni fotografski posnetki in risbe, podrobno obravnava notranjsko vas Žerovnico. Delo je nastajalo v letih 1962 do 1969. Njegova osnova pa je dvanajstmesečno terensko raziskovanje, ko je ameriška avtorica s svojo družino prebivala v vasi Žerovnica. Prva raziskovanja so bila predložena univerzi v Severni Karolini, oddelku za antropologijo in sprejeta kot disertacija. Knjiga je razširjena disertacija, obogatena z novimi izsledki. Nenavadno je, da se je ameriška znanstvenica lotila študija življenja slovenske vasi. Tudi za nas bo zanimivo, kaj je Američanka pri nas videla, kako je doživljala našo vas in kaj se ji je zdelo posebej zanimivo.

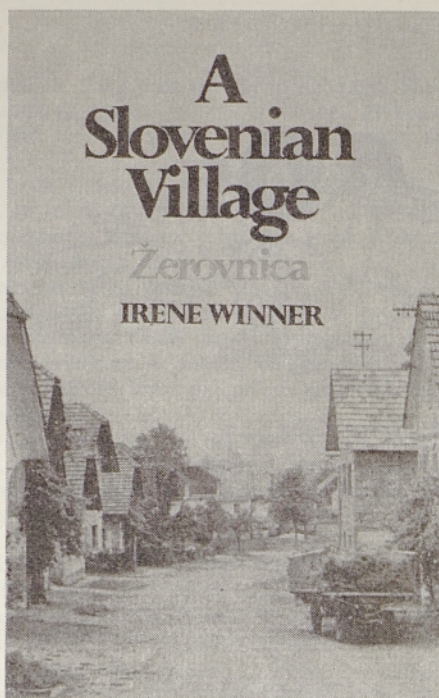
V svoji knjigi najprej opiše Notranjsko, jugozahodni del Slovenije, kjer leži tipični kraški pokrajini Loška dolina in Cerkljiško polje. Nato omenja več razlogov, zaradi katerih je izbrala za svojo etnološko obravnavo prav vas Žerovnico, ki leži v bližini Cerkljiškega jezera, največjega presihajočega jezera v Sloveniji, in je pristojna pod občino Cerkljica. Vas se ji zdi dobro ohranjena. Zatrjuje, da je tipičen primer stare slovenske vasi, saj segajo njeni začetki v čas pred 17. stoletjem. Njena zemljiška razdelitev je stara in niti obe vojni je nista bistveno spremenili. Avtorica omenja, da vas do sedaj ni bila niti etnološko niti sociološko raziskana.

Svojo obsežno knjigo je razdelila na tri večja poglavja:

- I. Zgodovinsko ozadje,
- II. Socialno-gospodarski razvoj,
- III. Prebivalstvo in njegove organizacije.

V prvem poglavju je avtorica najprej opisala geografski položaj republike Slovenije, njene meje, število prebivalstva, v odstotkih je prikazala razmerje med rodovitno in nerodovitno zemljo, ter dejavnosti, s katerimi se prebivalstvo ukvarja. V času, ko je Žerovnico raziskovala, je imela ta občestna vas 50 hiš, zidanih dokaj tesno druga ob drugi. V vasi pa je živelo 250 ljudi. Iz posebnih tabel je razvidno število rojstev, smrti in porok od leta 1900 do 1969 pa tudi porast in upadanje prebivalstva po spolu. Natančno je obdelala zgodovinsko obdobje od prehistoričnih časov do leta 1848, obe svetovni vojni, in obdobje med njima ter prva leta po drugi svetovni vojni in spremembe, ki so nastale v tem času.

V drugem poglavju se je avtorica lotila socialno-gospodarskega razvoja. Popisuje, da je včasih podedoval kmetijo starejši sin, ostali otroci pa so dobili doto v denarju, zato da se zemlja ni delila. Dotaknila se je tudi vprašanja, »hišarjev« (bajtarjev) in obrtnikov. Zgodovinsko je obravnavala vprašanje zadruga v Sloveniji, s posebnim ozirom na Žerovnico. Rodbinsko pravo in ženitno-žimovinsko

Naslovna stran ameriške knjige o slovenski vasi

pravo je opisala predvsem za 19. in 20. stoletje, in se tu dotaknila problema emigracije, ki se je pričel v teh krajih sredi 19. stoletja. Vaščani so se najprej selili na Hrvaško (v tem primeru le kot sezonski delavci), kasneje, okoli leta 1870 pa tja do 1930 pa v Združene države Amerike.

V naslednjih podpoglavjih je opisala sorodstvene razmere v vasi, priimke, ki se najčeste pojavljajo, in strukturo vasi. Problem revščine in rešitev iz nje je bil posebno otežkočen v času gospodarskih kriz. Bogatejši kmetje so sekali gozdove, prodajali les in živino, da so lahko plačali dolgove, siromašnejši so iskali zaposlužek pri imovitejših, najpogosteje pa so se izselili v Ameriko. Zanimivo se ji zdi, da so se v tem času pričeli nekateri ukvarjati s tihotapstvom, ki je bilo v teh predelih razvito prav do druge svetovne vojne.

Socialno strukturo vasi je razdelila v štiri plasti: bajtarje (11 družin), obrtnike (8 družin), povprečne kmete, to je četrt zemljake (37 družin) in večje kmete, to je pol zemljake (4 družine). Ta razdelitev velja za obdobje druge polovice 19. stoletja pa do začetka druge svetovne vojne.

Ameriška znanstvenica nadalje popisuje, kako so v letih 1948 do 1953 nastajale v Jugoslaviji kmetijske obdelovalne zadruge. V Žerovnici je pristopilo k taki zadrugi 10 kmetov, drugi pa so svoje sodelovanje odklonili. Obrtniki so se združili v obnovitveni zadruzi. Z lesom iz poddržavljenih gozdov so sezidali zadružni dom. Vendar je bila zadruga v začetku

petdesetih let razpuščena, prodajo poljskih pridelkov pa je prevzela zadruga splošnega tipa v Grahovem. Po letu 1953 so bila intenzivna prizadevanja za kolektivizacijo opuščena.

Razvoj je šel v smeri sodelovanja med kmetijsko zadrugo in kmetom. Leta 1959 je bila v Marofu ustanovljena kmetijska zadruga kot podružnica zadruga v Cerkljici. Kmetje ji prodajajo svoje pridelke (mleko, krompir, živino), od zadruga pa kupujejo kmetijske stroje, umetna gnojila in semena.

Ameriška znanstvenica ugotavlja, da je bila z zgraditvijo tovarne pohišstva Brest v Cerkljici in z njenimi obrati v Mertinjaku in Loški dolini dana možnost zaposlužka vsem, predvsem pa tistemu delu vaškega prebivalstva, ki nima lastne zemlje ali pa je vsaj nima dovolj. Nazorno prikazuje s tabelami število zaposlenih v tovarni, koliko časa so že zaposleni, kje so zaposleni in tako dalje. Ugotavlja, da se je struktura vasi močno spremenila, saj so poleg kmetov tu še delavci, ki ne živijo več od zemlje, ampak od svojega dela v tovarni. Nekdaj tako razširjeno tihotapstvo je popolnoma izginilo, večji kmetje ne dobijo več pomožne delovne sile, ker se le-ta raje zaposli v industriji, manjši kmetje zvečinoma delajo doma in če le utegnejo, se zaposlijo še v tovarni.

Nekdanje in sedanje gospodarstvo vasi je avtorica opisala v zadnjem poglavju knjige. Ugotovila je, da je za kmeta poleg živinoreje, poljedelstva, lova in ribolova glavni dohodek gozd. Pravilo žerovniških kmetov je: »Kmet ne more biti brez gozda, saj je prav gozd njegov glavni vir denarja.«

Popisala je tudi gostilne, trgovine in dodala tabele krajevnih cen ter popisala splošno življenjsko raven. Ameriškega bralca je soočila tudi z vprašanjem starejših kmetov in njihovim brezupnim položajem.

Irene Winner obravnava v svoji knjigi tudi razlike v krajevni oblasti Žerovnice v predvojni in povojni časih. Popisala je socialne vidike vaškega življenja in vprašanje religije. Posebej obravnava življenjski cikel od rojstva do smrti. Svoje zanimivo delo je zaključila z vprašanjem modernizacije in ekonomskim razvojem vasi. Zanimivo se ji zdi, kako gledajo in dojemajo takšne novosti kmetje oziroma sami vaščani.

Knjiga je več kot zanimiva, saj prikazuje slovensko vas skozi zadnja stoletja s podudarkom na socialnih spremembah, ki so nastale po drugi svetovni vojni. Očitno je, da knjiga ni namenjena samo strokovnjakom, ampak je zanimiva tudi za širši krog bralcev.

Marija Lah

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici!

Long play gramofonske plošče

SPET SMO PRIJATELJI ZBRANI
MNOGO SREČNIH LET
ansambel Mihe Dovžana

DESET VESELIH LET
VESELO V DRUGO DESETLETJE
(dvojna)

POD GORJANCI JE OTOČEK
GLAS NJEGOV V SPOMIN
ansambel Lojzeta Slaka

V DEŽELI GLASBE IN PETJA
(dvojna)

SLOVENIJA OD KOD LEPOTE TVOJE
(dvojna)

ZA TVOJ PRAZNIK
(dvojna)
ansambel Avsenik

POZDRAV SLOVENSKIH GORIC
TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
STARA DOMAČIJA
ansambel Toneta Kmetca

DRUGI ČASI
ansambel Jožeta Krežeta

SLAVNI RIBIČ
Alpski kvintet

ČOLNIČ SREČE
ansambel Borisa Kovačiča

POHORJE
ansambel Vilija Petriča

SLOVENČ SLOVENCA VABI
moški komorni zbor, Celje

ŽE ČRIČEK PREPEVA
moški pevski zbor Maribor

HEJ TOVARIŠI
moški kom. zbor RTV, Ljubljana

KAJ TI JE DEKLICA
POJDAM U RUTE
Koroški akadem. oktet

Ptuj '74

SE RIBNIČAN SPREMENIL NI
ansambel Franca Miheliča

PESEM O SVOBODI
partizanski pevski zbor

MED ROJAKI
MI SE 'MAMO RADI
ansambel Zadovoljni Kranjci

IZ SLOV. GLASBENE ZAKLADNICE —
France in Tončka Marolt — LP 03-004

Single play gramofonske plošče

STO OBLJUB STO ŽELJA
NA VINSKEM SEJMU
MOJ AVTO
PIJMO GA
ansambel Lojzeta Slaka
POLKA NA VOGLU
STOL JE NAJVIŠJI VRH
PRI SEDMERIH JEZERI
GREMO NA POKLJUKO
KORAČNICA JULIJSKIH ALP
ansambel Avsenik

VSE NAJBOLJŠE MAMA
LJUBICA LAHKO NOČ
ansambel Toneta Kmetca
MAMA TE ROŽE SO ZATE
SOSEDOVO DEKLE
ansambel Štirje kovači

RIBNIČAN
Braco Koren

AKROPOLI V POZDRAV
Ivanka Krašovec

VRNI SE ŠE KDAJ V LJUBLJANO
Marjana Deržaj

DAN LJUBEZNI
POHORSKA BRIGADA
ansambel Pepel in kri

Magnetofonske kasete

DESET VESELIH LET
VESELO V DRUGO DESETLETJE
NAJ VRISK POVE
GLAS NJEGOV V SPOMIN
ansambel Lojzeta Slaka

VETER VE ZA POTI
LOVCI
PRETESNI ČEVELJČKI
ansambel Mihe Dovžana

SLOVENIJA ODKOD LEPOTE TVOJE
PRIJATELJI OŠANIMO PRIJATELJI
V DEŽELI GLASBE IN PETJA

NE MARAJ ZA TEŽAVE
ZA TVOJ PRAZNIK
SREBRNE SMUČINE
ZLATI ZVOKI I
ZLATI ZVOKI II
ansambel Avsenik

SE RIBNIČAN SPREMENIL NI
ansambel Franca Miheliča

VESELA JESEN 75

POHORJE
ŠMENTANI GAŠPER
ansambel Vilija Petriča
VESELI PRIJATELJI
SEM VEDNO VESEL
ansambel Borisa Franka

DRUGI ČASI
ansambel Jožeta Krežeta

SLAVNI RIBIČ
Alpski kvintet

POZDRAV DOMAČEMU KRAJU
STARA LJUBEZNI
TA GLAŽEK JE PRAZEN
ansambel Vadnal iz Clevelanda
STARI PLANŠAR
ansambel Jeršinovec s planšarji

Zgornje Gorje (Foto: Anton Kocjančič)

rodna gruda

4

april
1976

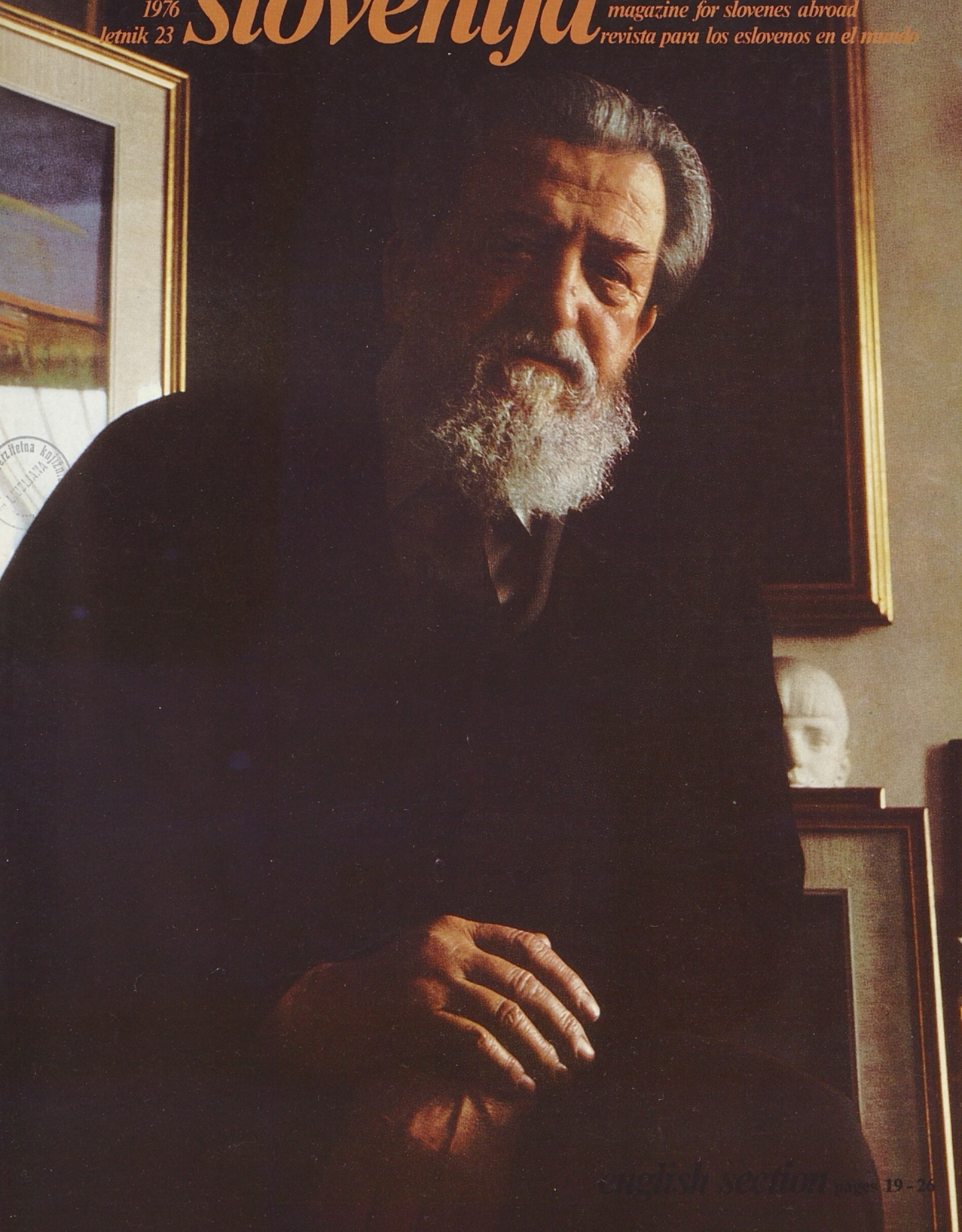
letnik 23

slovenija

revija za slovence po svetu

magazine for slovenes abroad

revista para los eslovenos en el mundo

izdajateljna hiša
LJUBLJANA

angleški sektor, pages 19 - 24

*Aljažev dom v Vratih, zadaj
Triglav (Foto: Ivan Tušek)*

*Romanska rotunda v Selu
na Goričkem (Foto: Niko Paulič)*

Letters to the Editor

Dear Sirs:

My mother enjoys your *Rodna Gruda* magazine so much. It brings memories back of long ago. She has never been back and her parents and sisters are gone. She left Slovenia 55 years ago and so did my Dad. He was never able to return either. I am sorry he never had a chance to read about Slovenia in your magazine. He passed away before we subscribed to it.

I as the oldest daughter can't read Slovenian but I do understand it and talk some. So I always am happy to read about the area my parents came from. The photos are so interesting and also the articles. Glad to hear about the progress made — it's sure different from the days my parents were there! My parents belonged to SNPJ and I remember many parties and singing. I was always proud of my parents because they are so kind and gracious to everyone. There were just a few Slovenians in our Hometown of Grand Haven, Mich. I hope I can visit the country someday; we live a 4 hour drive from my Mother but she always saves your magazine for me to read the English section — read about the earthquake and etc.

She didn't get a few of last years issues — June or July — did they get lost?

Please continue to send to her — she paid for this year's subscription and I'm enclosing bank draft and her address on the bank draft.

Thanks — »hvala«
Angie deSpelder, Troy,
Michigan, ZDA

International Centre for the Management of Publicly owned Firms

In recent years, the public sector in developing countries has been constantly increasing, and its role in national economies has become increasingly important — and in some countries even crucial — for their social and economic development.

The need to examine the problems of public firms, analyse positive and negative experience, and to contribute to the exchange of experience gave birth to the idea of the formation of a research centre to comprehensively investigate the problem of the management of public firms. The goal is to strengthen and improve the operation of this sector, which is of vital importance to the economic independence of developing countries; particular attention will be paid to the active participation of workers in management.

Following the meeting of heads of state and government of nonaligned countries in Algiers, bearing in mind the decisions regarding cooperation among the developing countries, action was taken in SFR Yugoslavia to establish an International Centre for the Management of Publicly Owned Firms in developing countries, which immediately went into operation. A two-year work programme organized around the management of public firms in developing countries was worked out; this programme was broken down into a number of functional components: research, education, consulting, information services.

Particular attention has been devoted to the organi-

zation of operations in the fields of management, planning, finance, and personnel training in social sector firms.

The Centre will conduct research projects, symposiums, courses, seminars, lectures, and graduate study programmes.

The inaugural activity of the International Center, in September, 1974, was the organization of the international seminar "Planning in Socially Owned Firms in Developing Countries". Participating in the seminar were representatives of 26 developing countries, 6 developed countries, and 5 specialized agencies of the United Nations — 42 participants in all. Twenty seven documents totaling approximately 800 pages were submitted. The seminar closed with the adoption of a document with a summary of discussions, and conclusions and recommendations to the governments of developing countries.

At the meeting of the Coordination Bureau of Nonaligned Countries in Havana in March, 1975, all participating countries received documents regarding the establishment and work of the International Centre in Ljubljana. Article 32 of the Economic Declaration contained a clause in which the Coordination Bureau made note of the holding in Ljubljana in September, 1974 of the interregional seminar "Planning in Socially Owned Firms in Developing Countries", recommending that nonaligned countries study the possibility of joining the International Centre recently established in Yugoslavia.

A draft of the bylaws of the International Centre was then drawn up and distributed to all participants at the meeting of ministers of foreign affairs at Lima in August of this year. In the

proposed bylaws the Centre is treated as an intergovernmental organization that may be joined by nonaligned countries and other developing countries that agree to accept the bylaws and undertake the obligations deriving from membership in the Centre. Other (developed) countries may cooperate with the International Centre on the basis of special agreements.

The organs of the Centre are the assembly, administrative council, and executive director. There is in addition a research council that acts as an advisory organ of the centre in programming the research and educational work and other activities of the International Centre.

The operation of the Centre is financed by member countries. The amount of individual membership contribution is to be established at the first meeting of the founding countries. As the host country Yugoslavia is providing the site, building, and equipment for the operation and performance of the tasks of the Centre and pays the expenses of the technical personnel.

On the basis of the Lima conclusions, the first meeting of the founding countries is set for December 12, in Yugoslavia. The signing of the bylaws of the International Centre and the appraisal of the organs of the Centre will conclude the formative phase of the International Centre. Participants will also be called on to approve the five-year work programme, to be carried out in various forms in individual developing countries. The work of the International Centre will involve the efforts of professionals from developing and developed countries. UNDP has already formally promised to assist with consultations in the field of public administration. A willing-

ness to cooperate and extend assistance has been expressed by such specialized UN agencies as UNIDO, UNESCO, FAO, and ILO.

Ivo Pelicon

From »Review of International Affairs«

The Beauties of the Slovene Underground World of Caves

Apart from the world-wide known Postojna Cave, Slovenia has many other underground places of beauty to show, which are well worth visiting when you visit your old country. You'll certainly not be disappointed. For now let's mention just two of them.

*The First Slovene Cave for Tourists:
Good Fairies dwell in Vilenica*

The Vilenica Cave was known as early as in the 18th century, and up until the beginning of the last century it was much better known than either the Postojna or Škocjan Caves.

At a time when the Postojna and the Škocjan Caves were familiar only to those of the local people who dared to make just a few steps into the underground world, the Vilenica Cave, located between Sežana and Divača, was already known to tourists; as early as in 1707 its administration was handed over by Count Petazzi to the parish of Lokev.

The Vilenica Cave was very famous and much visited during the first half of the 19th Century until it was overshadowed by Postojna Cave and later on by the Škocjan Caves.

The Vilenica Cave is distinguished by its spacious main corridor, which is characteristic of the Škocjan Caves, and by its wealth of sta-

lactite and stalagmite formations, for which Postojna Cave is famous.

One can reach the entrance to the Vilenica Cave by taking, as one comes out of Divača, the side road to the village of Lokev; thence one goes 1 kilometre along the macadam road towards Sežana, turns right at the sign-post board and proceeds about 300 metres along a cart-track almost to the foot of the hill, where the entrance is. Alternatively, one can start from Sežana; thence it is about 6 kilometres to the village of Lokev. One turns left just before the village. Vilenica Cave is 82 kilometres distant from Ljubljana, 30 kilometres from Postojna and only 15 kilometres from Trieste. The cave is 600 metres long, 450 metres of it being accessible to visitors, who can cover this distance in about one and a half hours. Vilenica Cave is run

by the Spaeleological Club of Sežana, whose members conduct tours around the cave every Sunday and, if so arranged with their leader, Jože Gustinčič (who works at "Iskra", Sežana) on weekdays, too.

Passing through the funnel-shaped sink hole at the entrance, we come to the Dance Hall, where the local people of Lokev used until recently to organize dances and other entertainments. Somewhat lower lies the Alley of Stalactites and Stalagmites where, without a path, one could easily get lost among all the huge pillars. Passing through the multi-coloured Red Hall, and then through the Big Mountain, the Porch and a short artificially-made tunnel, the path takes the visitor into the most beautiful part of the cave, the Fairies' Hall. According to legends known to the local people, this part of the

*Slovene country
(Photo: Janez Klemenčič)*

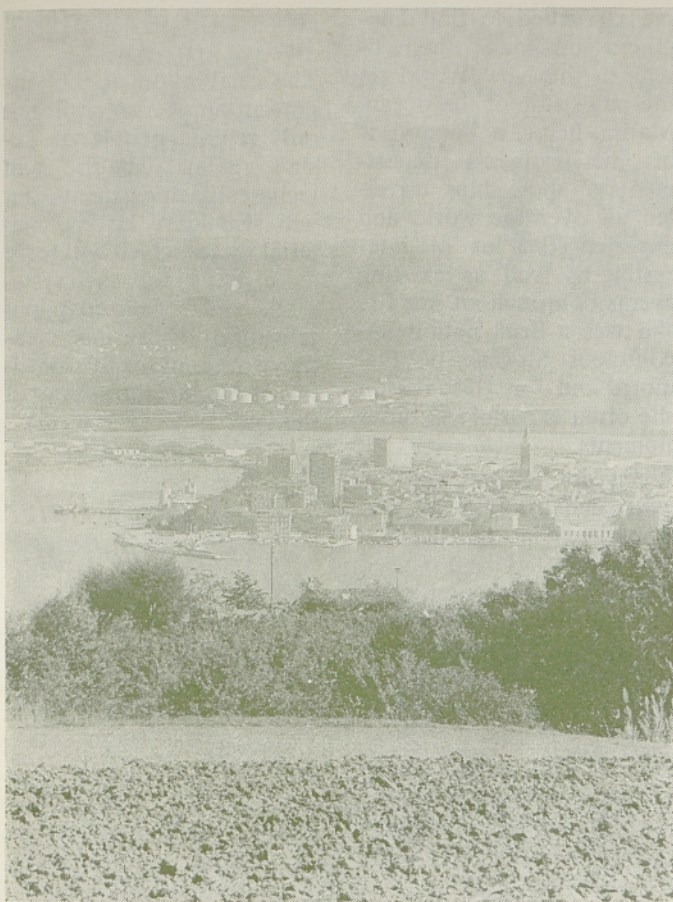

cave, richly decorated with stalactites and stalagmites, used to be the home of good fairies ("vile"), after which the cave got its name — Vilenica.

Tabor Cave

Only half a century ago nature-lovers knew of two underground caves in the vicinity of Grosuplje, the Lednica and the Županova Caves, the distance between them being a good hundred metres. When later on a tunnel was dug and the two caves were connected together, both caves acquired a new common name: Tabor Cave ("Taborska jama").

*The view of Koper from Markov hrib
(Photo: Janez Klemenčič)*

A road leads from Grosuplje via the village of Ponova vas to the entrance of the cave. There is an inn in the direct vicinity of the cave entrance.

The entrance to Tabor Cave, which is the nearest of the touristically-arranged Karst caves to Ljubljana, is known as the Ice-Hall ("Lednica"); it has been known for a long time. Here beautiful stalactites and stalagmites of ice are formed every winter. The path leads on through an artificially made corridor into Županova Cave ("The Mayor's Cave"), whose natural entrance is like an

abyss; it was discovered in 1926 by the Mayor of Ponova who, together with his fellow-villagers, found there the most beautiful cave decorations, ranging from huge stalactites and stalagmites to tiny "macaroni". The somewhat less than 400 metres long cave includes, apart from the hall with the natural entrance, three other halls which are the remains of a once-existing, single larger hall. The slow crumbling of the ceiling has decreased the height of the cave and has divided it with huge blocks so that the path for tourists had to be artificially widened.

As in most of our caves which are open to tourists, in Tabor Cave, too, visitors can admire various formations created from stone by the dripping water, such as the "organ", the "curtains", the "monument" and little calcsinter "pans".

Although Tabor Cave is only 30 kilometres from Ljubljana and is electrically-lit, it is, unfortunately, somewhat of the beaten track and is therefore visited by only a relatively small number of people; there are less than 10,000 visitors yearly. Considering the short distance between Slovenia's capital and Tabor Cave and its most interesting underground halls and formations, this cave certainly deserves to be visited by more people.

170 km of Motorway in Slovenia

A short time ago the Ministers' Council of the European Common Market granted a "visa" for the construction of the "Brotherhood and Unity" motorway which is to run from Jesenice to Gevgelija, covering a total distance of 1,100 kilometres. The new road is to be an extension of the already-existing European motorway E-94, which comes from Western Europe from two directions, Vienna and Munich, and is to pass through the Karavanke tunnel via Jesenice to Zagreb and Belgrade. From there one part of the motorway is to lead to Romania; the other, via Niš and Skopje, is to pass through Greece to Istanbul and then on to Asia Minor. According to experts of the Community for Roads of the S. R. Slovenia 170 kilometres of the new road will run through Slovenia, covering the distance from the Karavanke Tunnel at Hrušica to the Slovenia-Croatia border, the total length of the motorway from the Karavanke Tunnel to Zagreb being 200 kilometres. The investments needed for the construction of the part of the Karavanke Tunnel on the Yugoslav side, and that

of the motorway junction and plateau, will amount to 570 million new dinars, whereas the total cost (including the cost of the construction of the tunnel) for the motorway to Zagreb will reach about 7,500 million new dinars.

Maribor Airport to Welcome its First Passengers in May

The airport in Maribor will probably welcome its first passengers in May of this year. Inex-Adria aircraft will probably fly on the Maribor—Belgrade route five times a week and during the summer flights to Split and Dubrovnik will operate several times a week. A number of planes flying tourist groups for holidays in Yugoslavia or in the neighbouring Austrian province of Styria will land at Maribor Airport this summer.

Construction of the »Middle Drava II« Hydroelectric Power-Station Starts

AK Formin in the Ptuj Commune the construction of the machine-hall of a new hydro-electric power-station on the river Drava, "Middle Drava II", has begun. One of the largest building-sites in Slovenia, it spreads over an area stretching all the way between Markovci-near-Ptuj and Ormož. The total length of the collecting channel is to be 16.5 kilometres. The new power-station is the last one to be built on the Slovene section of the River Drava. It will be somewhat less powerful than its "older sister" at Zlatoliče and

will be the eighth power-station in the chain of hydro-electric power-stations, which is to be finished by July 1977, will give Slovenia's electricity supply another 580 Kwh of electric energy. The total construction costs for the new power-station, including all ancillary buildings, etc., will reach the sum of 2500 million new dinars.

In spite of some delays, construction works are proceeding as planned and, if nothing unforeseen happens, the power-station will be opened next year. All the equipment has been made in Yugoslav factories. When built, this power-station will be the first one on the Drava to be remote-controlled. Next year the total power of all the power-stations on the Drava is to exceed 500 megawatts, annual production reaching 250 million Kwh of electrical energy. This figure represents almost half of this year's total electrical energy consumption in Slovenia. "Middle Drava II" will thus contribute a great deal towards creating a balance in our electrical power situation.

Bi-lingual Library in Lendava

In Lendava the Slovene cultural holiday, February 8th (Prešeren's Day), was celebrated this year by the opening of a new bi-lingual library. On this occasion a cultural program was organized in the two languages, Hungarian and Slovene. At the same time an exhibition of literary works by Pomurje authors, as well as an exhibition of pictures and sculptures by local artists, was opened.

The new cultural institution with its up-to-date reading-room will be open every day; books can be borrowed to take home four times

a week, whereas visitors will be able to browse through the books in the reading-room every week-day. The new library is of great importance because the local inhabitants of both nationalities very much enjoy reading; they like not only literary works but also popular-scientific books which are well represented in the library as well.

The new bi-lingual library in Lendava is also intended to play an important part as a cultural centre for this area; meetings of readers and literary authors will be held regularly and frequent exhibitions of books and works of fine arts will be organized. The Workers' University in Lendava has not forgotten the young either; the so-called fairytale hours in both languages will be organized for them. The library will also be available as a meeting place for young literary artists.

The Oldest Returned Emigrant from America has Died

Marija Slemič, who would have celebrated her 92nd birthday this May, died in Ajdovščina on Wednesday, February 5th. She was born in Ajdovščina in the Vipava Valley and when she was only sixteen she went to Trieste to find work. From Trieste her life's course led her far away across the ocean. She returned to her birthplace from New York in 1953. During her girlhood Marija was trained as a cook in Trieste and afterwards she was employed by the well-known shipping companies Lloyd Triestino and the Cosulich Line. These companies ran regular overseas lines with their ships by which a great many of our fellow-country-

men travelled to find happiness and make their living in the New World on the other side of the ocean. Marija, being a supervisor of the women's departments on these ships, travelled all over the world and experienced a lot of interesting as well as exciting events. Throughout her life she was a firm, nationally-conscious Slovene of Primorje and for this reason she often experienced bitter moments.

When she had got fed up with such troubles she disembarked in the United States in 1930 and stayed there. Being a good cook she had no problems finding a job. She worked in well-to-do households in New York, Washington, New Port, Southampton, Tarrytown and elsewhere.

In New York, where she lived before she returned to her native country, there was an international women's organization which used to organize a week's exhibition under the title "Annual Women's International Exposition" every year. The Yugoslav women had a pavilion at this exhibition as well, and Marija Slemič often took part in the exhibition with her delicious home-made pastry, doughnuts and similar.

In Ajdovščina she spent the last years of her life quietly with the family of her nephew, his kind wife Marica and their three children, who were very attached to their "great-aunt".

120th Anniversary of Nikola Tesla's Birth

This year 120 years will have passed since the great Yugoslav scientist, Nikola Tesla was born. The celebration of this anniversary will be organized under the

patronage of President Tito.

The celebration of this important anniversary will not only remind people of Tesla's great scientific and technical achievements but will also leave lasting material traces which will serve as a basis for the systematic and organized popularization of Tesla's creative work and for the spreading of his inventor's way of thought.

Thirty Years Later On the Trach of Allied Pilots Resaved in Slovenia during World War II

Last year, while we were collecting various bits of evidence about events which took place thirty years ago and while we were celebrating the 30th anniversary of the Liberation, we found ourselves going to Bloke. Quite by chance we had found out about a woman who, more than thirty years ago, as a 15-year-old girl had rescued an allied pilot whose plane had been shot down by the Germans over our territory, above Bloke. This pilot was then led by the girl's father, a partisan, to the liberated territory in Bela Krajina, where there was a partisan landing-strip. From there the pilot was able to fly back to his home base. We set out to look for this girl, and eventually did find her, now the mother of a grown-up son, and we published her story. She told us that she didn't think she had done anything heroic, but only her duty to help her neighbour in distress. When her story was published in the Slovene women's magazine "Jana," the readers' response to the article was

Trebnje

great. The editors received letters from all over Slovenia in which readers wrote about similar experiences they had had. According to some rough data during the last war partisans and other progressive Slovenes rescued only in Slovenia over 500 allied pilots, who would otherwise have fallen into the hands of the Germans and thus their fate would have been sealed. All these rescued allied servicemen, at the time mainly young men, are now grown-up men with their own families living all over the United States, Great Britain and elsewhere. For this they must thank those unknown friends who helped them

when they were wounded, hungry and in a desperate state, who brought them into their warm homes, gave them food and clothes, healed their wounds and then took them along the secret courier paths to the partisan landing-strips and from there home. After so many years a lot of the rescuers and the rescued are not alive any more. Still, we have decided to publish some reminiscences of those days in "Rodna gruda" so as to keep alive the great feeling of comradeship from the time of the Second World War.

Marjana Vidmar née Žurga, who was the above-mentioned girl of fifteen

during the War, recalls those days as follows: »The war was drawing to its close when one night I heard a terrific bang. I didn't know that a plane had been shot down over Nemška vas near Bloke. The following morning, when I was walking across our backyard I caught sight of a wounded man who had reached the edge of the wood and was making signs with his hand that I should come to him. I didn't know any English, so he tried to explain in broken Italian that he was the allied pilot whose plane had been shot down by the Germans the night before. He was worried that the Germans might be nearby. He was shy. In his hand he was holding a parachute stained with blood and he was bloody all over as he had landed on a pine tree. Secretly, lest anybody should see him, I took him into the house where my late mother and I first cleaned his wounds, which he had all over his body, with brandy. When he was leaving he promised to contact us for sure if he survived the war. As soon as the war was over we expected to hear from him, feeling sure that he had survived and was well, but we never heard from him again.«

The second story refers to events which took place on the Pohorje Mountains during the last months of the war. It was on a February night in 1945 when somebody knocked at the door of Pušnik's farmhouse in the village of St. Anton on the Pohorje. When the owner Pušnik opened the door he saw three men standing in front of him. One of them was in plain clothes, the other two wore American airmen had saved themselves from a burning plane which had been shot down and had wandered in the woods for several days until they had reached Pušnik's

farm house. They asked Pušnik to put them in touch with Tito's partisans as they were afraid of being captured by the Germans, who were known to torture their prisoners. Pušnik gave them some food and prepared a place for them to sleep. All night they had to take turns keeping watch so as to prevent the Germans from surprising them; nearby the Germans were chasing partisan units. On the following night partisans came to Pušnik's farm and accompanied the allied airmen to liberated territory. When, late that night, the American airmen said good-bye to the man who had saved their lives, they gave him a five-dollar banknote with a message on it and their signatures. They told him to keep the banknote safely and use it to find them after the war if they survived. They signed themselves as Flight-Lieutenant George Wood and Flight-Sergeant Alfred Airal. The text on the banknote reads as follows: »To all allied Authorities. The owner of this bill was instrumental in helping two American flyers to safety on Febr. 13 1945. Please reward him in every way possible.« Pušnik, like Marija Žurga-Vidmar, has never found out what happened to the two Americans he had saved. The partisans told him that they had successfully reached the liberated territory and had then flown to their home base.

The last story we are going to relate has had a real happy-end. Danilo Šuligoj is now a tourist worker at Bovec. During the war when he was working at the well-known partizan hospital »Franja« near Cerklje, a seriously wounded American flyer, Harold Adams from Chicago, was brought in. His plane had been shot down when he was returning from an airraids over

some German towns. "He had been under treatment at 'Franja' for several months," relates Danilo, "when we suddenly had to retreat to safety from the hospital which was hidden in a gorge among the rocks. I lifted Harold onto my back and although together with his plaster-of-Paris cast he weighed over 80 kilograms I carried him on my back several kilometres to another gorge. On the way we both fell into a river but fortunately neither of us got hurt. When Harold had quite recovered he returned by a connection to America, and I returned to the "Franja" Hospital. When the war had ended, and I had already forgotten that adventure with Harold, I got a letter from America. It was from Harold, who wrote to thank me once again very much for saving his life during the War. We started to write regularly to one another. Twenty years had passed when one day a sports car with a foreign number-plate stopped in front of the office in Bovec where I work. A young man with a piece of paper in his hand got out. On the piece of paper was the name of the man he was looking for. He was in luck as the name on the bit of paper was mine. He introduced himself and told me that he had been sent by his father. The latter had paid for his son's trip as a reward for having successfully finished high-school. He brought me greetings from his father — Harold Adams. The next day we went together to the »Franja« Partizan Hospital. The visitor told me that his father was not at well and was unable to make the long journey to the place where he had been so kindly treated during the war and where his life had been saved. On our return we stopped in Tolmin in front of

the school. I had a few jobs to do, Cory, that was the young man's name, look over towards the windows of the school-building, where the smiling faces of some pretty young Tolmin girls could be seen. Among them was just 17-year-old Bojana Humar. Their eyes met, addresses were exchanged and correspondence between Tolmin and Chicago started. A year later Bojana told her parents: "I'm going to marry Cory." Cory turned up once again at Bojana's parents' home and asked for their daughter's hand. Everything ended happily, three days after Bojana's arrival in America the marriage took place. They are happily married and have two children, a daughter, Tanja, and a son Kevin. The place of honour in their house in Chicago belongs to a picture of the partizan Hospital "Franja". For the readers of Rodna Gruda here are the addresses of some saved airmen. These are the addresses which the flyers gave before flying back to their homeland 30 or more years ago, so it's very likely that they have moved elsewhere; some of them are probably no longer alive. Let's try anyway:

John Hassan, 313 Beach East, Pittsburg, Penna;

Harry Bartels, Philadelphia, PA. 7414 Normandy Lane; Martin D. Seiler, 245 East 34 St., Brooklyn;

Melvin Thomas, 5849 Acres Rd. Sylvania, Ohio;

Josef W. Doyle, 60 4857 Ave. Maspeth, New York; Allen M. Dallian, 7734 Medbury, Detroit, Michigan;

Andrew J. Kemp, 804 Ax-tel St. Louis, New Mexico.

We respectfully ask readers, in case they come across any of the above-mentioned, to tell them that we would very much like to hear from them their story from 30 years ago. They

Lož (Photo: Ančka Tomšič)

should send the story to the Editors of "Rodna gruda", Ljubljana, Yugoslavia. We will try to find out and send them the addresses of their rescuers, if they are still alive. In the next numbers of our magazine we will let you know if there has been any response.

Edi Šelhaus

Dolenjske Toplice SPA

Dolenjske Toplice, abounding in the top-quality thermal waters, is situated in a picturesque valley surrounded by rich forests and vine growing hills, 12 kilometres from Novo Mesto, linked to it by regular railway and bus lines, although there exists a direct connection from Ljubljana. Dolenjske Toplice is only 69 kilometres from Ljubljana and 76 kilometres from Zagreb. The nearest air terminals are at Zagreb — Pleso and Ljubljana — Brnik (94 kilometres each).

The thermal water of Dolenjske Toplice, ranging in temperature from 36 to 38° C, is rich in carbon dioxide, and calcium and is suitable for rehabilitation,

recreation, and reconvalence of all those affected with rheumatic and chronic ailments, or after-effects of damage to muscle system. In view of the fact that the spa is situated in a sub-alpine climate, in addition to therapeutic, the climate factor exerts considerable influence, too.

The health services are well organized. In addition to a clinic and hospital departments, also available are laboratories, EKG, as well as physical therapy premises boasting of modern medical equipment, with the facilities of the Novo Mesto hospital and Rheumatological Centre at Ljubljana readily accessible.

The cure lasts customarily, for about three weeks, with the use of the deep circular electric massage applied to the entire body or to some of the body organs; also provided is a cure to persons injured in traffic accidents.

The spa provides direct cure of primary chronic rheumatism, degenerative joint and spine ailments, mb. Behterev, lumbosialgic syndro-

*The little village Mački
near Velike Lašče
(Photo: Ančka Tomšič)*

me, nerve paralysis, post-rheumatic and muscle system post-surgical treatment, acute rheumatic joint ailments, serious psychodepressive symptoms or disorders, serious neurasthenia, acute chronic and infective diseases, incurable cancer and pregnancy.

There are also two indoor pools, bathtubs in separate cabins, an outdoor, modern, olympic size pool with the thermal water temperature ranging from 27 do 29° C, as well as two smaller children's pools. For recreation exercises, the visitors can use a trim track and automatic bowling alley. In addition, every Saturday and Sunday, the guests are entertained by a large orchestra, while various cultural and entertainment events are held during the summer season.

The Krka river, flowing near by offers excellent fishing opportunities (permits are available at the hotel reception desk), and it is also possible to engage in the small game hunting.

The surrounding area, particularly the Krka river valley, abounding in numerous natural beauties, offers many opportunities for outings to such places as Kočevski Rog, Frata, Baza 20, the old towns of Otočec and Struga, natural spas of Šmarješke Toplice and Čateške Toplice, Pleterje Monastery, Kostanjevica ("Forma Viva" — wood sculpture), Žužemberk, Bela Krajina and Novo Mesto (museum, cultural-historical monuments) and others. For longer outings, the Spa provides transport in own vehicles.

It is also very pleasant here in the winter, with the combination of skiing and bathing. In fact, only 12 kilometres from the thermal spring, there is a nice ski terrain with the ski-lift at Črnjica.

The board and room arrangements are available at the spa hotel, offering 200 beds, with the club type facilities, TV set, and library.

The pension rates per person, depending upon season and whether a room is equipped with bathroom or not, range from 120 to 195 dinars in single-bed and from 95 to 175 dinars in double-

-bed rooms, with the one-night stay prices in a single-bed room costing from mer season (July and August) and the lowest in the 70 to 145 dinars and from 55 to 110 dinars in a double-bed room. The rates are highest during the summer season (July and August) and the lowest in the January to April and October to December periods.

From "Yugoslav Tourist News"

Yugoslavia — a Paradise for Natural Tourism

The annual meeting of the Section for nautical tourism of the International Association for motor-nautics was held at the Dubrovnik DUBROVNIK — PALAS Hotel from October 16 to 18. All the countries of the world that provide and develop nautical tourism facilities are members of this organization and its task is to further promote this form of tourism, secure and provide facilitations to tourists navigating the seas, rivers, and lakes, as well as make proposals to vari-

ous governments in different countries and numerous international organizations for the purpose of further promotion and development of water tourism velopment of water tourism. The president of the Association for Motor-Nautics of Yugoslavia Aleksandar Apolonio acquainted the participants of this gathering with the plans and the achievements made by Yugoslavia in the development of this form of tourism, as well as gave out information on the suitability of certain regions for a more organized practice and care of tourists engaging in these activities.

"Yugoslavia with its richly idented coast and numerous islands, we sincerely call "a paradise for nautical type of tourism", could easily become a centre for this kind of activity in the Mediterranean area. This in in particular applicable to Dubrovnik", declared at the Dubrovnik gathering Renato Cani, president of the Section for nautical tourism of the International association for motor-nautics.

"I proposed", continued Renato Cani, "to hold a tourist event next year at Dubrovnik, a kind of a gathering of those practicing motor-nautics. Actually, this could be transformed into an event of friendship between the motor-nautics fans from Yugoslavia and Italy. The Italian Association for motor-nautics, whose vice-president I am, will give full support to such an action. It must not also be forgotten that from here — from Dubrovnik, the development of motor-nautics can be directed to other near by countries, to the interior of Yugoslavia, as well as to other lands of the Mediterranean region".

From "Yugoslav tourist news"

Noticias interesante

Ljubljana. A partir del 1 de febrero se aumentará la cuota crediticia. Las sumas que hasta ahora se brindaban eran bastante altas, pero aún así se ha decidido aumentar todavía mucho más las mismas para los obreros que solicitan créditos para la adquisición de terrenos, compra de casas, departamentos, construcción, etc.

Las condiciones que se ofrecen son inmejorables. En especial se han mejorado las condiciones para el crédito de ahorro para la vivienda. En el Banco de Ljubljana se han dado las mejoras necesarias para el caso. En el mismo se hicieron varias reuniones y asambleas con las sucursales de la misma. Mientras tanto tienen lugar en esta capital las jornadas y reuniones públicas para la consecución del Decreto Ley para el otorgamiento de créditos liberales amplios para los obreros y empleados públicos de Ljubljana y Eslovenia toda. La actual política crediticia del Banco de Ljubljana (LB) es conseguir el mayor número de propuestas de parte de las corporaciones y sindicatos de trabajo, del Ministerio de Economía, del PE y demás instituciones oficiales. Las propuestas serán consideradas e incluidas en el Proyecto Ley. Este documento después de ser aceptado por el LB se dará a conocer en forma pública. En estos momentos se están haciendo sobre el mismo algunas modificaciones y correcciones del caso. Aparte se complementan los artículos del estatuto crediticio sobre los préstamos para la adquisición de viviendas y demás valores. La economía comunitaria tiende a brindar las mayores condiciones crediticias para el obrero y el empleado público en general. A partir de

ahora el Banco intervendrá con sumas mucho mayores en el otorgamiento de créditos. En vez de otorgar la relación 1 : 1, como lo hacía hasta el momento, el ciudadano obtendrá 1 : 1,5. Esto significa que obtendrá por cada dinar ahorrado, un dinar y medio de crédito. También se aumenta el de pago, mejor dicho de vuelta de intereses o reintegro del préstamo. Aproximadamente kerj de 11 hasta 18 años. Hasta ahora el plazo mínimo era de 6 años y el máximo de 18. A partir de este momento el plazo más corto para pagar el reintegro del crédito bancario será de 9 años, el más largo: 25 años! La suma acreditada estará condicionada y en relación con el plazo de ahorro que el ciudadano haya elegido. Por ejemplo, el ciudadano que ahorra durante 5 años para la compra de vivienda, recibirá en cambio el 300% de préstamo crediticio! Las nuevas condiciones para la adquisición de créditos se tendrán en cuenta a partir del 1 de febrero del corriente año.

Slovenska Bistrica. Aceite de calabaza como remedio? Es conocido el aceite de zapallo o calabaza para la industria culinaria. Es así que el año próximo pasado Yugoslavia exportó gran cantidad de esta hortaliza por toda Europa. Este tipo especial de calabaza tiene propiedades medicinales que hasta ahora no fueron aprovechadas. En el año 1960 las aceiterías yugoslavas exportaron 2.300 ton. de aceite de calabaza. Este fue uno de los records de aquella época. En el 1971 se industrializaron apenas 784 ton. En el 1972, 1854 ton. En el 1974 cayó a 950 ton. El campesinado dejó de plantar esta hortaliza. Apenas si la tiene entre otras culturas o cultivos de mayor necesidad. Es así que al faltar la materia prima-calabaza-

entonces el aceite solicitado sube de precio. Un kg. de zapallitos cuesta en la feria 18,50 din. Para la producción de un litro de aceite se utilizan casi cuatro kilos de zapallo. Es así que en Slovenska Bistrica cuesta un litro de aceite de zapallo 57,30 din. Si tenemos en cuenta que hace poco de esto la unión de aceiteros yugoslavos exportó 3.000 toneladas de zapallos de la cosecha anterior, y que algunos optimistas pensaron que sería de 12 a 15.000 ton., entonces deducimos que sólo nos resta esperar la cosecha actual para ver qué camino tomar. Los expertos en la materia calculan que tendremos una cosecha aprox. de 7.000 ton. Es decir casi igual a la que se tuvo el otoño pasado. Entre los exportadores de esa remesa figuran firmas como la conocida empresa de productos farmacéuticos KRKA, ésta exportó el año pasado el 50% del total cosechado. La capacidad de nuestras refinerías de aceite son enormes. Casi la totalidad de la cuota exportada la podríamos elaborar en Slov. Bistrica. Sin olvidarnos de la fábrica y refinería de aceite de Fram, la que lleva el renombre en cuanto al aceite de calabaza se refiera.

KOSTANJEVICA na KRASU. Desde hace varios años atrás se vienen haciendo encuestas en lo referente a la educación integral o doble escolaridad. La enseñanza primaria se ve así canalizada hacia este tipo de escuela. En Gorica — lado yugoslavo — se están implantando estas escuelas día a día. La primer escuela del lugar que implantó este sistema fue la Escuela Primaria de Kostanjevica en el Carso-Kras.

Sobre el frente de la escuela — en la fachada frontispicia — un artista anónimo realizó hace más de 50 años atrás una escultura

magnífica. Esta obra está constituida por una lechuzca, símbolo del ansia de sabiduría, un niño que bebe y una niña que está llevando hasta su boca el agua de la vertiente sabia. Sin duda este gran artista sin darse cuenta colocó su escultura en el lugar adecuado!

El 21 de febrero se inauguró la escuela de doble escolaridad. El edificio fue totalmente remodelado. La alumna del cuarto grado Vesna PAHOR cortó la cinta de honor delante de la entrada principal. De esta manera se abrió solemnemente la escuela remozada. Las clases tendrán lugar en esta hermosa escuela a partir del próximo 1 de marzo, día en el cual la misma comienza a funcionar como escuela de doble escolaridad.

De esta manera se comienza también en la zona de Goriska y dentro de su municipio con el sistema ya mencionado. Este tipo de enseñanza se implantará además en otras cinco escuelas. Se calcula que hasta el año 1980 ya estará en funcionamiento integral todo el municipio de Nova Gorica y alrededores.

Además de las escuelas primarias se están construyendo en la mayoría de las aldeas y pueblos jardines de infantes y guarderías infantiles. Uno de los mayores éxitos es sin duda el otorgamiento de créditos a las municipalidades locales y el aporte »individual« colectivo que han hecho los habitantes del lugar.

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici!

Long play gramofonske plošče

SPET SMO PRIJATELJI ZBRANI
MNOGO SREČNIH LET
ansambel Mihe Dovžana

DESET VESELIH LET
VESELO V DRUGO DESETLETJE
(dvojna)

POD GORJANCI JE OTOČEK
GLAS NJEGOV V SPOMIN
ansambel Lojzeta Slaka

V DEŽELI GLASBE IN PETJA
(dvojna)

SLOVENIJA OD KOD LEPOTE TVOJE
(dvojna)

ZA TVOJ PRAZNIK
(dvojna)
ansambel Avsenik

POZDRAV SLOVENSkih GORIC
TA ZLAHTNA VINSKA KAPLIJICA
STARA DOMAČIJA
ansambel Toneta Kmetca

DRUGI ČASI
ansambel Jožeta Krežeta

SLAVNI RIBIČ
Alpski kvintet

ČOLNIČ SREČE
ansambel Borisa Kovačiča

POHORJE
ansambel Vilija Petriča

SLOVENČ SLOVENCA VABI
moški komorni zbor, Celje

ŽE ČRIČEK PREPEVA
moški pevski zbor Maribor

HEJ TOVARIŠI
moški kom. zbor RTV, Ljubljana

KAJ TI JE DEKLICA
POJDAM U RUTE
Koroški akadem. oktet

Ptuj '74

SE RIBNIČAN SPREMENIL NI
ansambel Franca Miheliča

PESEM O SVOBODI
partizanski pevski zbor

MED ROJAKI
MI SE 'MAMO RADI
ansambel Zadovoljni Kranjci

IZ SLOV. GLASBENE ZAKLADNICE —
France in Tončka Marolt — LP 03-004

Single play gramofonske plošče

STO OBLJUB STO ŽELJA
NA VINSKEM SEJMU

MOJ AVTO
PIJMO GA

ansambel Lojzeta Slaka

POLKA NA VOGLU

STOL JE NAJVIŠJI VRH

PRI SEDMERIH JEZERIH

GREMO NA POKLJUKO

KORAČNICA JULIJSKIH ALP

ansambel Avsenik

VSE NAJBOLJŠE MAMA

LJUBICA LAHKO NOČ

ansambel Toneta Kmetca

MAMA TE ROŽE SO ZATE

SOSEDOVO DEKLE

ansambel Štirje kovači

RIBNIČAN

Braco Koren

AKROPOLI V POZDRAV

Ivanka Krašovec

VRNI SE ŠE KDAJ V LJUBLJANO

Marjana Deržaj

DAN LJUBEZNI

POHORSKA BRIGADA

ansambel Pepel in kri

Magnetofonske kasete

DESET VESELIH LET
VESELO V DRUGO DESETLETJE
NAJ VRISK POVE
GLAS NJEGOV V SPOMIN
ansambel Lojzeta Slaka

VETER VE ZA POTI
LOVCI
PRETESNI ČEVELJČKI
ansambel Mihe Dovžana

SLOVENIJA ODKOD LEPOTE TVOJE
PRIJATELJI OŠANIMO PRIJATELJI
V DEŽELI GLASBE IN PETJA
NE MARAJ ZA TEŽAVE

ZA TVOJ PRAZNIK
SREBRNE SMUČINE
ZLATI ZVOKI I
ZLATI ZVOKI II
ansambel Avsenik

SE RIBNIČAN SPREMENIL NI
ansambel Franca Miheliča

VESELA JESEN 75

POHORJE
ŠMENTANI GAŠPER
ansambel Vilija Petriča
VESELI PRIJATELJI
SEM VEDNO VESEL
ansambel Borisa Franka

DRUGI ČASI
ansambel Jožeta Krežeta

SLAVNI RIBIČ
Alpski kvintet

POZDRAV DOMAČEMU KRAJU
STARA LJUBEZEN

TA GLAŽEK JE PRAZEN
ansambel Vadnal iz Clevelanda

STARI PLANŠAR
ansambel Jeršinovec s planšarji

Zgornje Gorje (Foto: Anton Kocjančič)

